รายงานการพิจารณาศึกษา การส่งเสริมและพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่ม ในห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตร

ของ คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

สำนักกรรมาธิการ ๑
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

รายงานการพิจารณาศึกษา
การส่งเสริมและพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่ม
ในห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตร

ของ

คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์

วุฒิสภา

สำนักกรรมาธิการ ๑
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

(สำเนา)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา โทร. ๐ ๒๘๓๑ ๙๑๕๐

ที่ สว ๐๐๐๙.๐๙/(ร ๒๗) **วันที่** ๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๕

เรื่อง รายงานการพิจารณาศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตร

กราบเรียน ประธานวุฒิสภา

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๑๗ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒ ได้พิจารณาและมีมติตั้งคณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นคณะกรรมาธิการสามัญประจำวุฒิสภาตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗๘ วรรคสอง (๓) มีหน้าที่และอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิจารณาสอบหาข้อเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน แก้ไขปัญหาและพัฒนาเกษตรกรรม การใช้ประโยชน์ที่ดิน น้ำและปัจจัยการผลิตทางการเกษตร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางการเกษตร อุตสาหกรรมการเกษตร อาหาร การสหกรณ์ การพัฒนาการผลิต การแปรรูป ธุรกิจการเกษตรและการเกษตรสร้างมูลค่า พิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจุบันคณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ประกอบด้วย

๑. พลเอก ฉัตรชัย สาริกัลยะ	ประธานคณะกรรมาธิการ
๒. พลเอก ดนัย มีชูเวท	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง
๓. นายวิทยา ผิวผ่อง	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง
๔. นายสุธี มากบุญ	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม
๕. นายลักษณ์ วจนานวัช	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่
๖. นายสมชาย ชาญณรงค์กุล	เลขานุการคณะกรรมาธิการ
๗. นายรณวริทธิ์ ปริยฉัตรตระกูล	รองเลขานุการคณะกรรมาธิการ และโฆษกคณะกรรมาธิการ
๘. นางจินตนา ชัยยวรรณาการ	รองโฆษกคณะกรรมาธิการ
๙. ศาสตราจารย์เกียรติคุณไกรสิทธิ์ ตันติศิรินทร์	ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๐. พลเอก ปัฐมพงศ์ ประถมภัฏ	ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๑. พลเรือเอก ศักดิ์สิทธิ์ เชิดบุญเมือง	ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๒. นายเฉลียว เกาะแก้ว	กรรมาธิการ
๑๓. นายบุญมี สุระโคตร	กรรมาธิการ
๑๔. นางเบญจรัตน์ จริยธาราสิทธิ์	กรรมาธิการ
๑๕. นายประมาณ สว่างญาติ	กรรมาธิการ
๑๖. นายไพโรจน์ พ่วงทอง	กรรมาธิการ
๑๗. นายสำราญ ครรชิต	กรรมาธิการ
๑๘. นายอุดม วรัญญูรัฐ	กรรมาธิการ

บัดนี้...

บัดนี้ คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้พิจารณาศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตรเสร็จแล้ว จึงขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาดังกล่าวต่อวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๙๘

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดนำเสนอรายงานของคณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ต่อที่ประชุมวุฒิสภาเพื่อพิจารณาต่อไป

(ลงชื่อ) พลเอก ฉัตรชัย สาริกัลยะ
(ฉัตรชัย สาริกัลยะ)
ประธานคณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์
วุฒิสภา

สำเนาถูกต้อง

(นางอุมาพร สายสุวรรณ)
ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ
การเกษตรและสหกรณ์

(นางสาวอริษา ทองทับทิม)
ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ
การเกษตรและสหกรณ์

กลุ่มงานคณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์
สำนักกรรมาธิการ ๑ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
โทรศัพท์ ๐ ๒๘๓๑ ๙๑๕๑

อธิปัตย์ พิมพ์
อุมาพร ทาน

รายนามคณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

พลเอก ฉัตรชัย สาริกัลยะ
ประธานคณะกรรมาธิการ

พลเอก ดนัย มีชูเวท
รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง

นายวิทยา ผิวผ่อง
รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

นายสุธี มากบุญ
รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม

นายลักษณ์ วจนานวัช
รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่

นายสมชาย ชาญณรงค์กุล
เลขานุการคณะกรรมาธิการ

นายรณวริทธิ์ ปริยฉัตรตระกูล
รองเลขานุการคณะกรรมาธิการ
และโฆษกคณะกรรมาธิการ

นางจินตนา ชัยยวรรณาการ
รองโฆษกคณะกรรมาธิการ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณไกรสิทธิ์ ตันติศิรินทร์
ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

พลเอก ปัฐมพงศ์ ประถมภัฏ
ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

พลเรือเอก ศักดิ์สิทธิ์ เชิดบุญเมือง
ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

นายเฉลียว เกาะแก้ว
กรรมาธิการ

นายบุญมี สุระโคตร
กรรมาธิการ

นางเบญจรัตน์ จริยธาราสิทธิ์
กรรมาธิการ

นายประมาณ สว่างญาติ
กรรมาธิการ

นายไพโรจน์ พ่วงทอง
กรรมาธิการ

นายสำราญ ครรชิต
กรรมาธิการ

นายอุดม วรัญญูรัฐ
กรรมาธิการ

รายนามคณะอนุกรรมาธิการด้านการผลิต

ศาสตราจารย์เกียรติคุณไกรสิทธิ์ ตันติศิรินทร์
ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

นายลักษณ์ วจนานวัช
รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง

นางจินตนา ชัยยวรรณาการ
รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ คนที่สอง

นายประมาณ สว่างญาติ
อนุกรรมาธิการ

นายสำราญ ครรชิต
อนุกรรมาธิการ

นายอุดม วรัญญูรัฐ
อนุกรรมาธิการ

นางสาวธีรณี อจลากุล
อนุกรรมาธิการ

นายวิชาญ อิงศรีสว่าง
อนุกรรมาธิการ

นายสุรเดช สมิเปรม
อนุกรรมาธิการ

นายสุวิทย์ ชัยเกียรติยศ
อนุกรรมาธิการ

นายสำราญ สาราบรรณ์
อนุกรรมาธิการ

นายสุรพงษ์ เจียสกุล
อนุกรรมาธิการและเลขานุการ
คณะอนุกรรมาธิการ

นายชัพพาคม ประกอบทรัพย์
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

นางสาวทิพย์วรรณ ปริญญาศิริ
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

นายสุพัฒน์ เอี้ยวฉาย
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

นางอรทัย ศิลปนภาพร
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

นางอิงอร ปัญญากิจ
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

นายนิวัติ สุธีมีชัยกุล
ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมาธิการ

นางวัชรีพร โอฬารกนก
ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมาธิการ

นายศุภนารถ เกตุเจริญ
ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมาธิการ

นายอดิศร พร้อมเทพ
ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมาธิการ

นายพีรพันธ์ คอทอง
นักวิชาการประจำคณะกรรมาธิการ

นายพงศ์ไท ไทโยธิน
นักวิชาการประจำคณะกรรมาธิการ

นางสาวสิตารินทร์ ทองปุสสะวัลย์
นักวิชาการประจำคณะกรรมาธิการ

นางสาวกัลลิกา ตาระกา
เลขานุการประจำคณะกรรมาธิการ

นายวินิต อธิสุข
เลขานุการประจำคณะกรรมาธิการ

รายนามคณะทำงานพิจารณาศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรสร้างมูลค่า ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

นายลักษณ์ วจนานวัช
ประธานคณะทำงาน

นายนิวัติ สุธีมีชัยกุล
รองประธานคณะทำงาน

นางสาวทิพย์วรรณ ปริญญาศิริ
คณะทำงาน

นางบริสุทธิ์ เปรมประพันธ์
คณะทำงาน

นายบุญธรรม อร่ามศิริวัฒน์
คณะทำงาน

นายสุพัฒน์ เอี้ยวฉาย
คณะทำงาน

นายสุรชัย รัศมี
คณะทำงาน

นายสุรพงษ์ เจียสกุล
คณะทำงาน

นายสุวิทย์ ชัยเกียรติยศ
คณะทำงาน

นางอรทัย ศิลปนภาพร
คณะทำงาน

นายพีรพันธ์ คอทอง
เลขานุการคณะทำงาน

นายวิชาญ อิงศรีสว่าง
ผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน

นายสุรเดช สมิเปรม
ผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน

นางอิงอร ปัญญากิจ
ผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน

ศาสตราจารย์เกียรติคุณไกรสิทธิ์ ตันติศิรินทร์
ที่ปรึกษาคณะทำงาน

นายเฉลียว เกาะแก้ว
ที่ปรึกษาคณะทำงาน

นายบุญมี สุระโคตร
ที่ปรึกษาคณะทำงาน

นางเบญจรัตน์ จริยธาราสิทธิ์
ที่ปรึกษาคณะทำงาน

นายสมชาย หาญหิรัญ
ที่ปรึกษาคณะทำงาน

นายสำราญ ครรชิต
ที่ปรึกษาคณะทำงาน

รายงานการพิจารณาศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่ม
ในห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตร
ของ
คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๑๗ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒ ได้พิจารณาและมีมติตั้งคณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ซึ่งเป็นคณะกรรมาธิการสามัญประจำวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗๘ วรรคสอง (๓) โดยมีหน้าที่และอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิจารณาสอบหาข้อเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน แก้ไขปัญหาและพัฒนาเกษตรกรรม การใช้ประโยชน์ที่ดิน น้ำและปัจจัยการผลิตทางการเกษตร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางการเกษตร อุตสาหกรรมการเกษตร อาหาร การสหกรณ์ การพัฒนาการผลิต การแปรรูป ธุรกิจการเกษตรและการเกษตรสร้างมูลค่า พิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

บัดนี้ คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้ดำเนินการพิจารณาศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตร เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาดังกล่าวต่อวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๙๘ ดังนี้

๑. การดำเนินการของคณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

๑.๑ คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมาธิการด้านการผลิต ในคณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา พิจารณาศึกษาประเด็นที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ (Big Rock) การส่งเสริมและพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตร คณะอนุกรรมาธิการด้านการผลิต ประกอบด้วย

๑) ศาสตราจารย์เกียรติคุณไกรสิทธิ์ ตันติศิรินทร์	เป็นประธานคณะอนุกรรมาธิการ
๒) นายลักษณ์ วจนานวัช	เป็นรองประธานคณะอนุกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง
๓) นางจินตนา ชัยยวรรณาการ	เป็นรองประธานคณะอนุกรรมาธิการ คนที่สอง
๔) นายประมาณ สว่างญาติ	เป็นอนุกรรมาธิการ
๕) นายสำราญ ครรชิต	เป็นอนุกรรมาธิการ
๖) นายอุดม วรัญญูรัฐ	เป็นอนุกรรมาธิการ
๗) นางสาวธีรณี อจลากุล	เป็นอนุกรรมาธิการ
๘) นายวิชาญ อิงศรีสว่าง	เป็นอนุกรรมาธิการ
๙) นายสุรเดช สมิเปรม	เป็นอนุกรรมาธิการ
๑๐) นายสุวิทย์ ชัยเกียรติยศ	เป็นอนุกรรมาธิการ
๑๑) นายสำราญ สาราบรรณ์	เป็นอนุกรรมาธิการ
๑๒) นายสุรพงษ์ เจียสกุล	เป็นอนุกรรมาธิการและเลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ ประกอบด้วย

๑) นายชัพพาคม ประกอบทรัพย์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
๒) นางสาวทิพย์วรรณ ปริญญาศิริ	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
๓) นายสุพัฒน์ เอี้ยวฉาย	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
๔) นางอรทัย ศิลปนภาพร	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
๕) นางอิงอร ปัญญากิจ	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ที่ปรึกษา ผู้ชำนาญการ นักวิชาการและเลขานุการประจำคณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ประกอบด้วย

๑) นายนิวัติ สุธีมีชัยกุล	ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมาธิการ
๒) นางวัชรีพร โอฬารกนก	ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมาธิการ
๓) นายศุภนารถ เกตุเจริญ	ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมาธิการ
๔) นายอดิศร พร้อมเทพ	ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมาธิการ
๕) นายพีรพันธ์ คอทอง	นักวิชาการประจำคณะกรรมาธิการ
๖) นายพงศ์ไท ไทโยธิน	นักวิชาการประจำคณะกรรมาธิการ
๗) นางสาวสิตารินทร์ ทองปุสสะวัลย์	นักวิชาการประจำคณะกรรมาธิการ
๘) นางสาวกัลลิกา ตาระกา	เลขานุการประจำคณะกรรมาธิการ
๙) นายวินิต อธิสุข	เลขานุการประจำคณะกรรมาธิการ

๑.๒ คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้แต่งตั้งคณะทำงานพิจารณาศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรสร้างมูลค่า ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประกอบด้วย

๑) นายลักษณ์ วจนานวัช	เป็นประธานคณะทำงาน
๒) นายนิวัติ สุธีมีชัยกุล	เป็นรองประธานคณะทำงาน
๓) นางสาวทิพย์วรรณ ปริญญาศิริ	เป็นคณะทำงาน
๔) นางบริสุทธิ์ เปรมประพันธ์	เป็นคณะทำงาน
๕) นายบุญธรรม อร่ามศิริวัฒน์	เป็นคณะทำงาน
๖) นายสุพัฒน์ เอี้ยวฉาย	เป็นคณะทำงาน
๗) นายสุรชัย รัศมี	เป็นคณะทำงาน
๘) นายสุรพงษ์ เจียสกุล	เป็นคณะทำงาน
๙) นายสุวิทย์ ชัยเกียรติยศ	เป็นคณะทำงาน
๑๐) นางอรทัย ศิลปนภาพร	เป็นคณะทำงาน
๑๑) นายพีรพันธ์ คอทอง	เป็นเลขานุการคณะทำงาน
๑๑) นายวิชาญ อิงศรีสว่าง	เป็นผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน
๑๑) นายสุรเดช สมิเปรม	เป็นผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน
๑๑) นางอิงอร ปัญญากิจ	เป็นผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน

ที่ปรึกษาคณะทำงานพิจารณาศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรสร้างมูลค่าภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

๑) ศาสตราจารย์เกียรติคุณไกรสิทธิ์ ตันติศิรินทร์ ที่ปรึกษาคณะทำงาน
๒) นายเฉลียว เกาะแก้ว ที่ปรึกษาคณะทำงาน
๓) นายบุญมี สุระโคตร ที่ปรึกษาคณะทำงาน
๔) นางเบญจรัตน์ จริยธาราสิทธิ์ ที่ปรึกษาคณะทำงาน
๕) นายสมชาย หาญหิรัญ ที่ปรึกษาคณะทำงาน
๖) นายสำราญ ครรชิต ที่ปรึกษาคณะทำงาน

๑.๓ คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้มีมติแต่งตั้งผู้ช่วยเลขานุการตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๘๗ ดังนี้

๑) นางอุมาพร สายสุวรรณ ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์
๒) นางสาวอริษา ทองทับทิม นิติกรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานคณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์

๒. วิธีดำเนินการ

๒.๑ ในการดำเนินงานพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าว คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้เชิญผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมประชุมเพื่อให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และแสดงความคิดเห็น คือ

สำนักนายกรัฐมนตรี

<u>สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ</u>

นางสาวศศิธร พลัตถเดช ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และประสานการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน

กระทรวงการคลัง

<u>สำนักงบประมาณ</u>

๑) นายประโมทย์ สมาธิ นักวิเคราะห์งบประมาณชำนาญการพิเศษ
๒) นายนิธิ หนูฤทธิ์ นักวิเคราะห์งบประมาณปฏิบัติการ

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

<u>สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ</u>

๑) นายธีรยุทธ ตู้จินดา รองผู้อำนวยการศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีแห่งชาติ
๒) นางสาวนุชจรี พิสมัย นักวิจัยนโยบายฝ่ายศึกษานโยบายและความปลอดภัยทางชีวภาพ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์กัมปนาท เพ็ญสุภา	รองอธิการบดีฝ่ายนิเทศสัมพันธ์
๒) รองศาสตราจารย์อนุวัตร แจ้งชัด	คณบดีคณะอุตสาหกรรมเกษตร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๑) นายอภัย สุทธิสังข์	หัวหน้าผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในฐานะผู้นำกลุ่มขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
๒) นายรัชฎพงศ์ เศรษฐวัฒน์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ
๓) นางสาวมัณยาภา เนียมประเสริฐ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ

กรมปศุสัตว์

๑) นายสุรเดช สมิเปรม	รองอธิบดีกรมปศุสัตว์
๒) นายสุริพล มาบุญช่วย	ปศุสัตว์จังหวัดพิษณุโลก
๓) นายวิวัฒน์ ไชยชะอุ่ม	ผู้อำนวยการกองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์
๔) นางสาวศิริวรรณ ม่วงทอง	นักวิชาการสัตวบาลชำนาญการ

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

๑) นางสาวกัลยา สงรอด	ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายพัฒนาการเกษตรชนบท
๒) นางสาวศิริรัตน์ ตั้งเจริญกิจกุล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ
๓) นางสาวพุทธชาติ พึ่งตน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ

สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน)

๑) นางสาวภาวดี ใจเอื้อ	ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมการใช้ประโยชน์
๒) นางสาวกนกวรรณ ขับนบ	นักวิเคราะห์อาวุโส
๓) นายชยากร บุสสุวัณโณ	นักวิเคราะห์อาวุโส

ภาคเอกชน

๑) นายนิพนธ์ พัวพงศกร	นักวิชาการเกียรติคุณ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
๒) นายสัตวแพทย์ ยุคล ลิ้มแหลมทอง	
๓) นายประเดิม เมืองมูล	ประธานวิสาหกิจชุมชนไก่ดำสมุนไพรบ้านเชิงหวาย
๔) นายกฤติชาติ สุวรรณโณ	รองประธานวิสาหกิจชุมชนไก่ดำสมุนไพรบ้านเชิงหวาย

๕) นายคึกฤทธิ์ อารีปกรณ์	ผู้จัดการสมาคมผู้ผลิตไก่เพื่อส่งออกไทย
๖) นางสาววิมลรัตน์ เปรมศิริ	นักวิชาการสมาคมผู้ผลิตไก่เพื่อส่งออกไทย

๓. ผลการศึกษา

จากการพิจารณาศึกษาข้างต้น คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา จึงขอเสนอรายงานการพิจารณาศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตร เพื่อให้วุฒิสภาโปรดพิจารณา หากวุฒิสภาให้ความเห็นชอบด้วยกับรายงานการพิจารณาศึกษาและข้อเสนอแนะของคณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา โปรดแจ้งไปยังคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาตามแต่จะเห็นสมควร ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แก่การพัฒนาประเทศและประชาชนต่อไป

(นายสมชาย ชาญณรงค์กุล)
เลขานุการคณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์
วุฒิสภา

บทสรุปผู้บริหาร

คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา มีหน้าที่และอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิจารณาสอบหาข้อเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน แก้ไขปัญหาและพัฒนาเกษตรกรรม การใช้ประโยชน์ที่ดิน น้ำและปัจจัยการผลิตทางการเกษตร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางการเกษตร อุตสาหกรรมการเกษตร อาหาร การสหกรณ์ การพัฒนาการผลิต การแปรรูป ธุรกิจการเกษตร และการเกษตรสร้างมูลค่า พิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะและเร่งรัด การปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการเกษตร ให้ความสำคัญกับการยกระดับการผลิต ให้เข้าสู่คุณภาพมาตรฐานความปลอดภัย การใช้ประโยชน์จากความโดดเด่นและเอกลักษณ์ของสินค้าเกษตร รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพในแต่ละพื้นที่ การพัฒนาสินค้าเกษตรและการแปรรูปสินค้าเกษตร เพื่อสร้างมูลค่าและคุณค่าให้กับสินค้าเกษตร การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ในการผลิต และการจัดการฟาร์ม นอกจากนี้ ยังมีการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาระบบนิเวศของภาคเกษตร เพื่อเสริมสร้างให้การพัฒนามีการเติบโตอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง ดังนั้น การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สร้างมูลค่า จึงเป็นประเด็นสำคัญที่สมควรจะได้มีการพิจารณาศึกษาเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา ด้านการเกษตร และจากการพิจารณาข้อมูลที่ผ่านมา พบว่า แผนงานและโครงการต่าง ๆ ที่ปรากฏ อยู่ในแผนปฏิบัติราชการประจำปีของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ยังขาดการบูรณาการ กระจัดกระจาย และขาดการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ ทำให้ยากที่จะประเมินผลสัมฤทธิ์ ในการจัดทำ รายงานฉบับนี้จึงมีเจตนารมณ์ที่จะประมวลรวบรวมวิเคราะห์และศึกษาเพื่อเสนอแนะกรอบแนวคิดการทำงาน เพื่อผลักดันการทำการเกษตรแบบดั้งเดิมพัฒนาไปสู่เกษตรสมัยใหม่ที่มีมูลค่าสูง (High Value Added) อย่างยั่งยืนและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายตามยุทธศาสตร์ชาติได้อย่างแท้จริง โดยมีรายละเอียดข้อค้นพบ ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ภาคการเกษตรเป็นภาคเศรษฐกิจสำคัญของประเทศไทย โดยมีประชากรจำนวนมากถึง ๒๗ ล้านคน อยู่ในภาคการเกษตร อีกทั้งประเทศไทยยังมีความหลากหลายทางชีวภาพ และเป็นประเทศ ผู้ผลิตอาหารอันดับที่ ๑๑ ของโลก อย่างไรก็ตาม ภาคการเกษตรยังขาดการพัฒนาที่เหมาะสม มาเป็นเวลานาน เกษตรกรส่วนใหญ่ยังทำการเกษตรแบบดั้งเดิมที่มีผลิตภาพและประสิทธิภาพอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งสะท้อนจากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติและสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปี ๒๕๖๒ พบว่า การจ้างงานในภาคการเกษตร ๑๑ ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ ๓๐ ของการจ้างงานทั้งหมด แต่กลับมีสัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) เพียงร้อยละ ๘ เท่านั้น เกษตรกรจึงมีรายได้น้อยและมีปัญหาหนี้สิน ทำให้ขาดความมั่นคงในชีวิตและเป็นภาระที่รัฐบาลต้องจัดสรร งบประมาณในการอุดหนุนอย่างต่อเนื่องทุกปี ทั้งนี้ สอดคล้องกับข้อมูลของธนาคารโลก ที่ได้จัดทำข้อมูล เปรียบเทียบผลิตภาพการผลิต (Productivity) โดยประเมินจากมูลค่าเพิ่มต่อแรงงานในช่วงปี ๒๕๕๓ – ๒๕๕๘ ที่ชี้ว่าการเติบโตของมูลค่าเพิ่มต่อแรงงานของไทยคิดเป็นเพียงร้อยละ ๑.๙ ต่อปี ซึ่งค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับ ต่างประเทศ โดยเฉพาะผลิตภาพภาคการเกษตรที่ประเมินจากอัตราการผลิตต่อพื้นที่ของไทยที่มีค่าค่อนข้างต่ำ เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ซึ่งมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย อาทิ ไร่นามีขนาดเล็ก ขาดเทคนิคในการทำไร่นา และเครื่องมือที่ทันสมัย ทั้งนี้ มีเพียงร้อยละ ๒๓.๑๘ ของพื้นที่การเกษตรที่อยู่ในเขตชลประทาน นอกจากนี้

ยังขาดความสมดุลของการผลิต ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการอุดหนุนของภาครัฐ เกษตรกรขาดการศึกษาและการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะที่จำเป็น และพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ถูกใช้ในการปลูกพืชที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจต่ำ โดยพื้นที่การเกษตรของไทย ๑๔๙ ล้านไร่ เป็นพื้นที่ปลูกข้าวถึง ๖๘.๗ ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๖ ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด รองลงมา คือ พื้นที่ปลูกยางพารา อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด ปาล์มน้ำมัน และพืชอื่น ๆ

๒. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งรับผิดชอบการปฏิรูปภาคการเกษตรได้กำหนดกรอบนโยบายการพัฒนาภาคเกษตรไปสู่เป้าหมายการเกษตรมูลค่าสูง และมีประเด็นสำคัญที่ต้องขับเคลื่อนตลอดห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตรตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

๒.๑ ปรับเปลี่ยนพื้นที่จากการทำเกษตรมูลค่าต่ำและไม่เหมาะสมกับพื้นที่ไปสู่การปลูกพืช การปศุสัตว์ และการประมงที่มีมูลค่าสูง สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและเหมาะสมกับพื้นที่ รวมทั้งขยายผลพื้นที่การทำการเกษตรมูลค่าสูงที่ประสบความสำเร็จให้มีการขยายเติบโตออกไปมากขึ้น โดยอาศัยข้อมูลจากโครงการบริหารจัดการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตร (Agri-Map)

๒.๒ สนับสนุนการทำการเกษตรแบบร่วมผลิตและร่วมจำหน่าย (ผ่านกลไกโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่ วิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์) ตามความเหมาะสมกับศักยภาพของเกษตรกร กล่าวคือ พัฒนาเกษตรกรรายเล็กให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ พัฒนาเกษตรกรรายกลางให้เข้มแข็งก้าวไปเป็นผู้ประกอบการเกษตร และพัฒนาเกษตรกรรายใหญ่ให้มีประสิทธิภาพสามารถแข่งขันได้ในระดับโลก โดยมีเป้าหมายในการพัฒนา ดังนี้

๒.๒.๑ การตลาดนำการผลิต โดยการผลิตสินค้าเกษตรคุณภาพสูงจะเป็นไปตามความต้องการของตลาดหรือนำด้วยการตลาด รวมถึงการสร้างอุปสงค์ใหม่ ๆ

๒.๒.๒ การทำเกษตรสมัยใหม่ ทั้งเกษตรอัจฉริยะ (Smart Farming) และเกษตรแม่นยำ (Precision Farming)

๒.๒.๓ การทำเกษตรยึดหลัก ๓ ข้อ คือ คุณภาพสูง ประสิทธิภาพสูงและต้นทุนต่ำ

๒.๒.๔ การทำเกษตรที่มีมาตรฐานความปลอดภัย โดยส่งเสริมมาตรฐาน GAP เพื่อพัฒนาไปสู่เกษตรอินทรีย์

๒.๒.๕ การพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา โดยผ่านกลไกโครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) และเครือข่าย

๒.๒.๖ การปลูกพืช การปศุสัตว์ และการประมงเสริมรายได้ โดยผ่านโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรผสมผสาน และเกษตรทฤษฎีใหม่

๒.๓ ขยายพื้นที่ชลประทานให้เกษตรกรมีน้ำใช้สำหรับการผลิตสินค้าเกษตรอย่างเหมาะสม เพียงพอ ทั่วถึง และเป็นธรรม รวมทั้งพัฒนาเกษตรกรให้ใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๔ พัฒนาคลัสเตอร์พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และส่งเสริมให้มีความหลากหลายทางชีวภาพการเกษตร (Agricultural Biodiversity) โดยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อให้เกษตรกรมีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์คุณภาพดี มีความหลากหลาย และเพียงพอกับความต้องการใช้ในการทำการเกษตรมูลค่าสูง

๒.๕ พัฒนาสหกรณ์การเกษตรให้มีความเข้มแข็ง และส่งเสริมให้เกิดผู้ให้บริการด้านการจัดการเกษตรสมัยใหม่ (Service Provider) อย่างครบวงจร เพื่อให้มีบทบาทในการช่วยเหลือเกษตรกรในการทำการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๖ สร้างผู้ประกอบการเกษตร (Smart Farmer) โดยพัฒนาเกษตรกรและเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นผู้ประกอบการเกษตรที่มีองค์ความรู้ มีการใช้เทคโนโลยีและการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถทำการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และความปลอดภัย รวมถึงดำเนินธุรกิจอย่างทันยุคสมัย สามารถเชื่อมโยงการผลิตกับตลาด และสร้างตราสินค้าที่เชื่อถือได้ให้กับสินค้าเกษตร

๒.๗ ส่งเสริมเกษตรกรให้สามารถเข้าถึงข้อมูล Big Data ด้านเกษตร และใช้ประโยชน์จากดิจิทัลแพลตฟอร์ม เพื่อให้เกษตรกรมีองค์ความรู้ (Knowledge) และข้อมูล (Data) สำหรับประกอบการตัดสินใจทำการเกษตร และเชื่อมโยงตลาดให้กับผู้ผลิตทั้งออนไลน์และออฟไลน์ รวมถึงการนำ Digital Content มาใช้ในการสื่อสารสร้างการรับรู้ และปรับเปลี่ยนทัศนคติในการพัฒนาสู่เกษตรสมัยใหม่

๒.๘ เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรไปสู่อุตสาหกรรมอาหาร และเศรษฐกิจชีวภาพตามแนวทาง BCG Economy โดยใช้วัตถุดิบต้นทางภายในประเทศและจากประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสนับสนุน Value Chain ภายในประเทศ รวมถึงการนำนวัตกรรมมาช่วยเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์อาหารมูลค่าสูง ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดโลก เช่น เกษตรพลังงานเพื่อสร้างทางเลือก อาหารเพื่อสุขภาพ ส่วนประกอบของอาหาร (Food Ingredients) อาหารที่มีประโยชน์เฉพาะ (Functional Food) อาหารเสริม และอาหารที่มีผลในเชิงการรักษา เป็นต้น

๓. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ประเด็น “การเกษตรสร้างมูลค่า” ให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลิตภาพการผลิตทั้งเชิงปริมาณและมูลค่า รวมทั้งความหลากหลายของสินค้าเกษตร ประกอบด้วย (๑) เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น (๒) เกษตรปลอดภัย (๓) เกษตรชีวภาพ (๔) เกษตรแปรรูป (๕) เกษตรอัจฉริยะ และ (๖) ระบบนิเวศการเกษตร ดังนั้น การใช้เทคโนโลยีที่มีความเหมาะสมในการผลิตจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญและถือเป็นเงื่อนไขที่จะต้องทำให้ได้ก่อนเข้าสู่กระบวนการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นผลิตภัณฑ์เกษตรที่สามารถแข่งขันได้ ทั้งนี้ จากการศึกษาระบบส่งเสริมของกรมส่งเสริมการเกษตร พบว่า เกษตรกรผู้นำกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยในพื้นที่ภาคเหนือมีการใช้เทคโนโลยีที่มีความเหมาะสมในการผลิตอย่างครอบคลุม ซึ่งประกอบด้วย การปลูกลำไยระบบชิด การวิเคราะห์ธาตุอาหารในดิน การใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การปรับปรุงบำรุงดิน การใช้ระบบให้น้ำอัจฉริยะ การผลิตนอกฤดู การจัดการโรคและแมลงลำไยโดยวิธีผสมผสาน การตัดแต่งกิ่งทรงพุ่มเตี้ย การตัดแต่งช่อผล และการปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP ทำให้ลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต รวมทั้งมีการรวมตัวของเกษตรกรเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองและมีภาคเอกชนลงทุนในอุตสาหกรรมรับซื้อลำไยสดเพื่ออบแห้งส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งถือว่าเป็นการแปรรูปลำไยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ในเบื้องต้น นอกจากนี้ จากการวิจัยและวิเคราะห์คุณสมบัติเฉพาะในเชิงลึก พบว่า ลำไยมีคุณค่าสารสกัดสำคัญเพื่อนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มสูง (High Value Products) ในอุตสาหกรรมอาหารเสริมสุขภาพ และอุตสาหกรรมยาและเวชภัณฑ์ อาทิ ครีมป้องกันข้อเข่าเสื่อมจากสารสกัดเมล็ดลำไย และเครื่องดื่มลำไยสกัดเข้มข้นจากธรรมชาติ อันเป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ของการสร้างมูลค่าเพิ่มสูงของสินค้าเกษตร ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่างานวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง

และการสร้างห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรมูลค่าสูงขึ้นมาใหม่ จำเป็นต้องมีความมั่นคงด้านวัตถุดิบที่ต้องอาศัยการใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่มีความเหมาะสม

๔. จากการศึกษา พบว่า แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท และแผนการปฏิรูปประเทศล้วนมีนัยมุ่งเน้นการสร้างความสามารถในการแข่งขันหรือสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของประเทศ โดยให้ความสำคัญต่อการผลิตสินค้าและบริการมูลค่าเพิ่มสูง เนื่องจากเห็นว่าการผลิตสินค้ามูลค่าเพิ่มต่ำไม่สามารถยกระดับจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศรายได้สูงอีกต่อไป แต่จากรายงานสรุปผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติประจำปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓ ของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ชี้ให้เห็นว่า ผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ประจำปี ๒๕๖๓ เป้าหมายระดับประเด็นมี ๓๗ เป้าหมาย บรรลุเป้าหมาย ๗ เป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๙ เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อยมี ๑๔๐ เป้าหมาย บรรลุเป้าหมาย ๒๗ เป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๒๙ ไม่บรรลุเป้าหมาย ๑๑๓ เป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๗๑ ซึ่งแสดงว่าการขับเคลื่อนยังไม่ประสบผลสำเร็จอย่างที่ควรจะเป็น และเมื่อพิจารณาผลการดำเนินงานด้านการเกษตรมีผลความสำเร็จเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากกระบวนการสำคัญในการวิเคราะห์ วางแผนงานโครงการ (Project Formulation) ยังไม่มีประสิทธิภาพอย่างที่ควรจะเป็น แม้ว่าเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูป แผนแม่บทจะถูกถ่ายทอดมายังแผนยุทธศาสตร์งบประมาณประจำปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๔ แล้วก็ตาม แต่ด้วยรายละเอียดการกำหนดและจัดทำโครงการเพื่อให้ได้ผลผลิตและผลลัพธ์ที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายในระดับแผนแม่บทนั้นยังไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม นโยบาย และระบบบริหารราชการภาครัฐยังไม่เกื้อหนุนการแข่งขันให้ผู้ผลิตทั้งเกษตรกรและผู้ประกอบการธุรกิจพัฒนาผลิตภาพ และแสวงหาหนทางสร้างมูลค่าเพิ่มเท่าที่ควรจะเป็น รวมถึงความรู้ความเข้าใจของผู้เกี่ยวข้องในประเด็นนิยามความหมายของการสร้างมูลค่าเพิ่ม กระบวนการสร้างห่วงโซ่อุปทานสินค้ามูลค่าเพิ่มสูง และรูปแบบเศรษฐกิจในอนาคต ซึ่งส่งผลต่อการจัดทำรายละเอียดคำของบประมาณยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอที่จะสร้างแรงหนุนเสริมเพื่อยกระดับความได้เปรียบในการแข่งขันและสร้างห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรและบริการมูลค่าเพิ่มสูงได้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

๕. คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้พิจารณาศึกษาข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้นแล้ว จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อรัฐบาล โดยเห็นควรให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลักในการรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายไปพิจารณาบูรณาการร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๕.๑ ควรกำหนดให้ “การเกษตรสร้างมูลค่า” ตามยุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อนภาคการเกษตร และควรเร่งรัดจัดทำแผนพัฒนาภาคการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) เป็นกรอบทิศทางในการพัฒนาระบบการเกษตรสร้างมูลค่าและมูลค่าเพิ่มสูงอย่างต่อเนื่อง โดยมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลักและให้ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ทั้งนี้ เพื่อนำไปกำหนดยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณและขอจัดสรรงบประมาณประจำปีต่อไป

๕.๒ ควรมอบหมายให้คณะกรรมการหรือคณะทำงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบในการจัดทำแผนกลยุทธ์เกษตรสร้างมูลค่าสำหรับการผลิตสินค้าเกษตรแต่ละชนิด โดยพิจารณาให้ครอบคลุมกิจกรรมทุกขั้นตอนตามแนวทางสร้างมูลค่าเพิ่มพื้นฐานและมูลค่าเพิ่มสูงตลอดห่วงโซ่อุปทาน กำหนดแนวทางและวิธีการนำองค์ความรู้จากการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม และเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการแปรรูปสินค้าเกษตร ทั้งนี้ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) รวมทั้งพัฒนาต่อยอด

ด้านคุณภาพผลผลิตและมาตรฐานความปลอดภัยทางอาหาร เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสูง (High Value Added) ภายใต้ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (BCG Economy) ของรัฐบาล

๕.๓ ควรจัดให้มีศูนย์ความเป็นเลิศ (Center of Excellence) สำหรับสินค้าเกษตรแต่ละชนิด และควรสนับสนุนงบประมาณการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านเกษตร รวมทั้งสร้างแพลตฟอร์มการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัย เกษตรกรผู้ผลิต และผู้ประกอบการในลักษณะ Program Management Research และใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในเชิงพาณิชย์ร่วมกันอย่างเกื้อกูล นอกจากนี้ ควรเร่งรัดพัฒนาคลัสเตอร์พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ โดยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และภาคเอกชน เพื่อให้เกษตรกรมีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์คุณภาพดี มีความหลากหลายและเพียงพอกับความต้องการ ทั้งนี้ เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน

๕.๔ ควรขับเคลื่อนการพัฒนา Big Data ภาคเกษตร เพื่อให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศอย่างสมบูรณ์ โดยบูรณาการฐานข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และข้อมูลที่เผยแพร่ทางออนไลน์ของหน่วยงาน องค์กร สถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกำหนดแนวทางการใช้ Big Data ในระยะเร่งด่วน และระยะยาว ตลอดจนการปรับแผนการปฏิรูปประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและใช้ Big Data ภาคเกษตร

๕.๕ ควรสนับสนุนกระบวนการผลิตที่มุ่งเน้นให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตามมาตรฐานความปลอดภัยที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และสามารถตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ไปยังแหล่งผลิตได้ตลอดห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้งควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาระบบการตรวจสอบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรให้ทันสมัย และควรถ่ายโอนภารกิจการตรวจสอบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรให้ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาดำเนินการแทนหน่วยงานภาครัฐ ทั้งนี้ เพื่อให้สินค้าเกษตรมีความปลอดภัย และสามารถนำไปแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างต่อเนื่อง

๕.๖ ควรกำหนดให้จังหวัดเป็นเจ้าภาพในการจัดทำแผนงานหรือโครงการส่งเสริมเกษตรสร้างมูลค่าในพื้นที่ มีการประเมินศักยภาพชุมชนครอบคลุมทุกมิติ และสร้างเวทีให้ภาคีเครือข่ายร่วมกันกำหนดเป้าหมายอย่างเป็นระบบ รวมทั้งควรประสานงานกับสำนักงบประมาณเพื่อปรับปรุงระบบงบประมาณให้มีรูปแบบที่หลากหลาย และสอดคล้องกับลักษณะแผนงานหรือโครงการ ตลอดจนมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการงบประมาณประจำปีเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการบูรณาการทำงานเชิงพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม และควรลดหรือยกเลิกการจัดทำแผนงานหรือโครงการพัฒนาพื้นที่โดยราชการส่วนกลาง

๕.๗ ควรสนับสนุนให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบ “ร่วมผลิตและร่วมจำหน่าย” ผ่านระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่และพัฒนาต่อยอดไปสู่การดำเนินธุรกิจในรูปแบบสถาบันเกษตรกร (สหกรณ์การเกษตรหรือวิสาหกิจชุมชน) ที่มีความเข้มแข็ง รวมทั้งจัดระบบให้มีผู้ให้บริการด้านการจัดการเกษตรสมัยใหม่ (Service Provider) อย่างครบวงจร เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนไปทำเกษตรอัจฉริยะ (Smart Farming) และเกษตรแม่นยำ (Precision Farming) ทั้งนี้ เพื่อเป็นกลไกขั้นพื้นฐานในการลดต้นทุนการผลิต ปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและพัฒนาคุณภาพของผลผลิต นอกจากนี้ ควรใช้หลักการตลาดนำการผลิตโดยผลิตสินค้าเกษตรคุณภาพสูงตามความต้องการของตลาดในลักษณะเชื่อมโยงเครือข่าย (Clustering) ซึ่งจะอำนวยประโยชน์ให้เกษตรกรรายย่อยได้รับส่วนแบ่งจากมูลค่าเพิ่มที่เป็นธรรมยิ่งขึ้น

๕.๘ ควรกำหนดให้มีหน่วยงานกลาง เพื่อทำหน้าที่ในการวางนโยบายพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmers) อย่างเป็นระบบ ทั้งรูปแบบและเนื้อหาที่เป็นองค์ความรู้และทักษะสมัยใหม่ กำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณเพื่อให้สามารถพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่องให้เป็นไปตามเป้าหมายและลดความซ้ำซ้อน การขยายผลของการใช้เทคโนโลยีเพื่อถ่ายทอดสู่เกษตรกรนำไปพัฒนาสู่การเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง ควรพิจารณาความเหมาะสมของเทคโนโลยี การเข้าถึงเทคโนโลยีและกลไกการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของเกษตรกรปราดเปรื่องที่เพียงพอต่อการพัฒนา รวมถึงสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่องในส่วนที่รัฐบาลไม่สามารถดำเนินการได้เต็มศักยภาพ ทั้งนี้ การพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่องถือเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Factor Of Success) ในการปรับเปลี่ยนไปสู่การผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าเพิ่มสูงได้ทันต่อเหตุการณ์และมีความยั่งยืน

๕.๙ ควรมอบหมายให้คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน กำหนดนโยบายและหลักเกณฑ์ส่งเสริมการลงทุนในโครงการ “การเกษตรสร้างมูลค่า” ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติเป็นการเฉพาะ และควรกำหนดให้สถาบันการเงินของรัฐสนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยพิเศษให้แก่เกษตรกรในห่วงโซ่อุปทานเพื่อการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีการผลิต รวมทั้งให้บริการ “สินเชื่อเครือข่ายธุรกิจครบวงจร (Supply Chain Financing)” ภายใต้โครงการเกษตรสร้างมูลค่าที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐบาล เพื่อเสริมสภาพคล่องให้แก่สถาบันเกษตรกรหรือผู้ประกอบธุรกิจเกษตรในห่วงโซ่อุปทานโดยไม่ต้องใช้หลักประกัน นอกจากนี้ ควรมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาศึกษาเพื่อกำหนดมาตรการจูงใจให้มีการลงทุนเพื่อประกอบธุรกิจเกษตรในลักษณะเป็น “หุ้นส่วนธุรกิจ” ของชุมชนภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ รัฐบาลควรลด ละ เลิก นโยบายให้เงินอุดหนุน (Subsidy) เกษตรกรทั้งกระดานแบบให้เปล่าหรือนโยบายให้ความช่วยเหลือที่ส่งผลให้กลไกตลาดถูกบิดเบือน

สารบัญ

หน้า

รายนามคณะกรรมาธิการ ..... ก

รายนามคณะอนุกรรมาธิการ ..... ค

รายงานการพิจารณาศึกษา ..... ช

บทสรุปผู้บริหาร ..... ฐ

สารบัญ ..... ถ

สารบัญตาราง ..... ธ

สารบัญภาพ ..... น

บทที่ ๑ บทนำ ๑

๑.๑ ที่มาและความสำคัญ ๑

๑.๒ วัตถุประสงค์ ๒

๑.๓ ขอบเขตการศึกษา ๒

๑.๔ วิธีการศึกษา ๓

๑.๕ ระยะเวลาการศึกษา ๓

๑.๖ ประโยชน์ที่จะได้รับ ๔

บทที่ ๒ ภาคเกษตรไทยและยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการเกษตรสร้างมูลค่า ๕

๒.๑ สถานการณ์ภาคเกษตรไทย ๕

๒.๒ ผลิตภาพการผลิตของเศรษฐกิจไทย ๘

๒.๓ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการเกษตรสร้างมูลค่า ๑๓

บทที่ ๓ แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มตลอดห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตร ๒๑

๓.๑ กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ๒๑

๓.๒ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการสร้างมูลค่าเพิ่ม ๒๓

๓.๓ กรณีศึกษาการพัฒนาสินค้าเกษตรสู่ห่วงโซ่อุปทานสินค้ามูลค่าสูง : สินค้าลำไย ๒๕

๓.๔ การสร้างสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ (Economic Atmosphere) หรือนิเวศทางธุรกิจ (Business Eco System) บทบาทภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อการสร้างสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ (Economic Atmosphere) หรือนิเวศทางธุรกิจ (Business Eco System) ที่หนุนเสริมความได้เปรียบในการแข่งขันให้เกิดการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าเพิ่มสูง (Competitive Advantage) ๒๖

๓.๕ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการแปลงยุทธศาสตร์ชาติสู่แผนปฏิบัติการ ๒๘

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

๓.๖ การสนับสนุนสินเชื่อเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการเกษตร ๔๐
๓.๗ บทบาทภาคเอกชน กรณีศึกษา : ผลการศึกษาความสำเร็จในช่วงที่ผ่านมา ของการสร้างมูลค่าในห่วงโซ่คุณค่าของภาคเอกชน : กรณีอุตสาหกรรมไก่เนื้อ และผลิตภัณฑ์ ๔๒
บทที่ ๔ สรุปและข้อเสนอแนะ ๔๕
๔.๑ ข้อค้นพบจากการศึกษา ๔๕
๔.๒ ข้อเสนอแนะ ๕๓
บรรณานุกรม ๕๗
ภาคผนวก
ภาคผนวก ก ตารางงบประมาณภายใต้แผนแม่บทประเด็นการเกษตร ปี ๒๕๖๓ ..... ๖๑
ภาคผนวก ข ตารางงบประมาณภายใต้แผนแม่บทประเด็นการเกษตร เปรียบเทียบปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔ ..... ๖๙

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ ๑ ราคาสินค้าเกษตรและต้นทุนการผลิต ปีการผลิต ๖๓/๖๔ ..... ๖

ตารางที่ ๒ ผลิตภาพการผลิตรวมของประเทศไทย (Total Factor Productivity : TFP อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจและอัตราการเพิ่มปัจจัยการผลิต จำแนกตามช่วงเวลา พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๕๗ ..... ๙

ตารางที่ ๓ งบประมาณภายใต้แผนแม่บทประเด็นการเกษตรเปรียบเทียบปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔ ..... ๑๗

ตารางที่ ๔ การแปลงเป้าหมายไปสู่ตัวชี้วัด จำแนกตามระดับแผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บท ๓๐

ตารางที่ ๕ การจัดลำดับความสำคัญโครงการสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน Big Rock ตามแผนปฏิรูปประเทศ ด้านการสร้างเกษตรมูลค่าสูง ฉบับปี ๒๕๖๔ ช่วงเวลาดำเนินการ มกราคม ๒๕๖๔ - ธันวาคม ๒๕๖๕ ..... ๓๖

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ ๑ การจัดลำดับดัชนี Labor Productivity (PPP) และ Agricultural Productivity (PPP) จำแนกรายประเทศ ๑๒

ภาพที่ ๒ แนวทางและกรณีศึกษาการพัฒนาสินค้าเกษตรสู่ห่วงโซ่อุปทานสินค้ามูลค่าสูง ๒๖

ภาพที่ ๓ รายงานสรุปผลการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศ ประจำปี ๒๕๖๓ ..... ๒๙

ภาพที่ ๔ รายงานสรุปผลการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ประจำปี ๒๕๖๓ ..... ๒๙

บทที่ ๑
บทนำ

๑.๑ ที่มาและความสำคัญ

การพัฒนาภาคการเกษตรที่ผ่านมา พบว่า ปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวของเกษตรกรไปสู่การพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ผลิตภาพการผลิตและมูลค่าเพิ่มของผลผลิตส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งผลิตภาพโดยรวม (Total Factor of Productivity : TFP) ของเศรษฐกิจไทยค่อนข้างต่ำและเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ในขณะที่พัฒนาการด้านผลิตภาพของประเทศอื่นเป็นไปในลักษณะก้าวกระโดด โดยเปรียบเทียบการเข้าสู่สังคมสูงวัยในภาคการเกษตรที่มีความรวดเร็วและรุนแรงกว่าสถานการณ์โดยรวมของประเทศ อีกทั้งแรงงานจำนวนมากถึง ๑ ใน ๓ ของแรงงานไทย ๓๘ ล้านคน ที่อยู่ในภาคการเกษตรมีผลิตภาพต่ำและเติบโตชะลอลง การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคการเกษตรสู่ภาคเศรษฐกิจอื่นที่มีผลิตภาพสูงกว่ายังทำได้ยาก เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่ที่เหลือในภาคการเกษตรขาดการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับภาคอุตสาหกรรมและบริการ ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นและรายได้ที่ผันผวน ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากโครงสร้างตลาดโดยเฉพาะห่วงโซ่อุปทานที่มีลักษณะยาวและแข่งขันไม่สมบูรณ์ ส่งผลให้ทั้งตลาดปัจจัยการผลิตและตลาดสินค้าถูกชี้นำราคาโดยผู้ขายและผู้ซื้อรายใหญ่ สำหรับการทำเกษตรของไทยส่วนใหญ่เป็นการผลิตแบบรายย่อยและเกษตรกรร้อยละ ๔๐ มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินไม่สมบูรณ์หรือยังไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง และครัวเรือนเกษตรกรจำนวนมากถือครองที่ดินขนาดเล็กเพื่อทำกิน โดยเน้นปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่ใช้ระยะเวลาเพาะปลูกสั้นเพื่อหารายได้ ในขณะเดียวกันเกษตรกรรายใหญ่เน้นการผลิตแบบเฉพาะอย่าง การปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งมีอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก นอกจากนี้เกษตรกรจำนวนมากยังคงมีปัญหาการผลิตด้วยข้อจำกัดด้านที่ดิน ทุน และความรู้ด้านการตลาด ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงมีรายได้น้อย อันสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ และจากสถิติสถานะความเป็นหนี้ของเกษตรกรในช่วง ๒๐ ปี ที่ผ่านมา ครัวเรือนเกษตรกรมีหนี้สินในสัดส่วนเพิ่มขึ้นและส่วนใหญ่เป็นหนี้ในระบบซึ่งเกิดจากการกู้เงินจากสถาบันการเงิน รวมทั้งนโยบายของรัฐที่ไม่ประสบผลสำเร็จด้านตลาด เนื่องจากหนี้สินที่แท้จริงของครัวเรือนเกษตรกรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนค่อนข้างน่าเป็นห่วง เนื่องจากมีอัตราส่วนหนี้คงค้างต่อรายได้ในระดับสูงมากเมื่อเทียบกับครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่จน ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคการเกษตร ปี ๒๕๖๒ (GDP ภาคเกษตร) ประมาณการ ๑.๓๕ ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๘ ของ GDP ประเทศ (๑๖.๘๗ ล้านบาท) และภาคการเกษตรมีการพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศถึงร้อยละ ๘๐ ของ GDP ภาคการเกษตรจึงมีความเปราะบางต่อผลกระทบจากเศรษฐกิจโลก นโยบายภาครัฐที่มีการดำเนินการไม่ต่อเนื่องและมุ่งเน้นผลในระยะสั้นผ่านการแทรกแซงราคา โดยเฉพาะนโยบายช่วยเหลือเกษตรกรไทยส่วนใหญ่ให้ผลในระยะสั้นและรูปแบบเดิม ส่งผลให้เกษตรกรทำการผลิตแบบเดิมตามความเคยชิน เกษตรกรขาดแรงจูงใจที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตและการบริหารจัดการความเสี่ยงให้ดีขึ้น การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจหลักมีความเสี่ยงสูง แต่กลับให้ผลตอบแทนต่ำ โดยเฉพาะพืชไร่ที่นิยมปลูก เช่น อ้อย ข้าวโพด ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา และปาล์มน้ำมัน เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ครัวเรือนไทยส่วนใหญ่ยังคงทำการเกษตรที่ให้ผลตอบแทนต่ำแต่มีความเสี่ยงสูง อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

และเทคโนโลยีทั้ง Bio and Circular Technology สามารถสร้างคุณค่าสินค้าเกษตรและสร้างห่วงโซ่อุปทานสินค้าและบริการให้มีมูลค่าเพิ่มสูงและเกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมในอนาคตได้เพิ่มมากขึ้น และนำไปสู่การแปรรูปเป็น New Supply Chains ได้แก่ กลุ่ม Bioenergy, Bio Base Materials, Future Food & Feed, Bio Cosmetics, Bio Complementary Food and Dietary Supplement Food, Biopharmacy ซึ่งส่งผลให้เกิดกลไกตลาดสร้างความต้องการซื้อ Demand และมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรทั้งด้านปริมาณและราคา ดังนั้น เพื่อก้าวข้ามปัญหาดังกล่าวข้างต้น ประเทศไทยจึงต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยฐานความเข้มแข็งของประเทศ อันประกอบด้วย ความหลากหลายทั้งทางชีวภาพและทางวัฒนธรรม ส่งเสริมและพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นเจ้าของสินค้าและบริการมูลค่าเพิ่มสูงที่ยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตสินค้าและบริการนำเทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัลสมัยใหม่มาพัฒนาต่อยอดและสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน กระจายรายได้ โอกาส และความมั่งคั่งแบบทั่วถึง (Inclusive Growth) ทั้งนี้ การส่งเสริมและพัฒนาเกษตรสร้างมูลค่าสูงหรือสร้างห่วงโซ่อุปทานสินค้าและบริการมูลค่าเพิ่มสูงนั้น จำเป็นต้องเตรียมความพร้อมทั้งด้านปริมาณ คุณภาพ มาตรฐานของทรัพยากรปัจจัยการผลิตสินค้าเกษตรก่อนเข้าสู่กระบวนการแปรรูปด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง เป็นสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ใช้ประโยชน์ใน BCG Economy จึงเป็นกระบวนการที่มีความน่าสนใจ เนื่องจากทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการพัฒนาสินค้าเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่นสู่การเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าสูงขึ้นและส่งผลให้เกิดการขับเคลื่อนกระบวนการเปลี่ยนแปลงห่วงโซ่อุปทานแบบเดิมสู่ห่วงโซ่อุปทานคุณค่าใหม่ของสินค้า แต่การส่งเสริมและสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตรนั้นต้องใช้ข้อมูลที่ช่วยในการตัดสินใจหรือเป็นแนวทางในการเลือกพัฒนาสินค้าเกษตรที่มีมูลค่าและโอกาสเป็นไปได้ ตลอดจนเป็นฐานข้อมูลให้หน่วยงานภาครัฐได้นำไปกำหนดนโยบายส่งเสริมภาคการเกษตรให้สอดคล้องกับความเป็นจริงเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างคุณค่าสินค้าเกษตร (Created Product Value) ที่ควรจะเป็นในอนาคต

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการแปลงยุทธศาสตร์ชาติสู่แผนปฏิบัติการของส่วนราชการและความเป็นไปได้ที่จะเกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนด

๑.๒.๓ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างคุณค่าสินค้าเกษตรหรือยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

๑.๓ ขอบเขตการศึกษา (ด้านเนื้อหา ด้านเวลา ด้านกลุ่มตัวอย่าง)

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา (Content and Context)

๑.๓.๑.๑ ศึกษาการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของประเทศ Competitiveness Advantage แบบจำลองห่วงโซ่คุณค่า Value Chain Model และแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่สามารถนำมาใช้สำหรับการเพิ่มการรับรู้คุณค่าผลิตภัณฑ์

๑.๓.๑.๒ ข้อมูลแผนปฏิบัติการและผลงานโครงการต่าง ๆ ของส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

๑.๓.๑.๓ ศึกษาเอกสารบทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศเพื่อสนับสนุนให้พัฒนาองค์ความรู้สู่การบริหารจัดการให้บรรลุผลสัมฤทธิ์

๑.๓.๑.๔ กรณีศึกษาความสำเร็จของภาคเอกชนที่ประสบความสำเร็จ เช่น การสร้างมูลค่าในห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมไก่เนื้อและผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

๑.๓.๑.๕ จัดทำข้อเสนอแนะเพื่อกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ แผนงานโครงการ ให้สอดคล้องกับบริบทของรัฐบาลในการพัฒนาระบบนิเวศเกษตรกรรมในอนาคต สนับสนุนการเพิ่มผลิตภาพการผลิตของภาคการเกษตรของไทยตลอดห่วงโซ่มูลค่า และพัฒนาสู่ระบบนิเวศทางธุรกิจ (Business Ecosystem) ให้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเวลา

๑.๓.๒.๑ ศึกษาข้อมูลของส่วนราชการช่วงเวลาตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ - มิถุนายน ๒๕๖๓

๑.๓.๒.๒ ศึกษาแนวโน้มการพัฒนา (อนาคตศึกษา (Future Study)) ช่วงเวลาตั้งแต่ปัจจุบันถึงปี ๒๕๘๐

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง (Sample)

๑.๓.๓.๑ หัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวงและกรม หรือรัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน สภาเกษตรกรที่เกี่ยวข้อง

๑.๓.๓.๒ ผู้ประกอบธุรกิจเกษตร ธุรกิจนำเข้า - ส่งออกสินค้าเกษตร

๑.๓.๓.๓ เกษตรกร

๑.๓.๓.๔ นักวิชาการด้านวิจัย นวัตกรรม กฎหมาย โลจิสติกส์

๑.๔ วิธีการศึกษา

๑.๔.๑ การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ โดย

๑.๔.๑.๑ การประชุมร่วมกับหน่วยงานราชการและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๑.๒ เอกสารประกอบการประชุม บทความ งานวิจัย

๑.๔.๑.๓ กรณีศึกษาความสำเร็จของภาคเอกชนที่ประสบความสำเร็จ เช่น การสร้างมูลค่าในห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมไก่เนื้อและผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

๑.๔.๒ รวบรวม วิเคราะห์ เรียบเรียง กลั่นกรองเนื้อหาสาระ ตามหลักวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำรายงานในลักษณะเชิงพรรณนา โดยสังเคราะห์จากข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๕ ระยะเวลาการศึกษา

ดำเนินการในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔

๑.๖ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๖.๑ ได้รับทราบข้อจำกัด ความท้าทาย และโอกาสของประเทศ เพื่อการยกระดับความได้เปรียบในการแข่งขันด้วยการพัฒนาสินค้าเกษตรสู่การเกษตรมูลค่าสูง

๑.๖.๒ นำข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปใช้ประโยชน์ในการสร้างห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรและบริการมูลค่าเพิ่มสูงในอนาคต

๑.๖.๓ นำองค์ความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการพิจารณาศึกษาสินค้าเกษตรรายชนิดเพิ่มเติม เช่น ทุเรียน ไก่เนื้อ ข้าว เป็นต้น

บทที่ ๒
ภาคเกษตรไทยและยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการเกษตรสร้างมูลค่า

๒.๑ สถานการณ์ภาคเกษตรไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ทรัพยากรดินจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต โดยมีพื้นที่ประมาณ ๓๒๐.๗๐ ล้านไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ภาคเกษตร จำนวน ๑๔๙.๒๕ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๗ ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ภาคเกษตรส่วนใหญ่มีการเพาะปลูกพืช ได้แก่ ลำดับที่ ๑ ข้าว มีพื้นที่เพาะปลูก ๖๗.๓๘ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๔๕ ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด ลำดับที่ ๒ ยางพารา มีพื้นที่เพาะปลูก ๒๐.๔๖ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๔ ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด ลำดับที่ ๓ มันสำปะหลัง มีพื้นที่เพาะปลูก ๙.๐๙ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๖ ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด ลำดับที่ ๔ อ้อย มีพื้นที่เพาะปลูก ๘.๕๖ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๖ ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด ลำดับที่ ๕ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีพื้นที่เพาะปลูก ๗.๐๖ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๕ ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด ลำดับที่ ๖ ปาล์มน้ำมัน มีพื้นที่เพาะปลูก ๖.๐๙ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๔ ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด และพื้นที่ทำการเกษตรอื่น ๆ ๓๐.๖๑ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๐ แสดงให้เห็นว่ามีการใช้ทรัพยากรที่ดินในสัดส่วนสูงแต่มูลค่าเพิ่มต่ำ

ประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม ลมพายุจร สามารถจำแนกฤดูกาลได้ ๓ ฤดู โดยฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม และฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม อุณหภูมิและปริมาณฝนเฉลี่ยผันแปรตามฤดูกาลในแต่ละปี เนื่องจากอยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุมและลมพายุจร สภาพทางด้านอุทกวิทยามีความผันแปรสูงส่งผลให้ประสบปัญหาอุทกภัยในฤดูน้ำหลาก และปัญหาภัยแล้งในฤดูแล้งอยู่เสมอ ประเทศไทยมีพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่ชลประทานทั้งสิ้น ๖๐.๒๙ ล้านไร่ โดยในปัจจุบันกรมชลประทานได้พัฒนาพื้นที่ชลประทานไปแล้วทั้งสิ้น ๓๔.๕๙ ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๗.๓๗ ของพื้นที่ที่มีศักยภาพทั้งหมด แบ่งออกเป็นพื้นที่ชลประทานจากโครงการชลประทานขนาดใหญ่ จำนวน ๓๕ แห่ง มีพื้นที่ ๑๗.๙๗ ล้านไร่ พื้นที่ชลประทานจากโครงการชลประทานขนาดกลาง (ในความรับผิดชอบของกรมชลประทาน) จำนวน ๔๔๘ แห่ง มีพื้นที่ ๖.๖๙ ล้านไร่ และพื้นที่ชลประทานจากโครงการชลประทานขนาดเล็ก จำนวน ๗.๑๘ ล้านไร่

ปัจจุบันแรงงานภาคการเกษตร ประกอบด้วย ครัวเรือนเกษตรกร จำนวน ๘.๑ ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ ๓๗ ของครัวเรือนทั้งหมด แต่เมื่อพิจารณาแรงงานภาคการเกษตรไทย พบว่า มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๕๔ มีจำนวน ๑๗ ล้านคน หรือร้อยละ ๔๒ ของแรงงานทั้งหมด ในปี ๒๕๖๓ ลดลงเหลือจำนวน ๑๑.๘๐ ล้านคน หรือร้อยละ ๓๐.๗๙ นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนผู้สูงอายุในภาคเกษตร ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับประชากรของประเทศไทยที่กำลังเข้าสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุ โดยปัจจุบันมีแรงงานภาคเกษตรไทยที่เป็นเกษตรกรจำแนกตามสัดส่วนได้เป็น ๓ ช่วงอายุ ได้แก่ ช่วงอายุ ๔๖ – ๕๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๕ เกษตรกรช่วงอายุ ๕๖ – ๖๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๘ และเกษตรกรอายุมากกว่า ๖๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๓ ทำให้เห็นว่า แรงงานภาคเกษตรไทยในปัจจุบันมีอายุมากกว่า ๔๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๘๐ ของสัดส่วนแรงงานภาคเกษตรทั้งหมด

ในห้วงระยะเวลาที่ผ่านมา ภาคเกษตรไทยมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรและอาหารให้กับประเทศและส่งออกไปทั่วโลกอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตาม สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรกลับปรับตัวลดลงมาโดยตลอด โดยในปี ๒๕๖๒ มีมูลค่าเพียง ๑.๓๕ ล้านล้านบาท (คิดเป็นร้อยละ ๘ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งประเทศ) และพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศสูงถึงร้อยละ ๘๐ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร ทั้งนี้ มูลค่าการส่งออกพืชเศรษฐกิจ ๕ อันดับสูงสุด ได้แก่ ลำดับที่ ๑ ผลไม้มีมูลค่าส่งออก ๑๘๒,๐๐๐ ล้านบาท ลำดับที่ ๒ ยางพารา มีมูลค่าส่งออก ๑๘๒,๐๐๐ ล้านบาท ลำดับที่ ๓ ข้าว มีมูลค่าส่งออก ๑๓๘,๐๐๐ ล้านบาท ลำดับที่ ๔ มันสำปะหลัง มีมูลค่าส่งออก ๘๗,๐๐๐ ล้านบาท และลำดับที่ ๕ น้ำตาล มีมูลค่าส่งออก ๗๐,๐๐๐ ล้านบาท รวมเป็นมูลค่าทั้งสิ้น ๖๕๙,๐๐๐ ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๖๑ ของมูลค่าส่งออกสินค้าเกษตรทั้งหมด

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์ราคาสินค้าเกษตรและต้นทุนการผลิตพืชเศรษฐกิจหลักของประเทศไทย พบว่า มีราคาผลผลิตต่อกิโลกรัม ดังนี้ ยางพารา ราคา ๕๒.๐๑ บาทต่อกิโลกรัม ข้าวหอมมะลิ ราคา ๑๐.๖๙ บาทต่อกิโลกรัม ข้าวเจ้าอื่น ๆ ราคา ๘.๓๑ บาทต่อกิโลกรัม ข้าวโพด ราคา ๗.๖๙ บาทต่อกิโลกรัม ปาล์มน้ำมัน ราคา ๖.๐๒ บาทต่อกิโลกรัม มันสำปะหลัง (แป้งร้อยละ ๒๕) ราคา ๒.๒๖ บาทต่อกิโลกรัม อ้อย ราคา ๐.๘๗ บาทต่อกิโลกรัม แต่เมื่อนำต้นทุนการผลิตของพืชเศรษฐกิจแต่ละชนิดมาเปรียบเทียบกับราคาผลผลิต พบว่า พืชบางชนิดแม้จะมีราคาผลผลิตสูงแต่เมื่อนำต้นทุนการผลิตมาคำนวณ พบว่า มีผลประกอบการขาดทุน (สารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้าประเทศไทย ปี ๒๕๖๔ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร)

ตารางที่ ๑ ราคาสินค้าเกษตรและต้นทุนการผลิต ปีการผลิต ๖๓/๖๔

พืช	ราคาผลผลิต (บาท/กิโลกรัม)	ต้นทุนการผลิต (บาท/กิโลกรัม)
ยางพาราแผ่นดิบ	๕๒.๐๑	๕๙.๒๐
ข้าวหอมมะลิ	๑๐.๖๙	๑๐.๘๔
ข้าวจ้าวอื่น ๆ	๘.๓๑	๗.๘๖
ข้าวโพด	๗.๖๙	๖.๗๕
ปาล์มน้ำมัน	๖.๐๒	๓.๐๓
มันสำปะหลัง (หัวมันสด แป้งร้อยละ ๒๕)	๒.๒๖	๑.๘๕
อ้อย	๐.๘๗	๐.๙๙

ที่มา : สารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้าประเทศไทย ปี ๒๕๖๔ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

จากข้อมูลสถิติผลผลิตต่อไร่ของพืชเศรษฐกิจของไทยเปรียบเทียบประเทศอื่น ๆ (สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี ๒๕๖๔ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร) พบว่า

๑) ข้าว ผลผลิตในภาพรวมทั่วโลกเฉลี่ยอยู่ที่ ๕๐๕ กิโลกรัมต่อไร่ โดยประเทศที่มีผลผลิตต่อไร่สูงสุด มีดังนี้ ลำดับที่ ๑ ประเทศจีน มีผลผลิต ๗๘๙ กิโลกรัมต่อไร่ ลำดับที่ ๒ ประเทศอินเดีย มีผลผลิต ๔๓๑ กิโลกรัมต่อไร่ ลำดับที่ ๓ ประเทศบังคลาเทศ มีผลผลิต ๔๘๓ กิโลกรัมต่อไร่ โดยประเทศไทย อยู่ลำดับที่ ๖ มีผลผลิต ๔๔๕ กิโลกรัมต่อไร่

๒) ข้าวโพด ผลผลิตในภาพรวมทั่วโลกเฉลี่ยอยู่ที่ ๙๒๙ กิโลกรัมต่อไร่ โดยประเทศที่มีผลผลิตต่อไร่สูงสุด มีดังนี้ ลำดับที่ ๑ ประเทศสหรัฐอเมริกา มีผลผลิต ๑,๗๖๕ กิโลกรัมต่อไร่ ลำดับที่ ๒ ประเทศจีน มีผลผลิต ๙๙๐ กิโลกรัมต่อไร่ ลำดับที่ ๓ ประเทศบราซิล มีผลผลิต ๙๐๓ กิโลกรัมต่อไร่ โดยประเทศไทยอยู่ลำดับที่ ๒๑ มีผลผลิต ๖๙๘ กิโลกรัมต่อไร่

๓) อ้อย ผลผลิตในภาพรวมทั่วโลกเฉลี่ยอยู่ที่ ๑๑,๕๙๕ กิโลกรัมต่อไร่ โดยประเทศที่มีผลผลิตต่อไร่สูงสุด มีดังนี้ ลำดับที่ ๑ ประเทศอินเดีย มีผลผลิต ๑๒,๘๑๗ กิโลกรัมต่อไร่ ลำดับที่ ๒ ประเทศบราซิล มีผลผลิต ๑๑,๙๔๙ กิโลกรัมต่อไร่ โดยประเทศไทยอยู่ลำดับที่ ๓ มีผลผลิต ๑๐,๗๔๙ กิโลกรัมต่อไร่

๔) มันสำปะหลัง ผลผลิตในภาพรวมทั่วโลกเฉลี่ยอยู่ที่ ๑,๗๖๐ กิโลกรัมต่อไร่ โดยประเทศที่มีผลผลิตสูงสุด มีดังนี้ ลำดับที่ ๑ ประเทศไทย มีผลผลิต ๓,๒๕๒ กิโลกรัมต่อไร่ ลำดับที่ ๒ ประเทศไนจีเรีย มีผลผลิต ๑,๓๑๓ กิโลกรัมต่อไร่ ลำดับที่ ๓ ประเทศคองโก มีผลผลิต ๑,๓๐๓ กิโลกรัมต่อไร่

๕) ยางพารา ผลผลิตในภาพรวมทั่วโลกเฉลี่ยอยู่ที่ ๑๙๐ กิโลกรัมต่อไร่ โดยประเทศที่มีผลผลิตต่อไร่สูงสุด มีดังนี้ ลำดับที่ ๑ ประเทศเวียดนาม มีผลผลิต ๒๖๗ กิโลกรัมต่อไร่ ลำดับที่ ๒ ประเทศไทย มีผลผลิต ๒๓๗ กิโลกรัมต่อไร่ ลำดับที่ ๓ ประเทศอินโดนีเซีย มีผลผลิต ๑๕๐ กิโลกรัมต่อไร่

๖) ปาล์มน้ำมัน ผลผลิตภาพรวมทั่วโลกเฉลี่ยอยู่ที่ ๒,๓๒๒ กิโลกรัมต่อไร่ โดยประเทศที่มีผลผลิตต่อไร่สูงสุด มีดังนี้ ลำดับที่ ๑ ประเทศไทย มีผลผลิต ๒,๘๙๗ กิโลกรัมต่อไร่ ลำดับที่ ๒ ประเทศมาเลเซีย มีผลผลิต ๒,๗๖๒ กิโลกรัมต่อไร่ ลำดับที่ ๓ ประเทศอินโดนีเซีย มีผลผลิต ๒,๖๗๘ กิโลกรัมต่อไร่

กล่าวโดยสรุป ภาพรวมสถานการณ์ของภาคเกษตรไทยในปัจจุบันชี้ให้เห็นว่ามีการใช้ทรัพยากรดินในสัดส่วนที่สูง การผลิตสินค้าเกษตรขั้นปฐมที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำและพึ่งพาตลาดส่งออกเป็นหลัก ตลอดจนมีความเสี่ยงสูงจากความผันผวนของเศรษฐกิจโลกและภัยพิบัติทางธรรมชาติ นอกจากนี้ แม้ว่าสินค้าเกษตรหลายชนิดจะมีผลผลิตต่อไร่อยู่ในระดับที่ดีเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ แต่เนื่องจากมีแรงงานอาศัยอยู่ในภาคเกษตรเป็นจำนวนมาก เกษตรกร (รายย่อย) มีการถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยต่อรายต่ำและมีต้นทุนการผลิตสูง จึงส่งผลให้ครัวเรือนเกษตรกรโดยทั่วไปมีรายได้สุทธิทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพและต้องพึ่งพารายได้จากการออกไปรับจ้างนอกภาคการเกษตรหรือประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้

ปัญหาผลิตภาพในภาคเกษตรไทยเพิ่มขึ้นช้ากว่าประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศ ทั้งประเทศจีน อินโดนีเซีย และเวียดนาม และยังคงมีแรงงานจำนวนมากถึง ๑ ใน ๓ ของแรงงานไทย ๓๘ ล้านคน อยู่ในภาคเกษตรที่เติบโตชะลอลง ในขณะที่การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรไปสู่ภาคเศรษฐกิจอื่นที่มีผลิตภาพสูงกว่ายังทำได้ยาก เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่ที่เหลืออยู่ในภาคเกษตรขาดการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับภาคอุตสาหกรรมและบริการ หากสถานการณ์ยังเป็นเช่นนี้ต่อไป ปัญหาผลิตภาพต่ำของภาคเกษตรจะทำให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจรุนแรงขึ้น และอาจจะกลายเป็นจุดเปราะบางที่นำไปสู่ปัญหาเสถียรภาพทางสังคมต่อไป

๒.๒ ผลิตภาพการผลิตของเศรษฐกิจไทย

ผลิตภาพการผลิตเป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบระหว่างสัดส่วนของผลผลิตและปัจจัยการผลิต ซึ่งการผลิตที่ถือว่ามีผลิตภาพจะต้องใช้ปัจจัยการผลิตต่ำและได้ผลผลิตในปริมาณมาก การเพิ่มผลิตภาพจึงมักจะมุ่งเน้นประสิทธิภาพการผลิต ไม่ว่าจะเป็นการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ เช่น วัตถุดิบที่มีคุณภาพดี บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ การใช้เทคโนโลยีในการผลิตเพื่อเพิ่มผลผลิต เป็นต้น การวัดผลิตภาพสามารถวัดได้หลายรูปแบบ โดยอาจเทียบกับปัจจัยการผลิตแต่ละประเภท อาทิ ผลิตภาพแรงงาน (Labor Productivity) วัดโดยจำนวนผลผลิตต่อแรงงานหนึ่งหน่วย ผลิตภาพทุน (Capital Productivity) วัดโดยผลผลิตต่อเครื่องจักร ซึ่งการวัดในสองรูปแบบดังกล่าวเป็นการวัดผลิตภาพแบบง่าย เรียกว่า Partial Productivity เนื่องจากเป็นการเปรียบเทียบผลผลิตต่อปัจจัยการผลิตเพียงประเภทเดียว โดยจะต้องสมมติให้ปัจจัยการผลิตที่เหลือไม่เปลี่ยนแปลง แต่ข้อเสีย คือ การวัดผลิตภาพแบบนี้ยังไม่สะท้อนผลิตภาพได้สอดคล้องกับโลกแห่งความเป็นจริง เนื่องจากการผลิตที่แท้จริง ปัจจัยการผลิตทุกประเภทจะต้องสามารถเปลี่ยนแปลงได้ รวมถึงปัจจัยเชิงคุณภาพต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยี ฝีมือแรงงานที่ใช้ในการผลิตล้วนมีผลต่อผลิตภาพการผลิต

ดังนั้น จึงเกิดการวัดผลิตภาพอีกแบบหนึ่งที่มีความสำคัญ เรียกว่า การวัดผลิตภาพการผลิตรวม (Total Factor Productivity : TFP) จากทฤษฎีการผลิตทางเศรษฐศาสตร์สามารถสร้าง Production Function ซึ่งอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตกับปัจจัยการผลิต ได้แก่ ที่ดิน ทุน แรงงาน และผลิตภาพการผลิตรวม (Total Factor Productivity หมายความรวมถึงการจัดการ ตลอดจนเทคโนโลยีการผลิต) นิยามของผลิตภาพการผลิตรวมจึงหมายถึง การเพิ่มของผลผลิตที่เกิดจากส่วนที่ไม่ได้มาจากการเพิ่มของปัจจัยการผลิต (แรงงาน ที่ดิน ทุน) ซึ่งในที่นี้จะหมายถึงปัจจัยอื่น ๆ อาทิ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

นายวิรไท สันติประภพ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ได้กล่าวในงานสัมมนาครบรอบ ๒๕ ปี สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ ณ ห้องแกรนด์ฮอลล์ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค บางนา ในหัวข้อ “Productivity หัวใจสำคัญขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศไทย” เมื่อวันพุธที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ว่า ผลิตภาพโดยรวมหรือที่นักเศรษฐศาสตร์ เรียกว่า Total Factor of Productivity (TFP) ของเศรษฐกิจไทยค่อนข้างต่ำและเพิ่มขึ้นไม่มากนัก ในขณะที่ประเทศอื่นมีพัฒนาการด้านผลิตภาพได้รวดเร็วกว่า ตัวอย่างเช่น เมื่อ ๓๐ ปีที่แล้ว ผลิตภาพของไทยอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับประเทศมาเลเซียและอยู่ในระดับสูงกว่าประเทศอินเดียประมาณร้อยละ ๔๐ แต่ปัจจุบันผลิตภาพโดยรวมของประเทศมาเลเซียเพิ่มสูงขึ้นและสูงกว่าประเทศไทยถึงร้อยละ ๓๐ ขณะที่ผลิตภาพของประเทศอินเดียปรับมาเทียบเท่าผลิตภาพของประเทศไทย

จากการคำนวณขององค์การเพิ่มผลผลิตแห่งเอเชีย (Asian Productivity Organization : APO) โดยใช้ข้อมูลจากบัญชีประชาชาติที่จัดทำโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นข้อมูลพื้นฐานในการคำนวณ ประกอบด้วย ข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) และมูลค่าทุนสะสมสุทธิ (Net Capital) นอกจากนี้ ยังใช้ข้อมูลการจ้างงานจาก Labor Force Survey จัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติใช้การวิเคราะห์ผลิตภาพการผลิตรวม ซึ่งการคำนวณ TFP โดยวัดอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (GDP Growth) ที่เกิดขึ้น

จากส่วนที่ไม่ได้มีที่มาจากการเพิ่มของปัจจัยการผลิต (ทุน แรงงาน และที่ดิน) โดยอาศัยวิธีการ Growth Accounting

จากนั้น APO จึงใช้ข้อมูลดังกล่าวในการคำนวณผลิตภาพการผลิตรวมในรูปแบบของดัชนีอีกครั้งหนึ่ง พบว่า ภาพรวมเศรษฐกิจไทยในช่วง ๓๐ กว่าปีที่ผ่านมา ระหว่างปี ๒๕๒๕ ถึง ๒๕๕๗ มีการขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ ๕.๑๙ ต่อปี เป็นผลมาจากปัจจัยทุนเกินกึ่งหนึ่งหรือประมาณร้อยละ ๒.๙๑ (หรือร้อยละ ๕๔.๐ ของการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยโดยรวม) ในขณะที่ปัจจัยแรงงานมีส่วนเพียงร้อยละ ๐.๖๑ (ร้อยละ ๑๑.๙ ของการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยโดยรวม) และจาก Total Factor Productivity หรือ TFP ประมาณร้อยละ ๑.๗๖ (ร้อยละ ๓๓.๙ ของการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยโดยรวม) โดยหากพิจารณาในแต่ละช่วงเวลาจะพบว่า การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจไทย ปัจจัยหลักมาจากปัจจัยทุนเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมาเท่านั้นที่ปัจจัยหลักของการขยายตัวของเศรษฐกิจมาจากค่า TFP โดยการขยายตัวของเศรษฐกิจเฉลี่ยร้อยละ ๓.๙๔ มาจาก Total Factor Productivity ประมาณร้อยละ ๒.๗๔ (ร้อยละ ๗๓.๓ ของการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยโดยรวม) จึงอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยทุนเป็นปัจจัยหลักในการเพิ่มอัตราการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจไทย

ตารางที่ ๒ ผลิตภาพการผลิตรวมของประเทศไทย (Total Factor Productivity : TFP) อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจและอัตราการเพิ่มปัจจัยการผลิต จำแนกตามช่วงเวลา พ.ศ. ๒๕๒๕ – ๒๕๕๗

ช่วงปี	Output Growth	Contribution of Capital Input	Contribution of Labor Input	Total factor Productivity
ช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจโลก (๒๕๕๓ - ๒๕๕๗)	๓.๙๔	๑.๕๔	-๐.๔๔	๒.๗๔
ภาพรวม (๒๕๒๕ - ๒๕๕๗)	๕.๑๙	๒.๙๑	๐.๖๑	๑.๗๖

ที่มา : คำนวณจาก APO data estimate

จากการที่ประเทศไทยมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไม่ถึงร้อยละ ๕ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๕๗ ที่ผ่านมา จึงเป็นการยากและต้องใช้ระยะเวลาในการหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) งานวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ชี้ให้เห็นว่าแนวทางที่จะทำให้ประเทศไทยมีผลิตภาพการผลิตสูงขึ้น ประกอบด้วย ๓ แนวทาง ได้แก่ ๑) การยกระดับกระบวนการผลิต (Process Upgrading) ๒) การยกระดับผลิตภัณฑ์ (Product Upgrading) และ ๓) การยกระดับสู่กิจกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น (Functional Upgrading)

สำหรับแนวทางแรก คือ การยกระดับกระบวนการผลิต (Process Upgrading) ครอบคลุมทั้งการใช้เครื่องมือเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการผลิต เช่น ไคเซ็นหรือลีน เป็นต้น หรือการใช้เทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุนการผลิต อาทิ การลดต้นทุนในการจัดเก็บสินค้าคงเหลือ หรือลดแรงงานในกระบวนการผลิต สอดคล้องกับนโยบายอุตสาหกรรม ๔.๐ ที่รัฐบาลสนับสนุนให้สถานประกอบการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในระบบการผลิตและบริหารจัดการอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งแนวทางดังกล่าวมุ่งไปสู่การเพิ่มระดับเทคโนโลยีในการผลิตเป็นหลัก

แนวทางที่สอง คือ การยกระดับผลิตภัณฑ์ (Product Upgrading) การยกระดับกระบวนการผลิตเพียงอย่างเดียวไม่สามารถช่วยให้ประเทศไทยหลุดพ้นกับดักรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) เนื่องจากมูลค่าเพิ่มที่เกิดขึ้นไม่ได้สูงมากนัก ภาคการผลิตจึงจำเป็นต้องยกระดับผลิตภัณฑ์และยกระดับไปสู่กิจกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบการวิจัยและพัฒนา การกระจายสินค้า การสร้างแบรนด์ และการทำการตลาดควบคู่ไปด้วย ซึ่งงานศึกษาที่ผ่านมาได้สะท้อนให้เห็นว่าระดับเทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม มีความสัมพันธ์กับผลิตภาพการผลิตอย่างเห็นได้ชัด

ประเด็นแรก การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ในมุมมองขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development : OECD) เห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ คือ การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม เนื่องจากมีส่วนช่วยพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กรให้เพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน

ประเด็นที่สอง การใช้เทคโนโลยีในการผลิตจะช่วยให้สถานประกอบการยกระดับประสิทธิภาพของกระบวนการผลิต เนื่องจากเทคโนโลยีจะช่วยเพิ่มผลิตภาพแรงงาน โดยแรงงานมีการเรียนรู้การทำงานในกระบวนการผลิตจากการได้รับการฝึกอบรม ซึ่งจะช่วยเพิ่มคุณภาพของแรงงานหรือปรับปรุงขั้นตอนการทำงาน

นอกจากนี้ เครื่องจักรกลสมัยใหม่ที่มีวิธีการผลิตรูปแบบใหม่จะช่วยทำให้ผลิตภาพการผลิตสูงขึ้น และสุดท้ายผลิตภาพการผลิตที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีจะทำให้เกิดการผลิตสินค้าปริมาณมากจนทำให้เกิดการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) อีกด้วย และงานศึกษาส่วนใหญ่ใช้ค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาเป็นตัวอธิบายถึงระดับการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม หากสถานประกอบการมีค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาเป็นจำนวนมากจะสะท้อนถึงการยกระดับกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพสูง รวมถึงมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่อีกด้วย และเป็นการก้าวสู่แนวทางที่สาม การยกระดับสู่กิจกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น (Functional Upgrading) โดยผลสำรวจข้อมูลการวิจัยและพัฒนาและกิจกรรมนวัตกรรม ประจำปี ๒๕๖๒ ประเทศไทย มีการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา (R&D) จำนวนทั้งสิ้น ๑๙๓,๐๗๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑.๑๔ ของจีดีพี แต่อย่างไรก็ตาม ด้านการวิจัยและพัฒนา (R&D) ของประเทศไทยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคเอเชียยังค่อนข้างห่างกัน อาทิ ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศไต้หวัน ประเทศจีน ที่มีการลงทุนกว่าร้อยละ ๒.๑๔ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศหรือจีดีพี และเมื่อคิดเป็นจำนวนเงินแล้วงบการวิจัยและพัฒนาของประเทศเหล่านี้สูงมาก เนื่องจากเป็นประเทศที่มีขนาดของจีดีพีใหญ่กว่าประเทศไทย นอกจากนี้ เมื่อพิจารณางบด้านการวิจัยและพัฒนา (R&D) จำนวน ๑๙๓,๐๗๒ ล้านบาท พบว่า เป็นงบการลงทุนของภาคเอกชน ๑๔๙,๒๔๔ ล้านบาท และเป็นการลงทุนจากภาครัฐ ๔๓,๙๒๙ ล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ ๗๗ จะเห็นได้ว่า การลงทุนของภาคเอกชนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่สัดส่วนของภาครัฐยังมีจำนวนน้อย

การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนของประเทศไทยส่วนใหญ่จะเน้น ๓ อุตสาหกรรมหลัก ได้แก่ (๑) อุตสาหกรรมอาหาร ถือเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มีค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาสูงสุด จำนวน ๓๒,๓๒๑ ล้านบาท (๒) อุตสาหกรรมปิโตรเลียมมีค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนา จำนวน ๑๑,๙๕๙ ล้านบาท (๓) บริการด้านการเงินและประกันภัยมีค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนา จำนวน ๑๑,๕๗๙ ล้านบาท โดยอุตสาหกรรมในกลุ่มการเงินและประกันภัยมีการลงทุนจำนวนมากในระยะหลัง เนื่องจากการเข้ามาของเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเงินหรือฟินเทค (FinTech) ทำให้ทุกบริษัทหันมาให้ความสำคัญกับการลงทุนเรื่องเทคโนโลยี Digital Banking Platform และการทำโมเดลธุรกิจใหม่ ในขณะที่จำนวนบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาในปี ๒๕๖๒ พบว่า มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๖๖,๗๙๙ คน หรือคิดเป็น ๒๕ คน ต่อประชากร ๑๐,๐๐๐ คน ซึ่งรัฐบาลได้มีการตั้งเป้าหมายว่า ในปี ๒๕๗๐ จะเพิ่มจำนวนให้ได้เป็น ๔๐ คนต่อประชากร ๑๐,๐๐๐ คน ส่วนของการคาดการณ์การลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาของประเทศไทยปี ๒๕๖๓ – ๒๕๗๐ จากเดิมตั้งเป้าหมายเพิ่มการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาไว้ที่ร้อยละ ๒ ของจีดีพี ในปี ๒๕๗๐ แต่เมื่อมีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ ส่งผลกระทบต่อปัจจัยทางเศรษฐกิจธุรกิจ รวมถึงงบประมาณของภาครัฐที่มีการปรับลดลง ตัวเลขการลงทุนในปี ๒๕๗๐ คาดว่าจะลดลงที่ร้อยละ ๑.๔๖ ของจีดีพี

สำหรับงานศึกษาที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นของธนาคารโลกหรือองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา สะท้อนให้เห็นว่า การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมของประเทศไทยยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเพิ่มผลิตภาพการผลิตและผลักดันเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เติบโตแข่งขันในระดับภูมิภาคและระดับโลก ปัจจัยขับเคลื่อนเพื่อยกระดับที่สำคัญ คือ ภาครัฐบาลให้การสนับสนุนในหลายด้าน โดยเฉพาะงบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม เนื่องจากการลงทุนในเรื่องการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก จึงเป็นเรื่องยากที่ภาคเอกชน โดยเฉพาะสถานประกอบการขนาดกลางและสถานประกอบการขนาดเล็กจะสามารถเข้าถึงได้ ทั้งนี้ งานศึกษาที่ผ่านมายืนยันว่าการได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐบาลในรูปแบบต่าง ๆ มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อระดับการสร้างนวัตกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับ Product Innovation

ดังนั้น หากประเทศไทยยังมุ่งที่จะยกระดับรายได้สู่ประเทศรายได้สูง นอกจากการยกระดับเทคโนโลยีในการผลิตเช่นปัจจุบันที่กำลังดำเนินนโยบายอุตสาหกรรม ๔.๐ เป็นวาระแห่งชาติแล้ว จำเป็นต้องมุ่งเน้นการยกระดับการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมให้กับสถานประกอบการอีกเป็นอย่างมากในอนาคต (โครงการศูนย์ข้อมูลอัจฉริยะ, ผลิตภาพการผลิตของไทยกับจุดอ่อนในการขับเคลื่อน, ๓๐ มิถุนายน ๒๐๑๗, https://piu.ftpi.or.th/wp-content/uploads/2017/06/TFP_rev2.pdf)

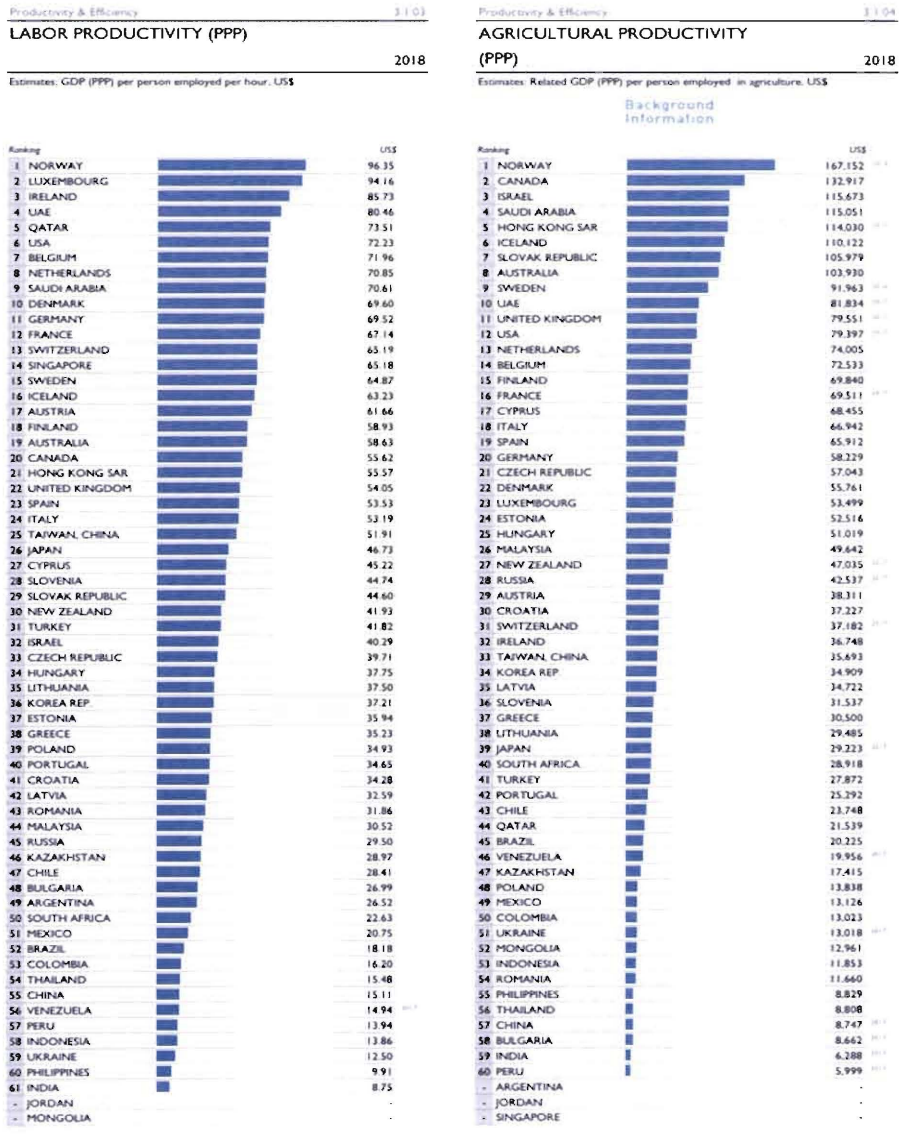

Productivity & Efficiency 3.1.03

LABOR PRODUCTIVITY (PPP)

2018

Estimates: GDP (PPP) per person employed per hour, US$

Ranking		US$
1	NORWAY	96.35
2	LUXEMBOURG	94.16
3	IRELAND	85.73
4	UAE	80.46
5	QATAR	73.51
6	USA	72.23
7	BELGIUM	71.96
8	NETHERLANDS	70.85
9	SAUDI ARABIA	70.61
10	DENMARK	69.60
11	GERMANY	69.52
12	FRANCE	67.14
13	SWITZERLAND	65.19
14	SINGAPORE	65.18
15	SWEDEN	64.87
16	ICELAND	63.23
17	AUSTRIA	61.66
18	FINLAND	58.93
19	AUSTRALIA	58.63
20	CANADA	55.62
21	HONG KONG SAR	55.57
22	UNITED KINGDOM	54.05
23	SPAIN	53.53
24	ITALY	53.19
25	TAIWAN, CHINA	51.91
26	JAPAN	46.73
27	CYPRUS	45.22
28	SLOVENIA	44.74
29	SLOVAK REPUBLIC	44.60
30	NEW ZEALAND	41.93
31	TURKEY	41.82
32	ISRAEL	40.29
33	CZECH REPUBLIC	39.71
34	HUNGARY	37.75
35	LITHUANIA	37.50
36	KOREA REP.	37.21
37	ESTONIA	35.94
38	GREECE	35.23
39	POLAND	34.93
40	PORTUGAL	34.65
41	CROATIA	34.28
42	LATVIA	32.59
43	ROMANIA	31.86
44	MALAYSIA	30.52
45	RUSSIA	29.50
46	KAZAKHSTAN	28.97
47	CHILE	28.41
48	BULGARIA	26.99
49	ARGENTINA	26.52
50	SOUTH AFRICA	22.63
51	MEXICO	20.75
52	BRAZIL	18.18
53	COLOMBIA	16.20
54	THAILAND	15.48
55	CHINA	15.11
56	VENEZUELA	14.94
57	PERU	13.94
58	INDONESIA	13.86
59	UKRAINE	12.50
60	PHILIPPINES	9.91
61	INDIA	8.75
-	JORDAN	.
-	MONGOLIA	.

Productivity & Efficiency 3.1.04

AGRICULTURAL PRODUCTIVITY (PPP)

2018

Estimates: Related GDP (PPP) per person employed in agriculture, US$

Background Information

Ranking		US$
1	NORWAY	167,152
2	CANADA	132,917
3	ISRAEL	115,673
4	SAUDI ARABIA	115,051
5	HONG KONG SAR	114,030
6	ICELAND	110,122
7	SLOVAK REPUBLIC	105,979
8	AUSTRALIA	103,930
9	SWEDEN	91,963
10	UAE	81,834
11	UNITED KINGDOM	79,551
12	USA	79,397
13	NETHERLANDS	74,005
14	BELGIUM	72,533
15	FINLAND	69,840
16	FRANCE	69,511
17	CYPRUS	68,455
18	ITALY	66,942
19	SPAIN	65,912
20	GERMANY	58,229
21	CZECH REPUBLIC	57,043
22	DENMARK	55,761
23	LUXEMBOURG	53,499
24	ESTONIA	52,516
25	HUNGARY	51,019
26	MALAYSIA	49,642
27	NEW ZEALAND	47,035
28	RUSSIA	42,537
29	AUSTRIA	38,311
30	CROATIA	37,227
31	SWITZERLAND	37,182
32	IRELAND	36,748
33	TAIWAN, CHINA	35,693
34	KOREA REP.	34,909
35	LATVIA	34,722
36	SLOVENIA	31,537
37	GREECE	30,500
38	LITHUANIA	29,485
39	JAPAN	29,223
40	SOUTH AFRICA	28,918
41	TURKEY	27,872
42	PORTUGAL	25,292
43	CHILE	23,748
44	QATAR	21,539
45	BRAZIL	20,225
46	VENEZUELA	19,956
47	KAZAKHSTAN	17,415
48	POLAND	13,838
49	MEXICO	13,126
50	COLOMBIA	13,023
51	UKRAINE	13,018
52	MONGOLIA	12,961
53	INDONESIA	11,853
54	ROMANIA	11,660
55	PHILIPPINES	8,829
56	THAILAND	8,808
57	CHINA	8,747
58	BULGARIA	8,662
59	INDIA	6,288
60	PERU	5,999
-	ARGENTINA	.
-	JORDAN	.
-	SINGAPORE	.

ภาพที่ ๑ การจัดลำดับดัชนี Labor Productivity (PPP) และ Agricultural Productivity (PPP) จำแนกรายประเทศ

ที่มา : IMD World Competitiveness Yearbook ๒๐๑๙

จากภาพแสดงข้างต้นของผลการจัดลำดับดัชนี Labor Productivity (PPP) ปี ๒๐๑๙ พบว่า ประเทศไทยอยู่ในอันดับ ๕๔ เมื่อเทียบในกลุ่มประเทศอาเซียนแล้ว อันดับของประเทศไทยด้อยกว่าประเทศสิงคโปร์และประเทศมาเลเซีย แต่ยังอยู่ในระดับที่สูงกว่าประเทศอินโดนีเซียและประเทศฟิลิปปินส์ ผลการจัดอันดับสะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยกำลังประสบปัญหา “กับดักรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap)”

ประเด็นหลัก คือ ผลิตภาพแรงงานไม่สามารถทำให้ผลิตภาพการผลิตรวม (Total Factor Productivity : TFP) เพิ่มขึ้นได้ กล่าวคือ ผลิตภาพแรงงานของประเทศไทยประสบปัญหาแรงงานเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคบริการที่มีผลิตภาพต่ำ โดยสัดส่วนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่มีผลิตภาพสูงกว่า

กลับไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก กระบวนการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคการผลิตที่มีผลิตภาพต่ำในภาคเกษตรไปสู่ภาคการผลิตที่มีผลิตภาพสูงอย่างภาคอุตสาหกรรมลดลงจากในอดีต ในปัจจุบันแรงงานเคลื่อนย้ายเข้าไปทำงานในภาคบริการซึ่งมีผลิตภาพต่ำมากขึ้น ประกอบกับประเทศไทยไม่สามารถยกระดับการผลิตสินค้าที่มีมูลค่าสูงขึ้นได้ (Move Up Value Chain) ประเทศไทยยังคงผลิตและประกอบสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำสุดใน Value Chain และประเด็นสุดท้าย แม้ในปัจจุบันแรงงานไทยจะมีการศึกษาที่สูงขึ้น แต่ยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน ส่งผลให้ผลิตภาพแรงงานไม่ได้เพิ่มขึ้น ในปัจจุบันตลาดแรงงานต้องการแรงงานมีฝีมือที่จบการศึกษาระดับอาชีวศึกษา แต่แรงงานจบใหม่ที่เข้าสู่ตลาดแรงงานส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งเป็นระดับที่สูงเกินความต้องการของตลาดแรงงาน และการขยายตัวของผลิตภาพแรงงานที่มาจากส่วนทุน (Capital Deepening) ชะลอลง เนื่องจากอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานจำนวนมากยังสามารถดำเนินธุรกิจโดยพึ่งพาแรงงานต่างด้าวที่ไร้ทักษะ จึงขาดแรงจูงใจที่จะปรับเปลี่ยนไปใช้เครื่องจักรอย่างรวดเร็ว หรือปรับเปลี่ยนไปสู่อุตสาหกรรมที่มีความซับซ้อนและมูลค่าเพิ่ม (Value Added) สูงขึ้น และการลงทุนน้อยในเชิงปริมาณและคุณภาพในการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตส่งผลให้การขยายตัวของผลิตภาพแรงงานที่มาจากส่วนทุนชะลอลงเป็นอย่างมาก (ธนาคารแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๑)

ด้านผลการจัดลำดับดัชนี Agricultural Productivity (PPP) ปี ๒๐๑๙ พบว่า ประเทศไทยอยู่ในอันดับ ๕๖ ผลิตภาพภาคเกษตรของประเทศไทยค่อนข้างต่ำและเพิ่มขึ้นไม่มากนัก โดยต่ำกว่าประเทศมาเลเซียประมาณ ๗ เท่า ต่ำกว่าประเทศอินโดนีเซียประมาณ ๑.๕ เท่า และใกล้เคียงกับประเทศฟิลิปปินส์ เนื่องจากสัดส่วนแรงงานที่ทำงานในภาคเกษตรอยู่ในระดับสูงประมาณ ๑ ใน ๓ ของจำนวนแรงงานไทยทั้งประเทศ เมื่อเปรียบเทียบกับภาคเศรษฐกิจอื่นในปัจจุบันภาคเกษตรเป็นภาคที่มีผลิตภาพแรงงานต่ำที่สุด คิดเป็นเพียงประมาณ ๑ ใน ๑๐ ของภาคอุตสาหกรรม และ ๑ ใน ๕ ของภาคบริการเท่านั้น สาเหตุหนึ่งมาจากระดับการใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยียังอยู่ในระดับต่ำ ประกอบกับสต็อกของสินค้าทุนในภาคเกษตรของไทยอยู่ในระดับต่ำเช่นกัน และการเคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่ภาคเศรษฐกิจอื่นที่มีผลิตภาพสูงกว่าทำได้ยาก เนื่องจากขาดการพัฒนาทักษะที่จำเป็น หากดำเนินต่อไปเช่นนี้จะยิ่งทำให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำรุนแรงขึ้น สร้างจุดเปราะบางที่อาจจะนำไปสู่ปัญหาเสถียรภาพทางสังคมได้ (วิรไท สันติประภพ, ๒๕๖๓)

๒.๓ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการเกษตรสร้างมูลค่า

๒.๓.๑ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ประเด็นการเกษตรให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลิตภาพการผลิตทั้งเชิงปริมาณและมูลค่า และความหลากหลายของสินค้าเกษตร ดังนั้น เพื่อเป็นการวางรากฐานการพัฒนาในระยะยาวอันจะนำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ จึงจำเป็นต้องมีทิศทางในการพัฒนาเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตร ทั้งพืช ปศุสัตว์ และประมง เพื่อนำมาซึ่งโอกาสในการสร้างรายได้ สร้างความมั่นคงทางอาหาร และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับเกษตรกรในระยะ ๒๐ ปี โดยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการเกษตร ให้ความสำคัญกับการยกระดับการผลิตสู่คุณภาพมาตรฐานความปลอดภัย การใช้ประโยชน์จากความโดดเด่นและเอกลักษณ์ของสินค้าเกษตรรวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ

ในแต่ละพื้นที่ การพัฒนาสินค้าเกษตรและการแปรรูปสินค้าเกษตร เพื่อสร้างมูลค่าและคุณค่าให้กับสินค้าเกษตร การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ในการผลิตและการจัดการฟาร์ม นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาระบบนิเวศของภาคการเกษตร เพื่อเสริมสร้างให้การพัฒนามีการเติบโตอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง ประกอบด้วย ๖ แผนย่อย โดยสรุป ดังนี้

๑) เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น ส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นด้วยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีและนวัตกรรม การขึ้นทะเบียนและคุ้มครองสิทธิให้กับสินค้าและผลิตภัณฑ์ การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานของสินค้าและผลิตภัณฑ์ และการสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรและชุมชนในการพัฒนาอัตลักษณ์พื้นถิ่น รวมทั้งสร้างอัตลักษณ์หรือเรื่องราวแหล่งกำเนิด สร้างความแตกต่างและความโดดเด่น และสร้างแบรนด์ให้กับสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น และส่งเสริมการบริโภคสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นทั้งในระดับประเทศและเพื่อการส่งออก

๒) เกษตรปลอดภัย พัฒนาคุณภาพมาตรฐานและระบบการรับรองความปลอดภัยในระดับต่าง ๆ รวมถึงการตรวจสอบย้อนกลับให้เป็นที่ยอมรับของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตสินค้าเกษตรที่ได้คุณภาพมาตรฐานความปลอดภัย เพิ่มความสามารถในการเข้าถึงอาหารอย่างทั่วถึงและปลอดภัย สร้างความตระหนักรู้ของผู้ผลิตและผู้บริโภคถึงความสำคัญของเกษตรปลอดภัย และส่งเสริมด้านการขยายตลาดบริโภคสินค้าเกษตรปลอดภัย รวมทั้งสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่ระดับอินทรีย์วิถีชาวบ้านเพื่อต่อยอดสู่เกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ที่ได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล

๓) เกษตรชีวภาพ สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพทางการเกษตรเพื่อนำไปสู่การผลิตและขยายผลเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาองค์ความรู้และประยุกต์ใช้นวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเพื่อการแปรรูปสินค้าจากความหลากหลายทางชีวภาพ ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิต การแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฐานเกษตรกรรมและฐานทรัพยากรชีวภาพ รวมถึงพัฒนาเชื่อมโยงไปสู่ภาคอุตสาหกรรมต่อเนื่อง และใช้ฐานทางการเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อใช้ประโยชน์และต่อยอดไปสู่สินค้าเกษตรชีวภาพ รวมทั้งส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรให้เป็นพืชเศรษฐกิจตามความเหมาะสม และส่งเสริมให้มีการนำวัตถุดิบเหลือทิ้งทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมและพลังงานที่เกี่ยวเนื่องกับชีวภาพ

๔) เกษตรแปรรูป สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการแปรรูปสินค้าเกษตรขั้นสูงที่มีคุณค่าเฉพาะ และผลิตภัณฑ์คุณภาพสูงที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและผลักดันเทคโนโลยีและนวัตกรรมไปสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ ตลอดจนให้ความสำคัญกับตราสินค้าและปกป้องสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ส่งเสริมการใช้วัตถุดิบและผลิตผลทางการเกษตรเพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานให้แก่เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร รวมทั้งสนับสนุนการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการควบคุมคุณภาพและความปลอดภัย ติดตามผลิตภัณฑ์ระหว่างขนส่ง และยืดอายุของอาหารและสินค้าเกษตรในบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้า

๕) เกษตรอัจฉริยะ ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ปัจจัยการผลิต เครื่องจักรกลและอุปกรณ์ทางการเกษตร รวมถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตรแห่งอนาคต เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตการเกษตรทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พัฒนาศักยภาพเกษตรกรให้เข้าถึงและใช้ประโยชน์ จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร เทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อวางแผนการเกษตรและพัฒนาเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะที่มีขีดความสามารถ ในการแข่งขัน รวมทั้งสนับสนุนและส่งเสริมการทำระบบฟาร์มอัจฉริยะ โดยถ่ายทอดและสนับสนุน เทคโนโลยีให้แก่เกษตรกรในราคาที่สามารถเข้าถึงได้ ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการใช้ประโยชน์จากข้อมูลในการวางแผนการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตสินค้าที่สอดคล้อง กับความต้องการของตลาด

๖) ระบบนิเวศการเกษตร ให้ความสำคัญกับมาตรการสนับสนุนที่จะช่วยให้ การสร้างมูลค่าในภาคการเกษตรดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม อาทิ การเพิ่มประสิทธิภาพ และการจัดการทรัพยากรทางการเกษตร และการพัฒนาฐานข้อมูลทรัพยากรทางการเกษตร เพื่อนำไปสู่ การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมอย่างเหมาะสม การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศการเกษตร และระบบติดตาม เฝ้าระวังและเตือนภัยสินค้าเกษตรให้ทันกับสถานการณ์ การส่งเสริมการรวมกลุ่ม เกษตรกร การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่สนับสนุนภาคการเกษตรที่สอดคล้อง กับความต้องการและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงพาณิชย์ การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้า และผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดหรือกลุ่มผู้บริโภค การส่งเสริมและขยายตลาดสินค้า เกษตรและผลิตภัณฑ์เกษตรในรูปแบบต่าง ๆ การเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการทางการค้า และอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการให้มีความรวดเร็วและการพัฒนาระบบโลจิสติกส์การเกษตร เพื่อลดขั้นตอนและระยะเวลาในการส่งสินค้า

๒.๓.๒ การขับเคลื่อนภาคเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ผ่านมา

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งรับผิดชอบการปฏิรูปภาคการเกษตร ได้กำหนดกรอบนโยบายการพัฒนาภาคเกษตรไปสู่เป้าหมายการเกษตรมูลค่าสูงและมีประเด็นสำคัญ ที่ต้องขับเคลื่อนตลอดห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตรตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ สรุปได้ดังนี้

๒.๓.๒.๑ ปรับเปลี่ยนพื้นที่จากการทำเกษตรมูลค่าต่ำและไม่เหมาะสมกับพื้นที่ ไปสู่การปลูกพืช การปศุสัตว์ และการประมงที่มีมูลค่าสูง สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และมีความเหมาะสมกับพื้นที่ รวมทั้งขยายผลพื้นที่การทำเกษตรมูลค่าสูงที่ประสบความสำเร็จ ให้มีการขยายเติบโตออกไปมากขึ้น โดยอาศัยข้อมูลจากโครงการบริหารจัดการผลิตสินค้าเกษตร ตามแผนที่เกษตร (Agri-Map)

๒.๓.๒.๒ สนับสนุนการทำการเกษตรแบบร่วมผลิตและร่วมจำหน่าย (ผ่านกลไกโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่ วิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์) ตามความเหมาะสมกับศักยภาพของเกษตรกร กล่าวคือ พัฒนาเกษตรกรรายเล็กให้สามารถพึ่งตนเองได้ พัฒนาเกษตรกรรายกลางให้เข้มแข็งก้าวไปเป็นผู้ประกอบการเกษตร และพัฒนาเกษตรกรรายใหญ่ให้มีประสิทธิภาพสามารถแข่งขันได้ในระดับโลก โดยมีเป้าหมายในการพัฒนา ดังนี้

(๑) การตลาดนำการผลิตโดยการผลิตสินค้าเกษตรคุณภาพสูง จะเป็นไปตามความต้องการของตลาดหรือนำด้วยการตลาด รวมถึงการสร้างอุปสงค์ใหม่ ๆ

(๒) การทำเกษตรสมัยใหม่ทั้งเกษตรอัจฉริยะ (Smart Farming) และเกษตรแม่นยำ (Precision Farming)

(๓) การทำเกษตรยึดหลัก ๓ ข้อ คือ คุณภาพสูง ประสิทธิภาพสูง และต้นทุนต่ำ

(๔) การทำเกษตรที่มีมาตรฐานความปลอดภัย โดยส่งเสริมมาตรฐาน GAP เพื่อพัฒนาไปสู่เกษตรอินทรีย์

(๕) การพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา โดยผ่านกลไกโครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) และเครือข่าย

(๖) การปลูกพืช การปศุสัตว์ และการประมงเสริมรายได้ โดยผ่านโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนเกษตรผสมผสาน และเกษตรทฤษฎีใหม่

๒.๓.๒.๓ ขยายพื้นที่ชลประทานให้เกษตรกรมีน้ำใช้สำหรับการผลิตสินค้าเกษตรอย่างเหมาะสม เพียงพอ ทั่วถึง และเป็นธรรม รวมทั้งพัฒนาเกษตรกรให้ใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓.๒.๔ พัฒนาคลัสเตอร์พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และส่งเสริมให้มีความหลากหลายทางชีวภาพการเกษตร (Agricultural Biodiversity) โดยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อให้เกษตรกรมีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์คุณภาพดี มีความหลากหลาย และเพียงพอกับความต้องการใช้ในการทำการเกษตรมูลค่าสูง

๒.๓.๒.๕ พัฒนาสหกรณ์การเกษตรให้มีความเข้มแข็งและส่งเสริมให้เกิดผู้ให้บริการด้านการจัดการเกษตรสมัยใหม่ (Service Provider) อย่างครบวงจรเพื่อให้มีบทบาทในการช่วยเหลือเกษตรกรในการทำการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓.๒.๖ สร้างผู้ประกอบการเกษตร (Smart Farmer) โดยพัฒนาเกษตรกรและเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นผู้ประกอบการเกษตรที่มีองค์ความรู้ มีการใช้เทคโนโลยี และการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถทำการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และความปลอดภัย รวมถึงดำเนินธุรกิจอย่างทันยุคสมัย สามารถเชื่อมโยงการผลิตกับตลาด และสร้างตราสินค้าที่เชื่อถือได้ให้กับสินค้าเกษตร

๒.๓.๒.๗ ส่งเสริมเกษตรกรให้สามารถเข้าถึงข้อมูล Big Data ด้านเกษตร และใช้ประโยชน์จากดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อให้เกษตรกรมีองค์ความรู้ (Knowledge) และข้อมูล (Data) สำหรับประกอบการตัดสินใจทำการเกษตร และเชื่อมโยงตลาดให้กับผู้ผลิตทั้งออนไลน์และออฟไลน์ รวมถึงการนำ Digital Content มาใช้ในการสื่อสาร สร้างการรับรู้ และปรับเปลี่ยนทัศนคติในการพัฒนาสู่เกษตรสมัยใหม่

๒.๓.๒.๘ เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรไปสู่อุตสาหกรรมอาหาร และเศรษฐกิจชีวภาพ ตามแนวทาง BCG Economy โดยใช้วัตถุดิบต้นทางภายในประเทศและจากประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสนับสนุน Value Chain ภายในประเทศ รวมถึงการนำนวัตกรรมมาช่วยเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์อาหารมูลค่าสูง เป็นที่ต้องการของตลาดโลก อาทิ เกษตรพลังงานเพื่อสร้างทางเลือก อาหารเพื่อสุขภาพ ส่วนประกอบของอาหาร (Food Ingredients) อาหารที่มีประโยชน์เฉพาะ (Functional Food) อาหารเสริมและอาหารที่มีผลในเชิงการรักษา เป็นต้น

สำหรับประเด็นภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ประเด็นการเกษตรสร้างมูลค่าให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลิตภาพการผลิตทั้งเชิงปริมาณและมูลค่า และความหลากหลายของสินค้าเกษตร ในปี ๒๕๖๓ และปี ๒๕๖๔ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับจัดสรรงบประมาณภายใต้แผนแม่บทประเด็นการเกษตร จำนวน ๓๒,๔๘๕.๐๕ ล้านบาท และจำนวน ๓๑,๔๙๗.๔๗ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๗๗ และร้อยละ ๒๘.๑๖ ของงบประมาณกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตามลำดับ จำแนกออกเป็น ๖ แผนงานย่อยตามยุทธศาสตร์ชาติ ได้แก่ ๑) เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น ๒) เกษตรปลอดภัย (๓) เกษตรชีวภาพ ๔) เกษตรแปรรูป ๕) เกษตรอัจฉริยะ และ ๖) ระบบนิเวศการเกษตร ดังนี้

ตารางที่ ๓ งบประมาณภายใต้แผนแม่บทประเด็นการเกษตรเปรียบเทียบปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๔

หน่วย : ล้านบาท (ทศนิยม ๔ ตำแหน่ง)

แผนแม่บทย่อย	ปี ๒๕๖๓		ปี ๒๕๖๔		เพิ่ม - ลด จากปี ๒๕๖๓	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
๑) เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น	๓๘๙.๓๙๔๕	๑.๒๐	๓๖๔.๗๗๑๗	๑.๑๖	-๒๔.๖๒๒๘	-๖.๓๒
๒) เกษตรปลอดภัย	๒,๓๖๐.๐๐๒๕	๗.๒๖	๒,๕๖๓.๙๙๗๖	๘.๑๔	๒๐๓.๙๙๕๑	๘.๖๔
๓) เกษตรชีวภาพ	๕๑.๒๙๑๑	๐.๑๖	๘๔.๐๐๐๑	๐.๒๗	๓๒.๗๐๙๐	๖๓.๗๗
๔) เกษตรแปรรูป	๖๖.๒๕๙๔	๐.๒๐	๑๑๐.๙๘๒๓	๐.๓๕	๔๔.๗๒๒๙	๖๗.๕๐
๕) เกษตรอัจฉริยะ	๖๓.๙๘๙๑	๐.๒๐	๔๖.๕๙๙๗	๐.๑๕	-๑๗.๓๘๙๔	-๒๗.๑๘
๖) การพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร	๒๙,๕๕๔.๑๑๕๗	๙๐.๙๘	๒๘๓๒๗.๑๒๐๑	๘๙.๙๓	-๖.๓๒๓๔	-๔.๑๕
รวมงบประมาณ	๓๒,๔๘๕.๐๕๒๓	๑๐๐.๐๐	๓๑,๔๙๗.๔๗๑๕	๑๐๐.๐๐	-๙๘๗.๕๘๐๘	-๓.๐๔

จากการพิจารณา “ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) และยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓, ๒๕๖๔ และ ๒๕๖๕ พบว่า มีความสอดคล้องและมีเป้าหมายในการพัฒนาประเทศเพื่อให้ส่วนราชการใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมาย อาทิ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ประเด็นยุทธศาสตร์ตามแผนแม่บทการยกระดับขีดความสามารถของประเทศเพื่อรองรับการเติบโตอย่างยั่งยืนในระยะยาว (Future Growth) ที่มีเป้าหมาย

การวางรากฐานเพื่อรองรับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจใหม่ด้วยการผลิตสินค้าและบริการทางสุขภาพ อุตสาหกรรมอาหารและผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตลอดห่วงโซ่อุปทาน การสนับสนุนการปรับตัวของเกษตรกร โดยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรผ่านเกษตรอัตลักษณ์ เกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ เกษตรแปรรูป เกษตรอัจฉริยะ และการพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร ประเด็นแผนแม่บทอุตสาหกรรมชีวภาพที่มีเป้าหมายการขยายตัวของอุตสาหกรรมชีวภาพ โดยสนับสนุนการสร้างเศรษฐกิจฐานชีวภาพแบบครบวงจร และวางรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว รวมทั้งการพัฒนาคลัสเตอร์อุตสาหกรรมชีวภาพในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม ประเด็นยุทธศาสตร์ตามแผนการปฏิรูปประเทศโดยส่งเสริมการสร้างเกษตรมูลค่าสูง สร้างผู้ประกอบการเกษตรอัจฉริยะ ส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรไปสู่อุตสาหกรรมอาหารและเศรษฐกิจชีวภาพตามแนวทาง BCG Economy

การสร้างความเข้าใจเรื่องเกษตรสร้างมูลค่าและแผนย่อยของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการเกษตรจะต้องพยายามดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้เข้าใจความหมายและความสำคัญ รวมทั้งแสวงหาหนทางปฏิบัติที่ถูกต้องร่วมกันและบูรณาการแผนไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ ปัญหาโครงสร้างงบประมาณของส่วนราชการในปัจจุบันมีหมวดงบบุคลากรและหมวดงบดำเนินงานในสัดส่วนที่สูงและเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง หากไม่สามารถปฏิรูประบบการบริหารราชการได้จะส่งผลให้งบประมาณหมวดอื่น ๆ อาทิ งบลงทุน งบอุดหนุน และงบรายจ่ายอื่น ๆ มีสัดส่วนลดลงและไม่สามารถสร้างผลกระทบสุทธิ (Impact) ที่เป็นแรงผลักดันเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างที่ควรจะเป็น อีกทั้งรูปแบบวิธีการการส่งเสริมและพัฒนา และกฎหมาย ระเบียบ ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และความหลากหลายของสังคมหรือพฤติกรรมการใช้ชีวิต (การผลิตและการบริโภค) รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลก การจัดการองค์ความรู้ในภาคเกษตรยังใช้วิธีการเรียนการสอนในห้องเรียนของการศึกษาในระบบที่มีต้นทุนสูง แต่ประสิทธิภาพการลงทุนน้อยกว่าการวางแผนพัฒนาระดับหมู่บ้าน การบิดเบือนกลไกราคาสินค้าเกษตรต้องไม่ส่งผลกระทบต่อผลิตภาพการผลิตในระยะยาว ศักยภาพและรายได้ของเกษตรกรรายย่อยไม่สามารถรับความเสี่ยง (Ability to Take Risk) จากมลภาวะด้านสิ่งแวดล้อมด้านภัยพิบัติธรรมชาติ และมีระดับความสามารถในการปรับตัวและฟื้นตัวจากภาวะยากลำบากได้น้อย

ทั้งนี้ การบริหารจัดการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรในห่วงโซ่อุปทาน (Created Value Supply Chain Management) ควรดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน เกษตรกร และภาคประชาชน เนื่องจากภาคเอกชนมีองค์ความรู้และประสบการณ์ด้านตลาดและการตลาดในอนาคต หรือการใช้หลักการตลาดนำการผลิต ดังนั้น วิธีการออกแบบนโยบายและแผนงานโครงการที่ถูกต้องเหมาะสมกับข้อเท็จจริง จึงเป็นกระบวนการสำคัญต่อการจัดทำคำขอตั้งงบประมาณที่เชื่อได้ว่าจะบรรลุเป้าหมายตัวชี้วัดการพัฒนาการเกษตรสร้างมูลค่า

อนึ่ง ความเข้าใจนิยามและความสำคัญของการสร้างมูลค่าหรือสร้างคุณค่าเพิ่มสินค้าเกษตรจะต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันต่อไปอีกระยะหนึ่ง รวมถึงการออกแบบนโยบายการเงินและการคลังหรือมาตรการของรัฐเพื่อกระตุ้นให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมจะต้องไม่บิดเบือนผลิตภาพการผลิต และต้องให้ความสำคัญต่อการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลอดจนมาตรการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเชิงพาณิชย์และเชิงนโยบายที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งการปฏิรูปกระบวนการจัดทำ

คำขอตั้งงบประมาณประจำปี โดยเฉพาะกระบวนการวิเคราะห์ออกแบบมาตรการ แผนงาน โครงการระดับกระทรวง กรม จังหวัด ชุมชน จะต้องบูรณาการร่วมกันทั้งระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมอย่างรอบคอบ คุ้มค่า และเชื่อมั่นได้ว่าจะสามารถสร้างผลกระทบสุทธิ (Impact) ที่เป็นแรงผลักดันเพื่อการพัฒนาสร้างสรรค์เศรษฐกิจให้เติบโตและสร้างรายได้ได้อย่างที่ควรจะเป็น ตลอดจนการเร่งกระบวนการปฏิรูประบบราชการและการบริหารการพัฒนาจากส่วนกลางกระจายอำนาจไปสู่พื้นที่ (การบูรณาการและพัฒนาเชิงพื้นที่ระดับจังหวัดและชุมชน)

บทที่ ๓
แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มตลอดห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตร

การศึกษาเรื่องการส่งเสริมและพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาแนวทางการสร้างคุณค่าสินค้าเกษตรในอนาคต ๒) ศึกษาความสัมพันธ์ของการแปลงยุทธศาสตร์ชาติสู่แผนปฏิบัติของส่วนราชการ และ ๓) จัดทำข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างคุณค่าสินค้าเกษตรและยกระดับขีดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ และเป็นการศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร เกษตรกร และนักวิชาการด้านวิจัยนวัตกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตร รวมทั้งศึกษาข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ภายใต้กรอบแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ดังนี้

๓.๑ กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๓.๑.๑ ความหมาย

ความหมาย “มูลค่า” (Value)

“มูลค่า” หมายถึง ส่วนต่างระหว่างสิ่งที่ผู้บริโภคจะได้รับกับสิ่งที่ผู้บริโภคจ่ายไป หรืออัตราส่วนระหว่างผลประโยชน์ที่ลูกค้าได้รับกับต้นทุนที่เสียไป โดยผลประโยชน์ที่ลูกค้าได้รับนั้นสามารถจำแนกได้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ประโยชน์ด้านหน้าที่ใช้สอยของสินค้า/บริการ (Functional Benefit) และประโยชน์ทางด้านอารมณ์และความรู้สึก (Emotional Benefit) ในขณะที่ส่วนของต้นทุนแบ่งได้เป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ต้นทุนด้านเงินตรา ต้นทุนด้านเวลา ต้นทุนด้านกำลังงาน และต้นทุนด้านจิตใจ (Kotler และ Armstrong, ๒๐๐๑)

ผลประโยชน์ - ค่าใช้จ่าย = มูลค่า

ความหมาย “มูลค่าเพิ่ม” (Value Added)

กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกาได้ให้คำจำกัดความ “มูลค่าเพิ่ม” (Value Added) ในความหมายด้านการเกษตร คือ การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของผลิตภัณฑ์หรือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของผลิตภัณฑ์ อาทิ การเปลี่ยนข้าวโพดเป็นอาหารสัตว์ หรือการพัฒนาวิธีการ/กระบวนการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้มีผลิตภาพเพิ่มขึ้น เช่น กระบวนการผลิตที่ปลอดภัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม หรือการบ่งชี้ลักษณะสำคัญทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ซึ่งมีความจำเพาะ เช่น ระบบการตลาดสินค้าที่มีการรักษาความเป็นอัตลักษณ์ ซึ่งจะสร้างคุณค่าและมูลค่าอันเป็นโอกาสที่จะสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภค ทั้งนี้ ระดับของมูลค่าเพิ่มมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการเพิ่มความพึงพอใจ (Preference) หรืออรรถประโยชน์ของผลิตภัณฑ์หรือบริการให้แก่ผู้บริโภค ร่วมกับความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อสร้างกำไรสุทธิที่เพิ่มมากขึ้นจากความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง (https://www.nal.usda.gov/legacy/afsic/value-added-marketing)

ความหมาย "สินค้ามูลค่าสูง" (High Value Products)

"การผลิตสินค้ามูลค่าสูง" หมายถึง สินค้าที่มีคุณลักษณะพิเศษและมีการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อการเปลี่ยนแปลงหรือสกัดจากสารประกอบทางชีวภาพ สารประกอบทางเคมีของสินค้าเกษตรในการสร้างคุณค่าและการบริหารจัดการเพื่อให้ได้ประโยชน์จากมูลค่าที่เพิ่มขึ้น (Value Creation and Value Capture) รวมถึงการตัดสินใจสร้างห่วงโซ่อุปทานสินค้ามูลค่าเพิ่มสูงขึ้นมาใหม่ในตลาด (New High Value Supply Chain) ซึ่งกระบวนการในการตัดสินใจที่สำคัญ ประกอบด้วย องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม การวางแผนธุรกิจ การบริหารธุรกิจ การตลาด และการส่งมอบคุณค่าให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ,กรรมการในคณะกรรมการบริหารการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG Model และประธานคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG Model สาขาเกษตร (นายสัตวแพทย์ ยุคล ลิ้มแหลมทอง)

๓.๑.๒ แนวคิด "การสร้างคุณค่า" (Value Addiction Activities)

วิธีการพัฒนากระบวนการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ รวมถึงการพัฒนาช่องทางการส่งมอบสินค้าและบริการ เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับรู้ถึงคุณค่าและพึงพอใจที่จะใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้น ดังนี้

๓.๑.๒.๑ การพัฒนาวิธีการ/กระบวนการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้มีผลิตภาพเพิ่มขึ้น เช่น กระบวนการผลิตที่ลดปริมาณความสูญเสีย/สูญเปล่า กระบวนการผลิตที่ปลอดภัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

๓.๑.๒.๒ การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของผลิตภัณฑ์หรือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของผลิตภัณฑ์ เช่น การแปรรูปหรือแปลงสภาพสินค้าด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลง การแปรรูปสินค้าเกษตรเป็นอาหารคน (Food and Beverages) และปศุสัตว์ รวมทั้งสิ่งที่ไม่ใช่อาหาร (Non Food)

๓.๑.๒.๓ การเปลี่ยนแปลง/สกัดจากสารประกอบทางชีวภาพ สารประกอบทางเคมีของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์โดยใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นสูง เช่น การแปรรูปสินค้าเกษตรเป็นพลังงานชีวภาพ วัสดุชีวภาพ อาหารเสริมสุขภาพ เครื่องสำอาง ยาและเวชภัณฑ์ เป็นต้น

๓.๑.๒.๔ การบ่งชี้ลักษณะสำคัญทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่มีความจำเพาะ อาทิ ระบบการตลาดสินค้าที่มีการรักษาความเป็นอัตลักษณ์ โดยมีเป้าประสงค์ที่จะสร้างความแตกต่าง (Differentiation) จากการทำให้สินค้าเดิมมีสิ่งที่แตกต่างออกไปจากสินค้าแบบเดียวกันในตลาด หรือการผลิตสินค้าและบริการตามความต้องการเฉพาะรายของลูกค้า เพื่อตอบสนองความต้องการ หรือการส่งมอบคุณค่าที่เหนือความคาดหวังให้แก่ผู้บริโภค และการสร้างเรื่องราว (Story) ของสินค้าและบริการให้มีความแตกต่างเป็นพิเศษ เพื่อการรับรู้และประสบการณ์อันมีคุณค่าของผู้บริโภค เช่น เรื่องราวที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม อัตลักษณ์เฉพาะ ความรับผิดชอบต่อสุขภาพ โภชนาการ และความปลอดภัยของผู้บริโภค เป็นต้น

๓.๒ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการสร้างมูลค่าเพิ่ม

๓.๒.๑ เกษตรกรผู้ผลิตสินค้าจะต้องมีทักษะสมัยใหม่ มีความมุ่งมั่นในการใช้ความได้เปรียบของสินค้าและการนำพาตัวเองเข้าไปมีส่วนร่วมการสร้างมูลค่าในห่วงโซ่อุปทานของธุรกิจอย่างมีศักยภาพ โดยมีรัฐบาลและสถาบันการศึกษาทำหน้าที่สร้างสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม แต่อย่างไรก็ตาม เกษตรกร ผู้ประกอบธุรกิจเกษตร ควรศึกษาทำความเข้าใจหลักการพื้นฐานการเข้าร่วมห่วงโซ่คุณค่าทั้งที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันและอนาคต (New Supply Chain) อาทิ

๓.๒.๑.๑ ทักษะความสามารถในการปรับเพิ่มผลิตภาพและลดการสูญเปล่าภายในห่วงโซ่อุปทานอย่างต่อเนื่อง โดยกระบวนการวิเคราะห์เพื่อขจัดความสูญเสียและกระบวนการพัฒนาระบบการผลิตแบบ Lean Automation and System Integration เนื่องจากความได้เปรียบในการแข่งขันของธุรกิจ/อุตสาหกรรมมีการเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปัญหาโลกร้อน พฤติกรรมผู้บริโภคและรูปแบบการค้าการลงทุน คู่แข่งขันในตลาดโลก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบการผลิตและการดำรงซึ่งมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้งบริหารต้นทุนการผลิตและการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพต่อเนื่อง

๓.๒.๑.๒ ทักษะความสามารถวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของธุรกิจแต่ละด้าน สำหรับใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาตัดสินใจเข้าร่วมห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรมูลค่าเพิ่มสูง หรือสร้างห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรมูลค่าเพิ่มสูง ได้แก่

๑) ด้านการผลิต มีกระบวนการผลิตตามหลักวิชาการ โดยใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ได้พัฒนาจาก Lab Scale สู่ Commercial Scale ในแต่ละด้าน

๒) ด้านการตลาด ศึกษาความรู้จากงานวิจัยพฤติกรรมและการตอบสนองคุณค่าให้กับผู้บริโภคทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงด้านความยากง่ายหรืออุปสรรคการเข้าสู่ตลาดและคู่แข่งในตลาด เพื่อประเมินความเป็นไปได้เกี่ยวกับโครงสร้างตลาดและรูปแบบการตลาด

๓) ด้านการลงทุนและผลตอบแทนทางการเงิน การวิเคราะห์งบดุล (Balance Sheet) และอัตราส่วนทางการเงิน เพื่อประเมินความคุ้มค่าจากการลงทุนในอนาคต ตลอดจนการทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา การกระจายความเสี่ยงในการลงทุนในตลาดทุน การลงทุนจัดตั้งหน่วยธุรกิจและจัดจ้างทีมบริหารที่มีทักษะสูง ทั้งนี้ เพื่อวิเคราะห์ทางเลือกที่ดีและเหมาะสมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในห่วงโซ่คุณค่าการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์

๔) ด้านเศรษฐศาสตร์ เพื่อประเมินความเป็นไปได้เกี่ยวกับระดับการประหยัดต่อขนาด (Economic of Scale) หรือปริมาณคุณภาพของปัจจัยการผลิตที่เหมาะสมเพียงพอต่อผลผลิตที่สัมพันธ์กับต้นทุนการผลิตส่วนเพิ่ม และประเมินระดับความมั่นคงของห่วงโซ่อุปทาน (ระดับการจัดการความปลอดภัยและความมั่นคงในห่วงโซ่อุปทาน เพื่อประกันหรือสร้างความมั่นใจว่าจะมีปัจจัยการผลิต/วัตถุดิบในปริมาณ คุณภาพ มาตรฐานที่เพียงพอและสร้างความต่อเนื่องทางธุรกิจ : Supply Chain Security) และการประหยัดจากความเร็ว (Economic of Speed) ที่ประเมินความคุ้มค่าหรือต้นทุนที่สัมพันธ์กับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงการกำหนดราคา (Setting the Price) ที่สอดคล้องกับต้นทุนส่วนเพิ่ม (Marginal Cost)

๕) ด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินความเป็นไปได้เกี่ยวกับวิธีการลดพลังงานและมลภาวะที่เกิดขึ้น รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๖) ด้านการบริหารจัดการ เพื่อประเมินระบบการบริหารจัดการ การบริหารความเสี่ยงและควบคุมภายในด้านการผลิตและตลาด การบริหารการเงินและบัญชี การบริหารข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล การบริหารเทคโนโลยี การบริหารทรัพยากรบุคคล รวมถึงการจ้างนักบริหารงานที่มีความรู้และประสบการณ์ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการผลิตและการตลาดอย่างลึกซึ้ง

๓.๒.๑.๓ ทักษะความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคอย่างต่อเนื่องโดยพัฒนาและเข้าสู่ระบบตรวจสอบรับรองมาตรฐานซึ่งเกษตรกรและผู้ประกอบการธุรกิจสินค้ามูลค่าเพิ่มสูงต้องเริ่มจากความมุ่งมั่นและกำหนดนโยบายการผลิตที่มีมาตรฐาน การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางด้านเทคนิคและเทคโนโลยีเพื่อหาวิธีการจัดการระบบมาตรฐานกระบวนการผลิตและมาตรฐานสินค้า การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ด้านการลงทุนและการเงินเพื่อประเมินอัตราส่วนทางการเงินและกระแสเงินสดในช่วงเปลี่ยนผ่านที่เหมาะสมกับรายได้ที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต รวมถึงการแสวงหาหนทางบริหารความเสี่ยงด้านการลงทุนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งผลจากการศึกษาวิเคราะห์ข้างต้นจะนำไปสู่การวางแผนการผลิตภายใต้ระบบมาตรฐาน การจัดทำระบบเฝ้าระวังความเสี่ยงและแผนบริหารความเสี่ยง แผนบริหารความต่อเนื่องกรณีพบความเสี่ยง การตรวจสอบย้อนกลับและการเรียกคืนสินค้า ระบบการจัดการข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การทบทวนนโยบายและแผนโดยฝ่ายบริหาร

๓.๒.๑.๔ ทักษะความสามารถคิดวิเคราะห์เพื่อใช้ประโยชน์จากวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการบริหารความสามารถในการสร้างคุณค่าให้กับผู้บริโภค (Value Creation) และวิเคราะห์โอกาสทางด้านการเงินที่จะได้รับประโยชน์จากมูลค่าที่เพิ่มขึ้น (Value Capture) เพื่อให้สินค้านั้นใช้ประโยชน์ได้มากกว่าเดิมหรือมีจุดเด่นที่มากกว่าเดิม และสามารถขายผลิตภัณฑ์หรือบริการได้แพงขึ้น โดยมีกระบวนงานสำคัญ ประกอบด้วย การวิจัยอนาคตศึกษา (Future Study) รูปแบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในอนาคต การศึกษาและวางแผนการผลิตร่วมกับพันธมิตรที่อยู่ในสายห่วงโซ่อุปทาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ทักษะ เครื่องมือที่สำคัญ รวมถึงการทำงานร่วมกันเพื่อวิเคราะห์กำหนดปัญหา วิธีการแก้ปัญหา การลงมือปฏิบัติ การศึกษาวิจัยข้อมูลการตลาด รวมถึงประสบการณ์ของผู้ใช้งานหรือผู้บริโภค (User Experience : UX) และปัจจัยสำคัญที่เชื่อมต่อกับผู้บริโภคหรือผู้ใช้งาน (User Interface : UI) เพื่อเป็นชุดข้อมูลประกอบการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้แตกต่าง อาทิ การเปลี่ยนผ่านจากเศรษฐกิจที่ใช้ประโยชน์จากสารเคมีและพลังงานสูงซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมไปสู่เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียวหรือเศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ ซึ่งวัสดุ สินค้า และผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ตั้งต้นจากพืชเกษตรและมีกระบวนการผลิตที่สะอาดมีการหมุนเวียนของพลังงาน น้ำ เช่น การเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานวัสดุชีวภาพ (Bio Base Material) อาหารชีวภาพ (Plant Base Meat) อาหารเสริมชีวภาพ วัคซีน เวชภัณฑ์ชีวภาพ เป็นต้น ทั้งนี้ ปัจจัยความสำเร็จของการสร้างคุณค่าที่สำคัญ ประกอบด้วย ๑) การตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและตลาดที่ทันการณ์ ๒) ระดับการเรียนรู้สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นและแสวงหาวิธีการสร้างโอกาสที่ดีกว่าจากการเรียนรู้ของหน่วยผลิต/องค์กร รวมถึงเกษตรกรในฐานะผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ๓) ความเป็นไปได้และความสามารถด้านการลงทุนและการเงิน รวมถึงการบริหารความคาดหวังของพันธมิตรธุรกิจและความคาดหวังของลูกค้าที่ไม่ได้เป็นผลตอบแทนโดยตรงในรูปตัวเงิน

๓.๒.๒ ก่อนที่ผู้ผลิตจะทำการวิเคราะห์ตรวจสอบปัจจัยแห่งความสำเร็จเพื่อเข้าร่วมกระบวนการผลิตและการตลาดสินค้ามูลค่าเพิ่มนั้น ผู้ผลิตที่ผลิตด้วยต้นทุนต่ำและมีประสิทธิภาพเท่านั้นที่จะสามารถอยู่รอดและแข่งขันได้ ดังนั้น เกษตรกร ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรไทยจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการผลิตด้วยต้นทุนที่ต่ำที่สุดอยู่เสมอ ซึ่งการเพิ่มมูลค่าไม่สามารถทดแทนการบรรลุเป้าหมายประสิทธิภาพการผลิตโดยเทคโนโลยีและการประหยัดจากขนาดของธุรกิจ (Agriculture Marketing Resources Center.(๒๐๑๙). ValueAddedAgriculture.https://www.nal.usda.gov/legacy/afsic/value-added-marketing,https://www.agmrc.org/business-development/valueadded-agriculture.)

๓.๓ กรณีศึกษาการพัฒนาสินค้าเกษตรสู่ห่วงโซ่อุปทานสินค้ามูลค่าสูง : สินค้าลำไย

ลำไยเป็นไม้ผลที่นับว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ มีมูลค่าการส่งออกสูงปีละหลายพันล้านบาท นอกจากรับประทานผลสดหรือนำมาปรุงเป็นขนมหวาน เช่น ข้าวเหนียวเปียกลำไย เป็นต้น ยังสามารถนำมาแปรรูปเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง (High Value Product) ได้ด้วย เช่น ลำไยสกัด เป็นต้น สำหรับคุณค่าทางโภชนาการ พบว่า ในเนื้อผลของลำไย ประกอบด้วย คาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมัน เส้นใย แคลเซียม ฟอสฟอรัส เหล็ก วิตามินเอ วิตามินบี วิตามินบีสอง ไนอาซิน วิตามินซี กรดอะมิโน และน้ำตาล ซึ่งทำให้ลำไยมีรสหวาน ได้แก่ กลูโคส ซูโครส และฟรุกโตส ทั้งนี้ ในระดับเกษตรกรผู้ผลิตจะต้องสร้างทักษะและพัฒนากระบวนการผลิตโดยการปรับเพิ่มผลิตภาพการผลิต (Improve Productivity) เพื่อให้มีอัตราส่วนกำไรสุทธิต่อทุนที่เติบโตขึ้นในระยะยาว อีกทั้งประเมินศักยภาพด้านผลิตภาพการผลิตที่มีผลผลิตลำไยที่มีคุณค่าสารสกัดสำคัญตามมาตรฐานและความพร้อมในการเข้าร่วมห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรมูลค่าสูงร่วมกับภาคเอกชน ภาควิชาการ เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ในอุตสาหกรรมยาและเวชภัณฑ์ อุตสาหกรรมอาหารเสริมสุขภาพ เช่น “Longanoid” ครีมป้องกันข้อเข่าเสื่อมจากสารสกัดเมล็ดลำไย เครื่องสำอาง ยาลดความดันเลือด และยายับยั้งเชื้อราหรือแบคทีเรีย เครื่องดื่มลำไยสกัดเข้มข้นจากธรรมชาติ “P80” อันเป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ของการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่างานวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง และการสร้างห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรมูลค่าสูงขึ้นมาใหม่ (New Supply Chain) ที่มีความมั่นคงด้านวัตถุดิบ (ปริมาณ คุณภาพ มาตรฐานองค์ประกอบสารสกัดทางชีวภาพและเคมี) ล้วนเป็นปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ

ทั้งนี้ โครงการลำไยแปลงใหญ่จังหวัดลำพูนได้เริ่มโครงการตั้งแต่ปี ๒๕๕๙ ถึงปี ๒๕๖๓ มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด ๔๙๑ ราย มีพื้นที่ปลูกลำไยในโครงการรวมแล้ว ๓,๗๘๖ ไร่ โดยกรมส่งเสริมการเกษตรได้เข้าไปสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการดูแลจัดการสวนลำไยอย่างถูกต้องและเหมาะสม เช่น การผลิตลำไยในฤดูและนอกฤดูให้ได้เกรด AA ซึ่งต้องอาศัยการตัดแต่งช่อลำไยในขณะติดผลขนาดเล็กโดยตัดแต่งช่อให้เหลือผลลำไย ๔๐ - ๖๐ ผลต่อช่อ วิธีนี้ช่วยทำให้ได้ลำไย เกรด AA ประมาณร้อยละ ๗๐ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการผลิตลำไยให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น ควบคู่กับการลดต้นทุนการผลิต เพื่อแก้ปัญหาด้านการตลาดในระยะยาว การประเมินการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตลำไยไปปฏิบัติของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรนำเทคโนโลยีไปปฏิบัติในระดับปานกลาง เรื่องที่เกษตรกรนำไปปฏิบัติ ได้แก่ การใส่สารโพแทสเซียมคลอเรตเพื่อผลิตลำไยนอกฤดู (ร้อยละ ๙๘.๒) การให้น้ำทุก ๆ ๓ วัน ๕ วัน หรือ ๗ วัน

(ร้อยละ ๙๖.๔) การผลิตลำไยตามมาตรฐาน GAP (ร้อยละ ๙๑.๘) การตรวจหาค่าวิเคราะห์ดิน (ร้อยละ ๘๙.๑) การจัดการระบบน้ำโดยใช้สปริงเกอร์ (ร้อยละ ๘๒.๓) การทำปุ๋ยหมักกับการใช้เชื้อ พด. (ร้อยละ ๘๐.๕) การทำปุ๋ยหมักใต้ต้นลำไย (ร้อยละ ๗๙.๕) การตัดแต่งกิ่งลำไยเป็นทรงเปิดกลาง (ร้อยละ ๗๒.๗) การคัดเกรดลำไย (ร้อยละ ๕๒.๓) (ปัจจัยที่มีผลต่อการนำเทคโนโลยีการปลูกลำไยแปลงใหญ่ไปปฏิบัติของเกษตรกรในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน,ทิพวัลย์ ธรรมขันแก้ว บุศรา ลิ้มนิรันดร์กุล และ รุจ ศิริสัญลักษณ์, วารสารแก่นเกษตร,แก่นเกษตร ๕๐ ฉบับที่ ๑ : ๑๕๔๑๖๓(๒๕๖๕)./doi:10.14456/kaj.2022.13. : https://li01.tci-thaijo.org/index.php/agkasetkaj/article/view/248159/173211)

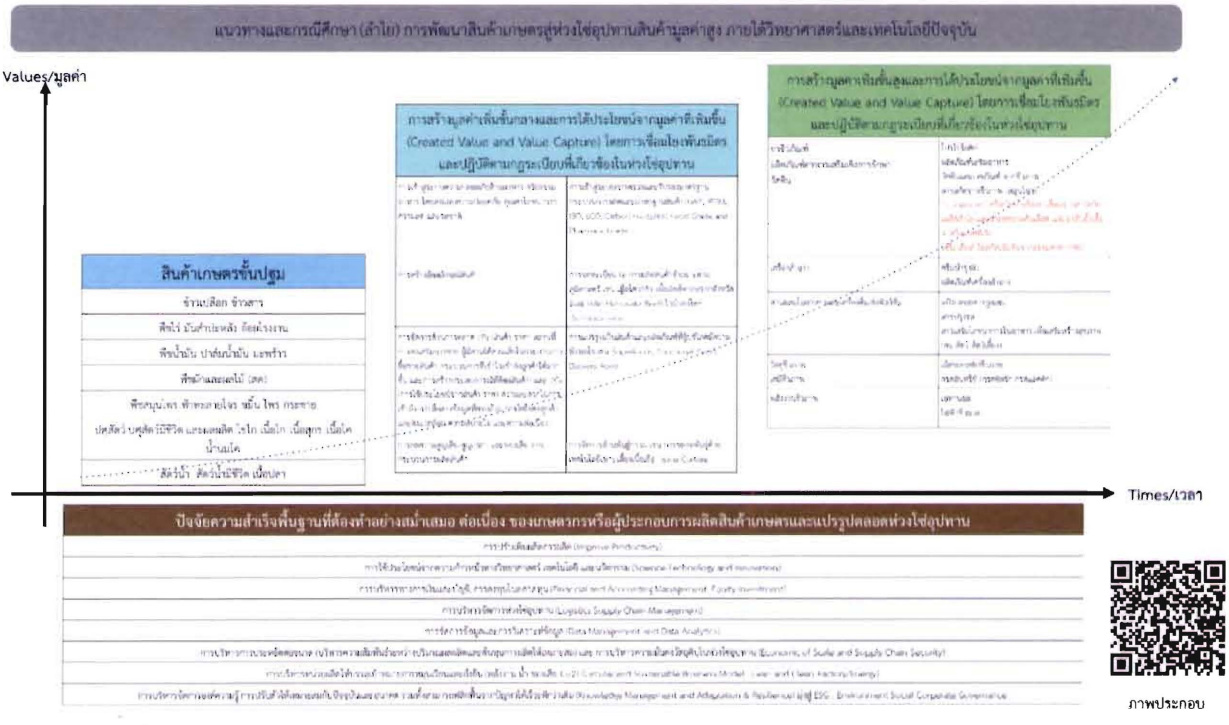

ภาพที่ ๒ แนวทางและกรณีศึกษาการพัฒนาสินค้าเกษตรสู่ห่วงโซ่อุปทานสินค้ามูลค่าสูง

๓.๔ การสร้างสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ (Economic Atmosphere) หรือนิเวศทางธุรกิจ (Business Eco System) บทบาทภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อการสร้างสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ (Economic Atmosphere) หรือนิเวศทางธุรกิจ (Business Eco System) ที่หนุนเสริมความได้เปรียบในการแข่งขันให้เกิดการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าเพิ่มสูง (Competitive Advantage)

จากแนวคิดและทฤษฎีแบบจำลองความได้เปรียบของประเทศ (Diamond Model of National Advantage) จากหนังสือ The Competitive Advantage of Nations ของศาสตราจารย์ ไมเคิล ยูจีน พอร์เตอร์ (Michael Eugene Porter,Michael E.Porter,Porter,M.E.) กล่าวถึงปัจจัยด้านสภาวะแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและดำเนินงานขององค์กรธุรกิจสามารถใช้อธิบายถึงปัจจัยที่หนุนเสริมความได้เปรียบในการแข่งขันให้เกิดการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าเพิ่มสูง ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการหนุนเสริมความได้เปรียบทางการแข่งขันในการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าเพิ่มสูง คือ บทบาทหน้าที่ของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ประกอบด้วย

๓.๔.๑ การปรับเพิ่มประสิทธิภาพกลไกตลาดทรัพยากรปัจจัยการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าเพิ่มสูงที่สำคัญ เพื่อยกระดับผลิตภาพของปัจจัยและปริมาณที่เหมาะสม ประกอบด้วย

๓.๔.๑.๑ ทรัพยากรบุคคลที่มีทักษะสมัยใหม่ และมีระดับ Absorptive Capacity สูง โดยเฉพาะการ Reskill , Upskill เกษตรกรหรือผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรเพื่อให้สามารถปรับตัวและปรับฟื้นต่อการเปลี่ยนแปลง

๓.๔.๑.๒ ทรัพยากรน้ำ ดิน และสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพต่อเศรษฐกิจและสังคมอย่างสูงสุด

๓.๔.๑.๓ ทรัพยากรองค์ความรู้และโอกาสในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม งานศึกษาวิจัยเพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงและหาหนทางที่ดีกว่า รวมทั้งมีข้อมูลขนาดใหญ่เพื่องานศึกษาวิจัยด้านการตลาดที่นำไปสู่การพยากรณ์พฤติกรรมผู้บริโภค/ตลาดในอนาคตได้เร็ว

๓.๔.๑.๔ ทรัพยากรแหล่งทุนทั้งสถาบันการเงินและการลงทุนในตลาดทุน ซึ่งมีต้นทุนน้อยกว่าโดยเปรียบเทียบ

๓.๔.๑.๕ โครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นในการส่งเสริมผลิตภาพการผลิต เช่น ระบบโทรคมนาคม ระบบโลจิสติกส์ ระบบการเงิน ระบบข้อมูลขนาดใหญ่และการเชื่อมโยงข้อมูลภายในห่วงโซ่อุปทาน ระบบทดสอบและให้บริการทางห้องปฏิบัติการ ระบบสาธารณสุข ระบบอาหาร เป็นต้น

๓.๔.๒ สร้างความต้องการซื้อภายในประเทศให้เติบโตอย่างต่อเนื่องและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ โดยสร้างทักษะการเรียนรู้สิ่งใหม่ (Learning and Literacy Skill) ให้แก่ประชาชน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ความพึงพอใจและความต้องการบริโภคสินค้าภายในประเทศซึ่งจะส่งผลกดดันให้ผู้ประกอบการมีการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมที่รวดเร็ว และมีความเป็นเลิศในการปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ในระดับปริมาณที่ให้เกิดความได้เปรียบจากการประหยัดต่อขนาด ทั้งนี้ ต้องสร้างผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อ (มี productivity สูง เพื่อความสามารถในการหารายได้) และมีกฎหมายที่ส่งเสริมสนับสนุนหรือเป็นกรอบให้ประชาชนได้มีพฤติกรรมการบริโภคไปในทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มสูง อาทิ ความรู้ด้านอาหารศึกษา Food Education ความเข้าใจระบบมาตรฐานสินค้า เพื่อการเลือกซื้อสินค้าที่มีคุณค่าสูง ตลอดจนการสร้างความต้องการซื้อในตลาดต่างประเทศหรือสร้างโอกาสการเคลื่อนย้ายความต้องการซื้อไร้พรมแดนหรือเพิ่มประสิทธิภาพการค้าระหว่างประเทศ

๓.๔.๓ สร้างความได้เปรียบในอุตสาหกรรมผู้ผลิตและที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงในห่วงโซ่อุปทาน ทั้งนี้ หากประเทศมีอุตสาหกรรมประเภทผลิตวัตถุดิบป้อนให้กับอุตสาหกรรมอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องย่อมสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในอุตสาหกรรมอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง และทำให้หน่วยผลิตแต่ละหน่วยในห่วงโซ่แห่งคุณค่า (Value Chain) นั้น ๆ มีการสนับสนุนซึ่งกันและกัน

๓.๔.๔ การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการหน่วยผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีการกำกับดูแลและการนำองค์กรที่ดี มี Growth Mindset มีวิสัยทัศน์และแผนกลยุทธ์ที่ดี โดยจะต้องสร้างบรรยากาศในการแข่งขัน เพื่อให้หน่วยผลิตหรือองค์กรได้แข่งขันพัฒนาผลิตภาพการผลิตตลอดเวลา เช่น การลดการบิดเบือนกลไกตลาดสินค้าเกษตร การพัฒนากฎหมายให้สนับสนุนการแข่งขัน เป็นต้น

๓.๔.๕ นโยบายและแผนภาครัฐทุกระดับ จะต้องหนุนเสริมประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น โดยมีระบบการบริหารราชการที่ทันสมัย ระบบงบประมาณที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดหรือ Objective Key Results ระบบกฎหมายและการกำกับที่สร้างโอกาสที่ดีกว่า รวมทั้งการบริการสินค้าสาธารณะ (Public Good) ที่ไม่กระทบต่อประสิทธิภาพกลไกตลาดหรือสร้างความต้องการซื้อ ตลอดจนภาครัฐเข้าไปหนุนเสริมให้เกิดการประหยัดต่อขนาดขึ้น

จึงสรุปได้ว่า เกษตรกรหรือผู้ประกอบการธุรกิจที่จะเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานสินค้ามูลค่าเพิ่มสูง ต้องมีความมุ่งมั่น และความเพียรในการพัฒนาสร้างกรอบความคิดแบบเติบโต มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ ชอบที่จะเรียนรู้จากปัญหา ชอบความท้าทาย มีความมุมานะที่จะแก้ไขปัญหาอุปสรรค มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ (Growth Mindset) ทักษะสมัยใหม่ ระดับความสามารถของบุคคลในองค์กร มีความตระหนักรู้ในคุณค่าของข้อมูล ความรู้และสิ่งใหม่จากภายนอก และนำความรู้ที่ได้รับมาสังเคราะห์จนนำไปสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ (Absorptive Capacity) (คณิต เนตรคา และคณะ ๒๕๕๕. ความสามารถในการดูดซับความรู้และเทคโนโลยี : ความสามารถเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้ประกอบรถยนต์ในประเทศไทย) ในขณะที่ภาครัฐจะต้องทำหน้าที่ยกระดับความได้เปรียบในการแข่งขัน การผลิตสินค้ามูลค่าเพิ่มสูงของประเทศ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เกื้อกูล

๓.๕ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการแปลงยุทธศาสตร์ชาติสู่แผนปฏิบัติการ

จากการศึกษาพบว่า แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทย่อย แผนการปฏิรูปประเทศล้วนมีนัยมุ่งเน้นสร้างความสามารถในการแข่งขันหรือสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของประเทศ โดยให้ความสำคัญต่อการผลิตสินค้าและบริการมูลค่าเพิ่มสูง เนื่องจากการผลิตสินค้ามูลค่าเพิ่มต่ำไม่สามารถยกระดับจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศรายได้สูงอีกต่อไป แต่จากรายงานสรุปผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ ประจำปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๓ จากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติประจำปี ๒๕๖๓ เป้าหมายระดับประเด็นมี ๓๗ เป้าหมาย บรรลุเป้าหมาย ๗ เป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๙ เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อยมี ๑๔๐ เป้าหมาย บรรลุเป้าหมาย ๒๗ เป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๒๙ ไม่บรรลุเป้าหมาย ๑๑๓ เป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๗๑ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการขับเคลื่อนไม่ประสบผลสำเร็จอย่างที่ควรจะเป็น และเมื่อพิจารณาวิเคราะห์ผลการดำเนินงานด้านการเกษตรก็มีผลความสำเร็จไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากกระบวนการสำคัญในการวิเคราะห์วางแผนงานโครงการ (Project Formulation) ยังไม่มีประสิทธิภาพอย่างที่ควรจะเป็น แม้ว่าเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูป แผนแม่บท จะถูกถ่ายทอดมายังแผนยุทธศาสตร์งบประมาณประจำปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๔ แล้วก็ตาม แต่ด้วยรายละเอียดการออกแบบวิธีการที่เชื่อมั่นได้ว่าจะได้ผลผลิต ผลลัพธ์ที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายนั้นยังไม่มีประสิทธิภาพ

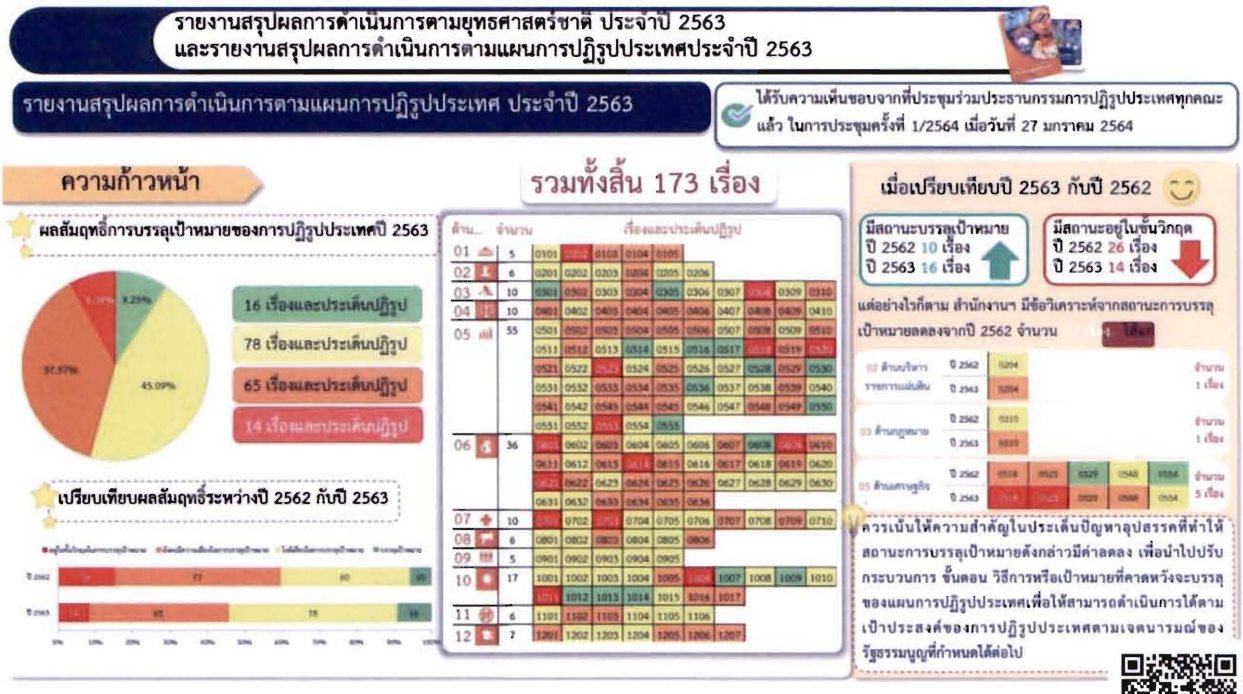

ภาพที่ ๓ รายงานสรุปผลการดำเนินการตามแผนการปฏิรูประเทศ ประจำปี ๒๕๖๓

ภาพประกอบ

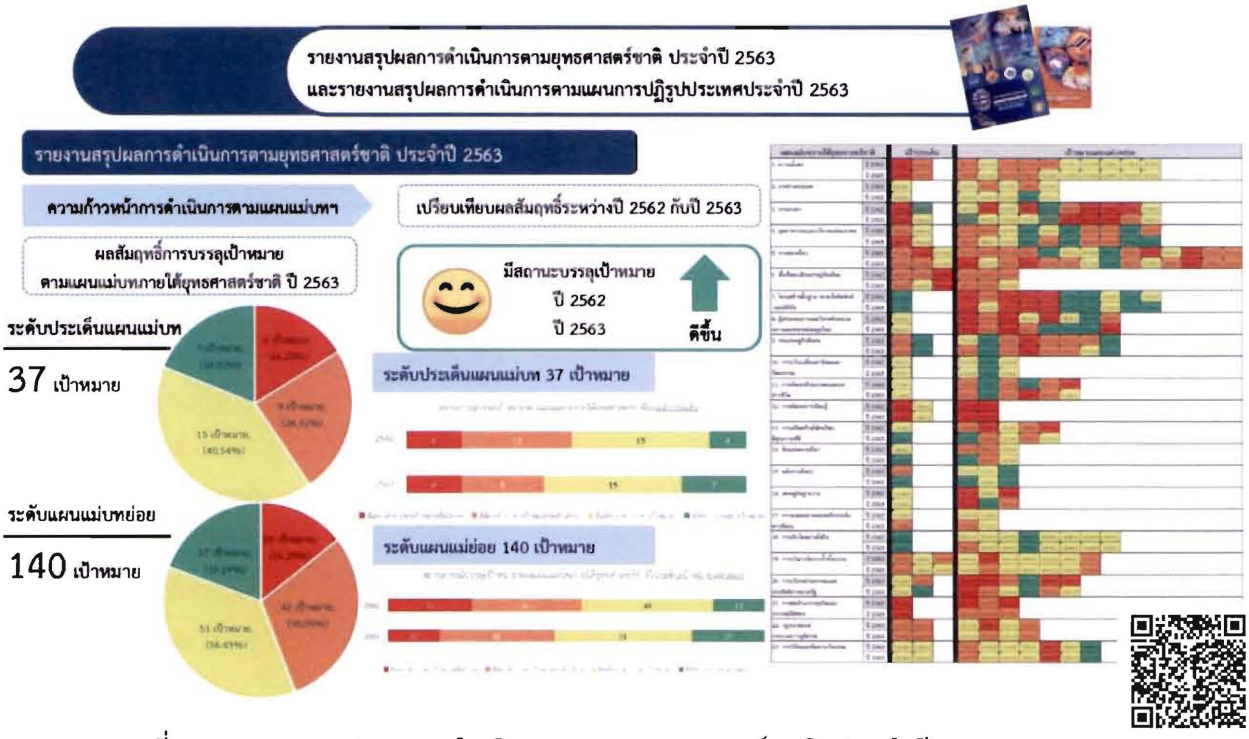

ภาพที่ ๔ รายงานสรุปผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ ประจำปี ๒๕๖๓

ภาพประกอบ

ตารางที่ ๔ การแปลงเป้าหมายไปสู่ตัวชี้วัด จำแนกตามระดับแผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บท

ยุทธศาสตร์ชาติ/ เป้าหมาย	ตัวชี้วัดยุทธศาสตร์ชาติ	ตัวชี้วัดแผนปฏิรูป	ตัวชี้วัดแผนแม่บท
ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง			**ประเด็นการเกษตร** - สินค้าเกษตรชีวภาพมีมูลค่าเพิ่มขึ้น - สินค้าเกษตรแปรรูปและผลิตภัณฑ์มีมูลค่าเพิ่มขึ้น - สินค้าที่ได้จากเทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะมีมูลค่าเพิ่มขึ้น - ผลผลิตต่อหน่วยของฟาร์มหรือแปลงที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะเพิ่มขึ้น - ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วยมีการปรับตัวเพิ่มขึ้น **ประเด็นอุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต** - อุตสาหกรรมชีวภาพมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น - อุตสาหกรรมและบริการทางการแพทย์มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น **ประเด็นการท่องเที่ยว** - รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น - เมืองและชุมชนที่มีศักยภาพ
ประเทศไทยมีบทบาทด้านความมั่นคงเป็นที่ชื่นชมและได้รับการยกย่องโดยประชาคมระหว่างประเทศ	บทบาทและการยอมรับในด้านความมั่นคงของไทยในประชาคมระหว่างประเทศ		
ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน			
		ด้านเศรษฐกิจ	
ประเทศไทยเป็นประเทศพัฒนาแล้ว เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน	รายได้ประชาชาติ การขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และการกระจายรายได้	ผลิตภาพการผลิตรวมของประเทศ	
ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น	ผลิตภาพการผลิตของประเทศ ทั้งในปัจจัยการผลิตและแรงงาน	อันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย โดยสถาบันจัดการนานาชาติ (IMD)	

ยุทธศาสตร์ชาติ/ เป้าหมาย	ตัวชี้วัดยุทธศาสตร์ชาติ	ตัวชี้วัดแผนปฏิรูป	ตัวชี้วัดแผนแม่บท
			ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น - รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพความงามและแพทย์แผนไทยเพิ่มขึ้น - อันดับรายได้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย - สถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและบริการทางการแพทย์ได้รับมาตรฐานเพิ่มขึ้น - รายได้จากการท่องเที่ยวสำราญทางน้ำเพิ่มขึ้น **ประเด็นผู้ประกอบการและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม** - การขยายตัวของวิสาหกิจเริ่มต้นเพิ่มขึ้น - ความสามารถในการแข่งขันด้านการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทยดีขึ้น
	การลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา	ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายได้	
	ความสามารถในการแข่งขันของประเทศ	ด้านพลังงาน	
		อันดับโครงสร้างพื้นฐานด้านพลังงาน (IMD)	

ยุทธศาสตร์ชาติ/ เป้าหมาย	ตัวชี้วัดยุทธศาสตร์ชาติ	ตัวชี้วัดแผนปฏิรูป	ตัวชี้วัดแผนแม่บท
ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์			**ประเด็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ** - การลงทุนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเพิ่มขึ้น - การลงทุนในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้เพิ่มขึ้น - การลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเพิ่มขึ้น **ประเด็นการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต** - แรงงานมีศักยภาพในการเพิ่มผลผลิต มีทักษะอาชีพสูง ตระหนักในความสำคัญที่จะพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ สามารถปรับตัวและเรียนรู้สิ่งใหม่ตามพลวัตของโครงสร้างอาชีพและความต้องการของตลาดแรงงานเพิ่มขึ้น
		ด้านแรงงานและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	

ยุทธศาสตร์ชาติ/ เป้าหมาย	ตัวชี้วัดยุทธศาสตร์ชาติ	ตัวชี้วัดแผนปฏิรูป	ตัวชี้วัดแผนแม่บท
			ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก - ผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานรากมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง **ประเด็นการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ** - ระดับความมั่นคงด้านน้ำเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น - ผลิตภาพจากการใช้น้ำเพิ่มขึ้น **ประเด็นการบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐ** - งานบริการภาครัฐที่ปรับเปลี่ยนเป็นดิจิทัลเพิ่มขึ้น **ประเด็นกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม** - การปฏิบัติตามและการบังคับใช้กฎหมายมีความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ ทั่วถึง ไม่เลือกปฏิบัติ และเป็นธรรม **ประเด็นการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม** - การประยุกต์ใช้ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการเพิ่มมูลค่าของเศรษฐกิจ
คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑	การพัฒนาคุณภาพชีวิต สุขภาวะ และความเป็นอยู่ที่ดีของคนไทย	ดัชนีผลิตภาพแรงงานต่อชั่วโมงการทำงาน	
สังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต	ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต	การเพิ่มขึ้นของผู้ประกอบการรายย่อย (Micro,SMEs)	
	การพัฒนาสังคมและครอบครัวไทย		

ยุทธศาสตร์ชาติ/ เป้าหมาย	ตัวชี้วัดยุทธศาสตร์ชาติ	ตัวชี้วัดแผนปฏิรูป	ตัวชี้วัดแผนแม่บท
ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม			สีเขียวอย่างยั่งยืนเพิ่มขึ้น
		ด้านสังคม	
สร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ	ความแตกต่างของรายได้และการเข้าถึงบริการภาครัฐระหว่างกลุ่มประชากร	มีกฎหมายส่งเสริมให้คนไทยมีหลักประกันรายได้หลังเกษียณที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ	
เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งพาตนเองและการจัดการตนเองเพื่อสร้างสังคมคุณภาพ	ความก้าวหน้าของการพัฒนาคน	มีกฎหมายที่สนับสนุนให้เกิดกลไกสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็ง	
ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม			
		ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
ใช้ประโยชน์และสร้างการเติบโตบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลภายใต้ขีดความสามารถของระบบนิเวศ	สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมได้รับการฟื้นฟู	อันดับของประเทศด้านความยั่งยืนและคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับโลก (SDGs)	
	การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	อันดับความหลากหลายทางพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์และถิ่นที่อยู่ในระดับโลก (BHI)	

ยุทธศาสตร์ชาติ/ เป้าหมาย	ตัวชี้วัดยุทธศาสตร์ชาติ	ตัวชี้วัดแผนปฏิรูป	ตัวชี้วัดแผนแม่บท
	ปริมาณก๊าซเรือนกระจก มูลค่าเศรษฐกิจฐานชีวภาพ		
ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ			
		ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน	
ภาครัฐมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวม ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว โปร่งใส	ระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะของภาครัฐ	ระดับความพึงพอใจในคุณภาพการให้บริการของภาครัฐ	
ภาครัฐมีขนาดเล็กลง พร้อมปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง	ประสิทธิภาพของการบริการภาครัฐ	ดัชนีรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในการจัดลำดับขององค์การสหประชาชาติ	
		ด้านกฎหมาย	
		ร้อยละของจำนวนกระบวนการที่เกี่ยวกับการอนุญาตและการปรับปรุงกฎหมายตามผลการศึกษาวิเคราะห์ทบทวนกฎหมาย ฯ	

ตารางที่ ๕ การจัดลำดับความสำคัญโครงการสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน Big Rock ตามแผนปฏิรูปประเทศ ด้านการสร้างเกษตรมูลค่าสูง ฉบับปี ๒๕๖๔ ช่วงเวลาดำเนินการ มกราคม ๒๕๖๔ - ธันวาคม ๒๕๖๕

เป้าหมายของกิจกรรม Big Rock	โครงการสำคัญจำเป็นเร่งด่วนที่สุด/ จำเป็นเร่งด่วน/จำเป็น	หน่วยงานปฏิบัติ
๑. มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่จากการทำเกษตรมูลค่าต่ำ และไม่เหมาะสมกับพื้นที่ไปสู่การปลูกพืช เลี้ยงปศุสัตว์ และประมงที่มีมูลค่าสูง	โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่	กษ
๒. มีการสนับสนุนการทำการเกษตรแบบรวมผลิตและรวมจำหน่าย	-โครงการธนาคารสินค้าเกษตร กิจกรรมสนับสนุนธนาคารผลผลิตสัตว์น้ำแบบมีส่วนร่วม -โครงการพัฒนาเทคโนโลยีนวัตกรรมเครื่องจักรกลและอุปกรณ์ -โครงการพัฒนาและส่งเสริมศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตรชุมชน	กษ. พณ.
๓. มีการขยายพื้นที่ชลประทานให้เกษตรกรมีน้ำใช้สำหรับการผลิตสินค้าเกษตรอย่างเหมาะสมเพียงพอทั่วถึงและเป็นธรรม	โครงการบริหารจัดการน้ำ พัฒนาแหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทาน	
๔. พัฒนาคลัสเตอร์พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และส่งเสริมให้มีความหลากหลายทางชีวภาพการเกษตร	-โครงการผลิตและขยายสัตว์น้ำพันธุ์ดี -โครงการพัฒนาศักยภาพกระบวนการผลิตสินค้าเกษตร	กษ.
๕. พัฒนาสหกรณ์การเกษตรให้มีความเข้มแข็งและส่งเสริมให้เกิดผู้ให้บริการด้านการจัดการสมัยใหม่	โครงการพัฒนาศักยภาพสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรให้เข้าสู่ระบบการผลิตเกษตรแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า	กษ.

เป้าหมายของกิจกรรม Big Rock	โครงการสำคัญจำเป็นเร่งด่วนที่สุด/จำเป็นเร่งด่วน/จำเป็น	หน่วยงานปฏิบัติ
๖. สร้างผู้ประกอบการเกษตร Smart Farmer	-โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง -โครงการส่งเสริมอาชีพประมง กิจกรรมพัฒนาศักยภาพเกษตรกร และกิจกรรมพัฒนาศักยภาพการผลิตสัตว์ -โครงการส่งเสริมตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ -โครงการส่งเสริมการเพิ่มศักยภาพตลาดผลไม้	กษ. พณ.
๗. ส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงข้อมูล Big Data ด้านการเกษตร และใช้ประโยชน์จากดิจิทัลแพลตฟอร์ม	โครงการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มของรัฐ	กษ.,สวทช.
๘. เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรไปสู่อุตสาหกรรมอาหาร และเศรษฐกิจชีวภาพตามแนวทาง BCG	โครงการสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรชีวภาพสู่เชิงพาณิชย์กิจกรรมการแปรรูปวัตถุดิบสมุนไพรให้ได้มาตรฐาน	กษ.

เมื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงจากเป้าหมาย ตัวชี้วัดตามยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งถ่ายทอดไปสู่ตัวชี้วัดของแผนการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทประเด็นสำคัญ ตามตารางที่ ๔ การแปลงเป้าหมายไปสู่ตัวชี้วัดจำแนกตามระดับแผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูปประเทศ แผนแม่บท พบว่า การแปลงเป้าหมายและตัวชี้วัดของยุทธศาสตร์ชาติไปสู่แผนการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทมีความครบถ้วนสมบูรณ์เชื่อได้ว่าความสำเร็จของตัวชี้วัดในแผนระดับสองจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จต่อเนื่องถึงแผนระดับหนึ่ง แต่ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของตัวชี้วัดจากแผนระดับสองไปยังแผนระดับสาม (แผนงานโครงการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์) จะพบว่า ความเชื่อมั่นที่ตัวชี้วัดตามคำของบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะส่งผลไปยังตัวชี้วัดระดับสองได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์นั้นมีน้อยกว่าที่ควรจะเป็น เนื่องจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ถ่ายทอดตัวชี้วัดมาเพียงส่วนของแผนแม่บทประเด็นการเกษตรเท่านั้น ประกอบด้วย (๑) มูลค่าผลผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วยเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๑๐ (๒) อัตราการขยายตัวของมูลค่าสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๓ (๓) อัตราการขยายตัวของมูลค่าสินค้าเกษตรปลอดภัย (GAP/เกษตรอินทรีย์) ขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๓ (๔) อัตราการขยายตัว

ของมูลค่าสินค้าเกษตรชีวภาพขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓ (๕) อัตราการขยายตัวของมูลค่าสินค้าเกษตรแปรรูปและผลิตภัณฑ์ขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๓ (๖) รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๐ (๗) ผลผลิตต่อหน่วยของฟาร์มหรือแปลงที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่หรืออัจฉริยะเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓ (๘) สัดส่วนต้นทุนโลจิสติกส์สินค้าเกษตรที่สำคัญต่อยอดขายลดลงไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓ ซึ่งยังมีตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนพัฒนาห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรมูลค่าสูงภายใต้แผนแม่บทด้านอื่น ๆ อีก เช่น แผนแม่บทประเด็นอุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต (ตัวชี้วัด : อุตสาหกรรมชีวภาพมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น,อุตสาหกรรมและบริการ ประเด็นการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต (ตัวชี้วัด : แรงงานมีศักยภาพในการเพิ่มผลผลิตมีทักษะอาชีพสูง ตระหนักในความสำคัญที่จะพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ สามารถปรับตัวและเรียนรู้สิ่งใหม่ตามพลวัตของโครงสร้างอาชีพและความต้องการของตลาดแรงงานเพิ่มขึ้น ประเด็นการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ (ตัวชี้วัด : ระดับความมั่นคงด้านน้ำเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น,ผลิตภาพจากการใช้น้ำเพิ่มขึ้น) ประเด็นการบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐ (ตัวชี้วัด : งานบริการภาครัฐที่ปรับเปลี่ยนเป็นดิจิทัลเพิ่มขึ้น ประเด็นกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม (ตัวชี้วัด : การปฏิบัติตามและการบังคับใช้กฎหมายมีความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจทั่วถึง ไม่เลือกปฏิบัติ และเป็นธรรม) ประเด็นการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม (ตัวชี้วัด : การประยุกต์ใช้ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการเพิ่มมูลค่าของเศรษฐกิจสีเขียวอย่างยั่งยืนเพิ่มขึ้น) เป็นต้น

นอกจากนี้ เมื่อวิเคราะห์ลงลึกไปถึงรายละเอียดกิจกรรมการใช้จ่ายงบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ใช้เพื่อการขับเคลื่อนแผนงานยุทธศาสตร์การเกษตรสร้างมูลค่า พบว่า “ส่วนใหญ่เป็นรายการอบรมสัมมนา วัสดุการเกษตร และวัสดุวิทยาศาสตร์เพื่อการตรวจวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการที่นำไปสู่การรับรองมาตรฐานกระบวนการผลิตและมาตรฐานสินค้า อีกทั้งระบบจัดการความรู้ให้แก่เกษตรกรยังมีกระบวนการสำคัญที่ไม่ครบถ้วน สมบูรณ์ เช่น กระบวนการประเมินทักษะการเรียนรู้ของเกษตรกรก่อนและหลังการอบรม ศักยภาพด้านทรัพยากรปัจจัยการผลิต กระบวนการสำรวจวิเคราะห์ช่องว่างของความรู้และทักษะ กระบวนการประเมินความสามารถของวิทยากรและวิธีการเรียนรู้ (สื่อการเรียนรู้และประสิทธิภาพการสื่อสาร) กระบวนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เหมาะสมเชิงองค์รวม (Holistic Knowledge) ซึ่งการเข้าร่วมห่วงโซ่อุปทานสินค้าและบริการมูลค่าเพิ่มสูงนั้นต้องใช้ประโยชน์จากวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นสูงจึงจะประสบผลสำเร็จ เป็นต้น ดังนั้น กิจกรรมการอบรมสัมมนาเป็นกิจกรรมหลักอย่างเดียวในโครงการที่เกี่ยวข้องกับแผนงานยุทธศาสตร์การเกษตรสร้างมูลค่า จึงเชื่อได้ว่าจะไม่สามารถบรรลุผลอย่างที่ควรจะเป็นในด้านการปรับเพิ่มผลิตภาพของเกษตรกรและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทานสินค้ามูลค่าเพิ่มสูง

จากการทบทวนวรรณกรรมและความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง พบว่า คำนิยามและแนวทางการสร้างสินค้าและบริการมูลค่าเพิ่มสูง นอกจากการปรับเพิ่มผลิตภาพของเกษตรกรแล้วยังต้องพัฒนาผลิตภาพของผู้ประกอบการธุรกิจ ความเพียงพอและทันการณ์ขององค์ความรู้ใหม่ ๆ ตลอดจนสร้างสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ ตลาด กฎหมาย และอื่น ๆ อีกมากมาย แต่การขับเคลื่อนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ยังไม่มีความหลากหลายของวิธีการบรรลุความสำเร็จได้อย่างที่ควรจะเป็น ซึ่งสอดคล้องกับนายนิพนธ์ พัวพงศ์กร ที่มีความเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องว่า การแปลงยุทธศาสตร์ชาติที่ ๒ การสร้างความสามารถในการแข่งขัน และแผนแม่บทเกษตร (เกษตรอัตลักษณ์ เกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ เกษตรแปรรูป เกษตรอัจฉริยะ ระบบนิเวศการเกษตร) รวมถึงเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน

เศรษฐกิจสีเขียว สู่แผนปฏิบัติการระดับกระทรวงและกรม ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ ยังไม่สามารถสร้างผลสัมฤทธิ์ที่ขับเคลื่อนและบรรลุเป้าหมายตัวชี้วัดยุทธศาสตร์ชาติได้อย่างที่ควรจะเป็น (จากการหารือ สศช. และคำของบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์) อีกทั้งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ TDRI ว่าผลิตภาพการผลิต (Productivity) ของประเทศเริ่มลดลงตั้งแต่ ปี ๒๕๑๓ (๑๙๗๐) เนื่องจากนโยบายเศรษฐกิจบางอย่างได้บิดเบือนกลไกตลาด (Distortion) และไม่สร้างสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจให้หน่วยผลิต รวมถึงเกษตรกรดำเนินการผลิตอย่างมีการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต เช่น กฎหมายเช่าที่ดิน การอุดหนุนบริการด้านชลประทานเพื่อเกษตรกรรม นโยบายด้านการเงินเพื่ออุดหนุนเกษตรกร เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า กระบวนการจัดทำคำของบประมาณยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ และยังต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับคำนิยามและความสำคัญของการสร้างมูลค่าหรือสร้างคุณค่าเพิ่มสินค้าเกษตรร่วมกันต่อไปอีกระยะหนึ่ง รวมถึงการปฏิรูปกระบวนการจัดทำคำขอตั้งงบประมาณประจำปี โดยเฉพาะกระบวนการวิเคราะห์ออกแบบมาตรการ แผนงานโครงการระดับกระทรวง กรม จังหวัด ชุมชนที่จะต้องบูรณาการร่วมกันทั้งระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมอย่างรอบคอบคุ้มค่า และเชื่อมั่นได้ว่าจะสามารถสร้างผลกระทบสุทธิ (Impact) ที่เป็นแรงผลักดันเพื่อการพัฒนาสร้างสรรค์เศรษฐกิจให้เติบโต และสร้างรายได้ภาครัฐได้อย่างที่ควรจะเป็น ตลอดจนการเร่งกระบวนการปฏิรูประบบราชการและการบริหารการพัฒนาจากส่วนกลางกระจายอำนาจไปสู่พื้นที่ โดยการสร้างและพัฒนากลไกการขับเคลื่อนในระดับชุมชนผ่านกระบวนการกระจายอำนาจสู่ชุมชนท้องถิ่น จังหวัด อาทิ การสร้างหรือจัดให้มีกระบวนการหุ้นส่วนความร่วมมือจากภาคส่วนที่หลากหลายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาควิชาการ (Multi Stakeholders Partnerships) ที่มีรูปแบบเป็นทางการ มีขั้นตอนการตัดสินใจร่วมกันอย่างไม่มีลำดับชั้น (Non Hierarchical) เพื่อคิดและออกแบบการแก้ปัญหานโยบายสาธารณะหรือปัญหาสังคมที่ใหญ่และซับซ้อนเกินกว่าจะทำสำเร็จด้วยความสามารถหรือทรัพยากรของภาคส่วนใดเพียงลำพัง อีกทั้งกระบวนการหุ้นส่วนความร่วมมือจะต้องสร้างขึ้นในทุกระดับ (Multi Level Process) ทั้งนี้เพื่อให้ภาคส่วนหรือสถาบันในระดับชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิดและออกแบบการแก้ปัญหาบนความแตกต่างของมุมมอง เป้าหมาย พื้นที่ จังหวัด อำเภอ ชุมชน เพื่อได้แนวทางสร้างประโยชน์ร่วม (Common Good) ผ่านแผนงานโครงการที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน ซึ่งได้มีการศึกษาวิเคราะห์ทดสอบสมมุติฐานตามหลักวิชาการ และประชุมปรึกษาหารือที่เป็นอิสระ มีกระบวนการตัดสินใจอย่างมีฐานะเท่าเทียมแบบฉันทามติ (Consensus) ซึ่งดำเนินการต่อเนื่องในระยะยาว

จากการศึกษาข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ทำให้ได้ข้อมูลที่น่าสนใจว่า การดำเนินการตามแผนไม่ประสบผลสำเร็จหรือไม่บรรลุเป้าหมายทั้งระดับประเด็นและระดับแผนแม่บทย่อย ดังนี้

๑) ขั้นกำหนดกรอบ/ออกแบบนโยบาย กลยุทธ์/วิธีการที่จะบรรลุความสำเร็จที่กำหนด (Formulation) ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด (ประกอบด้วย การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและความท้าทาย แสวงหาหนทางหรือทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างโอกาสที่ดีกว่าเดิม การวิเคราะห์ต้นทุนและประโยชน์ ความเสี่ยงของแต่ละกลยุทธ์ การวิเคราะห์การยอมรับ (Adoption) ของประชาชนและประสิทธิผลการทดสอบกลยุทธ์ การกำกับดูแลที่ดีและการนำองค์กร การกำหนดโครงสร้างองค์กรและทักษะที่พึงประสงค์ บทบาทหน้าที่และกระบวนการสำคัญ การถ่ายทอดแผนสู่การปฏิบัติ (Strategy Cascading) และกลไกการสนับสนุนการปฏิบัติการ) รวมถึงการกำหนดตัวชี้วัด (KPI) เป้าหมายที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ (Critical

Success Factors) ตามยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทที่ตั้งไว้ (ของระดับโครงการแผนงาน) ไม่สอดคล้องกันอย่างที่ควรจะเป็น กับตัวชี้วัดของยุทธศาสตร์ชาติที่กำหนดไว้เป็นราย ๕ ปี

๒) ขั้นลงมือปฏิบัติ (Implementation) ของระดับกระบวนการคิดออกแบบที่ส่งผลกระทบ (Impact) ต่อยุทธศาสตร์หลัก และการบริหารโครงการขาดประสิทธิภาพ และความตั้งใจที่บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งขาดความพร้อมของบุคลากรในด้านความรู้ ความสามารถในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ (Strategy Readiness : Human Capital Organization Capital Information Capital and Collaboration Capital Among Strategic Partners) ซึ่งทักษะและประสบการณ์ที่หลากหลายของทีมวิเคราะห์วางแผนมีความสำคัญต่อกลยุทธ์ วิธีการที่ลึกซึ้ง และการบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ อีกทั้งการยกระดับรายได้ในรูป GDP และฐานภาษีที่เติบโตทันต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาประเทศ รวมทั้งความรู้ ความสามารถของเจ้าหน้าที่วิทยากรหรือเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในสนามยังมีน้อยกว่าเกษตรกรอาชีพ บุคลากรของภาคเอกชน สถาบันการศึกษาโดยเปรียบเทียบ

๓) ขั้นประเมินผล (Evaluation) ขาดเครื่องมือประเมินผลสัมฤทธิ์ที่มีต่อเป้าหมายและความสำเร็จของแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งระดับกระทรวงและกรมคาดหวังที่จะให้การจัดการข้อมูล (Data Management) เป็นบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานกลาง เช่น สำนักงานสถิติแห่งชาติ หรือ สศช. เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การจัดการข้อมูลระดับจุลภาค (Micro Economic Data Management) ควรเป็นบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่ได้รับงบประมาณซึ่งควรแบ่งหน้าที่ให้ชัดเจน เพื่อให้ทราบผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติและคุ้มค่าเชิงงบประมาณ

๔) ขาด Baseline Data ที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ หรือนำมาวิเคราะห์ในการวางแผน เพื่อให้ทราบว่าปัจจุบันนี้เราอยู่ตรงไหน ห่างจากเป้าหมายเท่าใด และต้องทำอะไรจึงจะบรรลุเป้าหมายได้

๕) โครงสร้างงบประมาณของประเทศที่มีข้อจำกัดเพิ่มมากขึ้น จากการจัดเก็บรายได้ที่ลดน้อยลงตามการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ รวมทั้งค่าใช้จ่ายประจำคิดเป็น ร้อยละ ๗๔.๗๕ ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ และร้อยละ ๗๖ ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ด้วยข้อจำกัดดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีแผนงานโครงการและรายละเอียดรายการใช้จ่ายที่ทำน้อยได้มาก (Less For More) เกิดความคุ้มค่าเชิงงบประมาณมากที่สุด

๖) ประสิทธิภาพกระบวนการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี หน่วยรับงบประมาณต้องจัดเตรียมข้อมูลอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ และหากหน่วยรับงบประมาณไม่ดำเนินการตามหลักการที่กำหนดควรทบทวนหรือยกเลิกคำขอในที่สุด

๓.๖ การสนับสนุนสินเชื่อเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการเกษตร

ในการสนับสนุนสินเชื่อเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการเกษตร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ถือได้ว่าเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเงินทุนและเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการเกษตร โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงการคลัง จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พ.ศ. ๒๕๐๙ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือทางด้านการเงินแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร สำหรับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรืออาชีพที่เกี่ยวเนื่องกับเกษตรกรรม

เพื่อเพิ่มรายได้หรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรหรือครอบครัวของเกษตรกร และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการเกษตร โดยเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง (Customer Centric) ใช้กระบวนการสหกรณ์และผู้ประกอบการเป็นแกนสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถภาคการเกษตรไทย เพื่อเพิ่มมูลค่าภาคการผลิตแบบบูรณาการ พร้อมทั้งยกระดับเกษตรกรและทายาทเป็น Smart Farmers โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้สนับสนุนทั้งเงินทุนและเทคนิคการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าเกษตร ซึ่งเป็นเทคนิคสำคัญที่จะช่วยให้เกษตรกรสามารถมีรายได้เพิ่มขึ้นจากผลผลิตทางการเกษตรของตัวเองได้ โดยในปีบัญชี ๒๕๖๓ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมีผลการดำเนินงานด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการเกษตรที่สำคัญ ดังนี้

๑) พัฒนาเกษตรกรลูกค้าและครอบครัวเพื่อสนับสนุนการปฏิรูปภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ๒๖๗,๖๒๒ ราย พร้อมทั้งสนับสนุนสินเชื่อเพื่อการปรับ/เปลี่ยน/พัฒนาการผลิต ๒๐,๖๘๐ ล้านบาท และฟื้นฟูศักยภาพลูกค้าโครงการพักชำระหนี้ให้มีการปรับ/เปลี่ยน/พัฒนาการผลิตด้วยเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมให้มีประสิทธิภาพการผลิตที่ดีขึ้น ๒๐๒,๕๙๕ ราย

๒) สร้างทายาททดแทนลูกค้าผู้สูงอายุโดยรับทายาทเกษตรกรและเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmers) ๑๒๕,๗๗๘ ราย และพัฒนาเพื่อก้าวสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะ (Smart Farmers) และผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร (SMAEs) ๑๑๖,๖๔๐ ราย ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ๘๗,๓๖๔ ราย

๓) สร้างโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้าถึงการเป็นเกษตรกรอัจฉริยะ (Smart Farmers) ผ่านโครงการ New Gen Hug ฮักบ้านเกิด ซึ่งมีผู้สนใจเข้าร่วมโครงการ ๑๑,๒๕๖ ราย

๔) พัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร (SMAEs) ๑๑,๑๗๘ ราย และนักธุรกิจเกษตรใหม่ ๓๐๘ ราย และพัฒนาเกษตรกรรายย่อย ๖๗,๖๗๒ ราย รวมถึงพัฒนาและเชื่อมโยงให้มีการจัดการผลิตการเกษตรและยกระดับขีดความสามารถของสถาบันเกษตรกร ๑๑๓ ราย

๕) เสริมสร้างศักยภาพกองทุนหมู่บ้าน ๑,๐๐๒ แห่ง กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ๖,๐๖๔ แห่ง

๖) พัฒนาพื้นฟูการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. (สกต.) ๗๗ แห่ง

๗) การพัฒนาศักยภาพองค์กรและชุมชนผ่านโครงการธุรกิจชุมชนสร้างไทย ๒,๕๗๓ ชุมชน และชุมชนที่ได้รับการพัฒนามีรายได้เพิ่มร้อยละ ๑๐ จำนวน ๑,๐๓๗ ชุมชน และสนับสนุนสินเชื่อธุรกิจชุมชนสร้างไทย จำนวน ๕,๒๙๓.๔๔ ล้านบาท นอกจากนี้ พัฒนาชุมชนท่องเที่ยวผ่านมาตรฐาน ๗๗ ชุมชน มีจำนวนนักท่องเที่ยว ๑๐๐,๐๐๐ คน ชุมชนมีรายได้ ๑๐๐ ล้านบาท และสร้างเครือข่ายธุรกิจท่องเที่ยว ๗๗ เครือข่าย ตลอดจนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนผ่านการสร้างมูลค่าเพิ่มจากต้นไม้/ป่าไม้ ทำให้ชุมชนที่ผ่านการพัฒนามีรายได้เพิ่มขึ้น ๔๕๒ ชุมชน เพิ่มพื้นที่ป่า ๑,๘๙๒ ไร่ ภายใต้แนวคิดพลิกฟื้นคืนผืนป่าด้วยศาสตร์พระราชาโซนพื้นที่ภาคเหนือตอนบน (แม่แจ่มโมเดล น่านโมเดล และเลยโมเดล) ร้อยละ ๘๔.๕๑ และส่งเสริมการผลิตเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดภัยสู่มาตรฐาน ๖๓,๐๑๙ ไร่

๓.๗ บทบาทภาคเอกชน กรณีศึกษา : ผลการศึกษาความสำเร็จในช่วงที่ผ่านมาของการสร้างมูลค่าในห่วงโซ่คุณค่าของภาคเอกชน : กรณีอุตสาหกรรมไก่เนื้อและผลิตภัณฑ์

จากการศึกษาพบว่า ความได้เปรียบในการแข่งขันอุตสาหกรรมไก่เนื้อของประเทศไทยเริ่มถดถอย เนื่องจากแรงกดดันด้านต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นโดยเปรียบเทียบ ส่งผลให้ต้องปรับปรุงผลิตภาพการผลิตให้เหมาะสมตลอดเวลาตามการเปลี่ยนแปลงของสภาวะเศรษฐกิจ พฤติกรรม และความคาดหวัง/ความเชื่อมั่นของผู้บริโภค โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

๑) ต้นทุนทรัพยากรการผลิตภายในประเทศปรับเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะวัตถุดิบที่สามารถผลิตได้ภายในประเทศ (Local Content) มีปริมาณและคุณภาพไม่เพียงพอต่อความต้องการของอุตสาหกรรมที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง เช่น ข้าวโพดอาหารสัตว์ พ่อแม่พันธุ์ไก่เนื้อ เทคโนโลยีโรงเรือนและอุปกรณ์สมัยใหม่ และแรงงานทักษะสูง เป็นต้น ส่งผลให้เกษตรกรและผู้ประกอบการต้องนำเข้าจากต่างประเทศ

๒) นโยบายคุ้มครองผู้ผลิตภายในประเทศและมาตรการทางการค้าระหว่างประเทศทั้งด้านภาษีและมิใช่ภาษี ส่งผลให้ต้นทุนปัจจัยการผลิตสำคัญสูงขึ้น เช่น นโยบายและมาตรการนำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์ (กากถั่วเหลือง ปลาป่น และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) เป็นต้น

๓) ต้นทุนการพัฒนาปรับปรุงระบบการผลิตและผลิตภัณฑ์ที่มีมาตรฐานเพิ่มขึ้นตามความเสี่ยงด้าน Food Safety เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกที่มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงด้านชีวภาพ เคมี และกายภาพเพิ่มขึ้น เช่น การพัฒนาพันธุกรรมของไวรัสไข้หวัดนก การใช้ประโยชน์จากสารเคมีที่ผิดกฎหมายและไร้การควบคุม สภาวะโภชนาการของมนุษย์ในปัจจุบัน เป็นต้น ล้วนมีความสัมพันธ์ต่อข้อกำหนดมาตรฐานที่เข้มข้นเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดต้นทุนส่วนเพิ่ม (Marginal Cost) ของการปรับระบบการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทาน และเมื่อต้นทุนส่วนเพิ่มขยายตัวเพิ่มขึ้น จึงสร้างแรงกดดันให้เกษตรกรหรือผู้ประกอบการต้องเพิ่มขนาดการผลิตให้สัมพันธ์กับต้นทุน (Marginal Cost Push : Economic of Scale and Supply Chain Security ส่งผลต่อผู้ผลิตรายเล็กและรายกลางที่ไม่สามารถปรับตัวหรือปรับฟื้น (Adaptation and Resilience) ประสบภาวะขาดสภาพคล่องทางการเงิน และต้องออกจากอุตสาหกรรมในที่สุด

๔) การแข่งขันที่รุนแรงจากอุตสาหกรรมไก่เนื้อคู่แข่งต่างประเทศ อาทิ สหรัฐอเมริกา บราซิล สหภาพยุโรป และจีน ซึ่งยังมีความได้เปรียบในการแข่งขันด้านทรัพยากรปัจจัยการผลิต รวมถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ (Automation Technology)

๕) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีชีวภาพที่พัฒนาสินค้าและบริการใหม่เข้าสู่ตลาด ทำให้เกิดการหยุดชะงักของอุตสาหกรรมไก่เนื้อ (Disruptive Technology) เช่น Plant Base Meat ส่งผลให้เกษตรกรผู้ผลิตต้องปรับตัว และปรับฟื้นให้เร็วกว่าการเปลี่ยนแปลง โดยวางแผนการลงทุนและการผลิตเพื่อเข้าร่วมห่วงโซ่อุปทานใหม่ เป็นต้น

๖) ความเสื่อมโทรมด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากผลกระทบด้านลบของการเติบโตทางเศรษฐกิจ จำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาคมโลกต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อระบบการผลิต การค้าและการบริโภคสินค้าและบริการที่สร้างความยั่งยืน (Sustainable Productions) ทั้งนี้ หน่วยผลิตหรือองค์กรจะต้องแสวงหาหนทางหรือออกแบบระบบการผลิตตลอดห่วงโซ่คุณค่าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมอย่างยั่งยืน รวมทั้งการบริหารจัดการองค์กรที่สนับสนุนความยั่งยืนอีกด้วย เช่น การหมุนเวียน

ของพลังงาน วัสดุ อาหาร เป็นต้น ดังนั้น อุตสาหกรรมไก่เนื้อจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้อยู่ร่วมและสร้างโอกาสที่ดีกว่าเดิมควบคู่กับการลงทุนเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อขนาดการผลิตและประสิทธิภาพการบริหารงบการเงินขององค์กร

ดังนั้น เกษตรกรที่มีศักยภาพไม่เพียงพอจึงต้องออกจากระบบ (รายย่อยลดลง รายใหญ่เพิ่มขึ้น) หรือจะต้องสร้างห่วงโซ่อุปทานใหม่ขึ้นมา ทั้งนี้ ภายใต้เงื่อนไขความสำเร็จ คือ เกษตรกรต้องมีทักษะสมัยใหม่,เข้าถึงเทคโนโลยีและทุน,ตลาดสินค้าเกษตรไม่บิดเบือนและส่งผลกระทบต่อระดับผลิตภาพการผลิตของประเทศในระยะยาว อย่างไรก็ตาม การปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ขนาดเล็กและขนาดกลางควรวิเคราะห์ประเมินแรงกดดันด้านต้นทุนการผลิต ความสามารถสร้างความแตกต่างของสินค้าและความมั่นคงในปริมาณ คุณภาพ มาตรฐานทรัพยากรการผลิต (Supply Chain Security) และการสร้างห่วงโซ่อุปทานใหม่ขึ้นมา (New Supply Chain) โดยประเมินความได้เปรียบในการแข่งขันของตัวเอง อาทิ ประเมินความรุนแรงในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเดิมและวิเคราะห์ความคุ้มค่าการเข้าสู่ตลาดนั้น ๆ ภัยคุกคามที่ผู้มาใหม่จะเข้าสู่ตลาดและมีส่วนแบ่งตลาดลดลง การกดดันหรือการหยุดชะงักจากสินค้าหรือบริการทดแทน (Substitute and Disruption) และประเมินอำนาจการต่อรองทั้งของลูกค้าและผู้ขาย (Bargaining Power of Buyers and Supplies) เพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการบริหารจัดการวัตถุดิบและโอกาสเสนอความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า เช่น กรณีการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ดำจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งใช้คุณสมบัติของไก่ดำสร้างคุณค่าผ่านกระบวนการด้านห้องปฏิบัติการและทดสอบการขยายผลเชิงพาณิชย์ (Lab and Test Technology Platform) เป็นต้น

สรุปได้ว่า กรณีศึกษาอุตสาหกรรมไก่เนื้อในประเทศไทย ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่เข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรมูลค่าเพิ่มตั้งแต่ ปี ๒๕๑๖ เริ่มจากการสร้างมูลค่าเพิ่มข้าวโพดอาหารสัตว์เป็นอาหารไก่เนื้อ และแปรรูปเป็นไก่สด พัฒนาเทคโนโลยีการเลี้ยงในระบบปิดแบบ Bio Security จนเป็นที่ยอมรับขององค์กรโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ มีระบบการแปรรูปที่มีมาตรฐานสากล เป็นสินค้าไก่สดแช่แข็ง ไก่แปรรูปปรุงสุก และผลิตภัณฑ์ไก่ สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร และรายได้จากมูลค่าการส่งออกสินค้าและผลิตภัณฑ์ไก่เนื้อให้ประเทศมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา ๔๗ ปี ซึ่งในปัจจุบันอุตสาหกรรมไก่เนื้อของไทยจากการศึกษา พบว่า อยู่ในช่วงวงจรชีวิตขาลง (Life Cycle : Growth Top และ Decline) เนื่องจากอยู่ในสภาวะผลิตภาพการผลิตลดน้อยถอยลง และมีอัตราส่วนกำไรสุทธิลดน้อยลง อันมีสาเหตุจากความท้าทายด้านสุขอนามัยสัตว์ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีชีวภาพและดิจิทัลที่เพิ่มขึ้นและเร็ว ต้นทุนการผลิต (อาหารสัตว์ แรงงาน เทคโนโลยีสมัยใหม่ แรงงานทักษะสูง) ซึ่งนำไปสู่ความจำเป็นต้องลงทุนปรับเพิ่มผลิตภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อสร้างความมั่นใจว่าปัจจัยการผลิต/วัตถุดิบมีปริมาณ คุณภาพ มาตรฐานที่เพียงพอ ทำให้เกิดความต่อเนื่องทางธุรกิจทั้งด้านภาพลักษณ์องค์กร ความพึงพอใจ โภชนาการและสุขภาพของผู้บริโภค บุคลากร โครงสร้างพื้นฐานขององค์กร การขนส่งและส่งมอบสินค้า สิ่งแวดล้อม (การใช้พลังงานที่ลดลงและต้นทุนการสูญเสียอาหาร Food Loss and Waste ลดลง) นับเป็นแรงกดดันต่อขนาดการผลิตและผลิตภาพการผลิตของผู้ประกอบการไก่เนื้อ รวมถึงลักษณะโครงสร้างของตลาดที่สัดส่วนของผู้ผลิตไก่เนื้อรายย่อยจะลดน้อยลง เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านทุนและการเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งรัฐบาลต้องเตรียมสร้างระบบ Social Protection หรือ Social Safety Net รองรับผลกระทบด้านลบต่อเกษตรกรรายย่อยและรายกลางจากการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจดังกล่าวข้างต้น

บทที่ ๔
สรุปและข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้ทำการศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรสร้างมูลค่าภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างคุณค่าสินค้าเกษตรที่ควรจะเป็นในอนาคต และศึกษาความสัมพันธ์ของการแปลงยุทธศาสตร์ชาติไปสู่แผนปฏิบัติการของส่วนราชการ และความเป็นไปได้ที่จะเกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดเพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างคุณค่าสินค้าเกษตรหรือยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ทั้งนี้ ได้ศึกษาโครงสร้างเศรษฐกิจการเกษตรของประเทศในปัจจุบัน ศึกษาแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติและแผนปฏิบัติการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงทฤษฎีการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ การสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตร และการสร้างสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ (Business Eco System) ที่หนุนเสริมความได้เปรียบในการแข่งขันให้เกิดการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าเพิ่มสูง โดยมีรายละเอียดข้อค้นพบ ข้อสังเกต และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๔.๑ ข้อค้นพบจากการศึกษา

๔.๑.๑ สถานการณ์ภาคเกษตรไทย

ปัญหา โอกาส และความท้าทายในห้วงระยะเวลาที่ผ่านมา ภาคเกษตรของไทยมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรและอาหารให้กับประเทศและส่งออกไปทั่วโลกมาอย่างต่อเนื่อง โดยสถานการณ์ปัจจุบันพบว่า ภาคการเกษตรมีจำนวนครัวเรือนเกษตรกร รวมทั้งสิ้น ๘.๑ ล้านครัวเรือน (สามารถจ้างแรงงานได้จำนวน ๑๑.๘ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘ ของจำนวนแรงงานทั้งหมด) และมีจำนวนพื้นที่ภาคการเกษตรรวมทั้งสิ้น ๑๔๙.๒๕ ล้านไร่ (หรือร้อยละ ๔๗ ของพื้นที่ทั้งหมด) เป็นพื้นที่ในเขตชลประทานเพียง ๓๔.๕๙ ล้านไร่ (คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๑๘ ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด) โดยพื้นที่ภาคการเกษตรส่วนใหญ่ใช้เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว (พื้นที่ ๖๗.๓๘ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๔๕) ยางพารา (พื้นที่ ๒๐.๔๖ ล้านไร่หรือร้อยละ ๑๔) มันสำปะหลัง (พื้นที่ ๙.๐๙ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๖) อ้อย (พื้นที่ ๘.๕๖ ล้านไร่หรือร้อยละ ๖) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (พื้นที่ ๗.๐๖ ล้านไร่หรือร้อยละ ๕) ปาล์มน้ำมัน (พื้นที่ ๖.๐๙ ล้านไร่หรือร้อยละ ๔) และพื้นที่ทำการเกษตรอื่น ๆ ๓๐.๖๑ ล้านไร่ (ร้อยละ ๒๐) แต่ในส่วนของสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคการเกษตรกลับปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่อง และในปี ๒๕๖๓ การส่งออกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ผลไม้ ยางพารา ข้าว ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง และน้ำตาล มีมูลค่ารวมทั้งสิ้น ๖๕๙,๐๐๐ ล้านบาท ซึ่งกล่าวโดยสรุปภาพรวมสถานการณ์ของภาคการเกษตรของประเทศไทยแสดงให้เห็นว่า มีการใช้ทรัพยากรที่ดินในสัดส่วนที่สูง ผลิตสินค้าเกษตรขั้นปฐมที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำพึ่งพาตลาดส่งออกเป็นหลัก และมีความเสี่ยงสูงจากความผันผวนของเศรษฐกิจโลกและภัยพิบัติทางธรรมชาติ ปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวของเกษตรกรไทยอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ผลิตภาพการผลิตและมูลค่าเพิ่มของผลผลิตส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งข้อมูลผลิตภาพการผลิตทางการเกษตร (Total Agricultural Productivity : TAP) ของไทยโดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำและเพิ่มขึ้นไม่มาก

เมื่อเปรียบเทียบกับพัฒนาการด้านผลิตภาพของประเทศอื่นที่เป็นไปในลักษณะก้าวกระโดด จึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้ขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรของประเทศลดลงอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ การพัฒนาภาคการเกษตรไทยยังมีความท้าทายหรือภัยคุกคามอีกหลายประการ ได้แก่ (๑) การเข้าสู่สังคมสูงวัยในภาคการเกษตรที่มีความรวดเร็วและรุนแรงกว่าสถานการณ์โดยรวมของประเทศ อีกทั้งแรงงานจำนวนมากถึง ๑ ใน ๓ ของแรงงานไทย ๓๘ ล้านคน ที่อยู่ในภาคการเกษตรมีผลิตภาพต่ำและการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคการเกษตรสู่ภาคเศรษฐกิจอื่นที่มีผลิตภาพสูงกว่ายังทำได้ยาก เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่ที่เหลืออยู่ในภาคเกษตรสูงอายุและขาดการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับภาคอุตสาหกรรมและบริการ (๒) ปัญหาต้นทุนการผลิตสูงขึ้นและรายได้ที่ผันผวน ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากโครงสร้างตลาด โดยเฉพาะห่วงโซ่การผลิตที่ซับซ้อนและยาวเกินไป ส่งผลให้ทั้งตลาดปัจจัยการผลิตและตลาดสินค้าถูกชี้นำทางด้านราคาโดยผู้ขายและผู้ซื้อรายใหญ่ การทำเกษตรของไทยส่วนใหญ่เป็นการผลิตแบบรายย่อย (๓) เกษตรกรร้อยละ ๔๐ มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินไม่สมบูรณ์หรือยังไม่มีที่ดินเป็นของตนเองหรือเกษตรกรจำนวนมากถือครองที่ดินขนาดเล็กเพื่อทำกิน โดยเน้นปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่ใช้ระยะเวลาเพาะปลูกสั้นเพื่อหารายได้ (๔) เกษตรกรจำนวนมากยังคงมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน ทุน ความรู้ทางด้านวิชาการ และข้อมูลด้านการตลาด เป็นต้น จึงทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงมีรายได้น้อย อันสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ (๕) ปัญหาครัวเรือนเกษตรกรมีหนี้สินเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนมีอัตราส่วนหนี้คงค้างต่อรายได้ในระดับสูงมาก (๖) นโยบายภาครัฐที่มีการดำเนินการไม่ต่อเนื่องและมุ่งเน้นผลเพียงระยะสั้นผ่านการแทรกแซงราคา ส่งผลให้เกษตรกรทำการผลิตแบบเดิมตามความเคยชินและขาดแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงทำการเกษตรที่ให้ผลตอบแทนต่ำแต่มีความเสี่ยงสูง

อย่างไรก็ตาม แนวโน้มความต้องการบริโภคสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพและความปลอดภัยที่เพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Bio Circular and Green Technology นับเป็นโอกาสสำคัญที่จะสามารถช่วยสร้างคุณค่าสินค้าเกษตรและพัฒนาห่วงโซ่อุปทานสินค้าและบริการให้มีมูลค่าเพิ่มสูง ตลอดจนนำไปสู่การแปรรูปเป็นห่วงโซ่อุปทานการผลิตใหม่ ๆ (New Supply Chains) ได้แก่ กลุ่มพลังงานชีวภาพ (Bioenergy) กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารสัตว์ (Future Food and Feed) กลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากฐานชีวภาพ (Bio Cosmetics) กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารเสริมจากธรรมชาติ (Bio Complementary Food and Dietary Supplement Food) กลุ่มผลิตภัณฑ์ยา (Biopharmacy) ซึ่งส่งผลให้เกิดกลไกตลาดที่กว้างขวาง กระตุ้นความต้องการซื้อ (Demand) และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร

ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยฐานความเข้มแข็งของประเทศ อันประกอบด้วย ความหลากหลายทางชีวภาพและทางวัฒนธรรม ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นเจ้าของสินค้าและบริการมูลค่าเพิ่มสูงที่ยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตสินค้าและบริการนำเทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัลสมัยใหม่มาพัฒนาต่อยอด และสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน รวมถึงการกระจายรายได้ โอกาส และความมั่งคั่งแบบทั่วถึง (Inclusive Growth) ทั้งนี้ การส่งเสริมและพัฒนาเกษตรมูลค่าสูงหรือสร้างห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรและบริการมูลค่าเพิ่มสูงนั้น จำเป็นต้องเตรียมความพร้อมด้านปริมาณ ด้านคุณภาพ และด้านมาตรฐานของทรัพยากรปัจจัยการผลิตก่อนเข้าสู่กระบวนการแปรรูปด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงเป็นสินค้าและผลิตภัณฑ์ตามแนวทาง BCG Economy จึงเป็นกระบวนการที่มีความน่าสนใจ เนื่องจากทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น จากการพัฒนาสินค้าเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่น

สู่การเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าสูงขึ้นและส่งผลให้เกิดการขับเคลื่อนกระบวนการเปลี่ยนแปลงห่วงโซ่อุปทานแบบเดิมสู่ห่วงโซ่อุปทานคุณค่าใหม่ของสินค้า แต่การส่งเสริมและสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตรนั้นยังต้องใช้ข้อมูลเพื่อช่วยในการตัดสินใจหรือเป็นแนวทางในการเลือกพัฒนาสินค้าเกษตรที่มีมูลค่าและโอกาสเป็นไปได้ ตลอดจนเป็นฐานข้อมูลให้หน่วยงานภาครัฐได้นำไปกำหนดนโยบายส่งเสริมภาคการเกษตรให้สอดคล้องกับความเป็นจริง เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนต่อไป

๔.๑.๒ ยุทธศาสตร์ชาติและการขับเคลื่อนแผนการปฏิรูปประเทศ

ผลการศึกษายุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท แผนการปฏิรูปประเทศ และแผนปฏิบัติการ พบว่า มีการเชื่อมโยงจากยุทธศาสตร์ชาติไปสู่แผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตร ดังนี้

๔.๑.๒.๑ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีตัวชี้วัดแผนแม่บทด้านการเกษตรที่สำคัญ เช่น สินค้าเกษตรมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วยเพิ่มขึ้น เป็นต้น

๔.๑.๒.๒ แผนการปฏิรูปประเทศ ด้านการสร้างเกษตรมูลค่าสูง มีโครงการสำคัญ เช่น โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่ โครงการบริหารจัดการน้ำ โครงการพัฒนาเกษตรปราดเปรื่อง โครงการสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรชีวภาพสู่เชิงพาณิชย์ เป็นต้น

๔.๑.๒.๓ แผนงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีโครงการสำคัญ เช่น โครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน โครงการบริหารจัดการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตร (Agri-Map) โครงการยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร โครงการเกษตรอินทรีย์ โครงการส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรตามอัตลักษณ์ โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทย่อย แผนการปฏิรูปประเทศ ล้วนมีนัยมุ่งเน้นสร้างความสามารถในการแข่งขันหรือสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของประเทศ โดยให้ความสำคัญต่อการผลิตสินค้าและบริการมูลค่าเพิ่มสูง เนื่องจากการผลิตสินค้ามูลค่าเพิ่มต่ำไม่สามารถยกระดับจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศรายได้สูงอีกต่อไป แต่จากรายงานสรุปผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ ประจำปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๓ จากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ประจำปี ๒๕๖๓ เป้าหมายระดับประเด็น มี ๓๗ เป้าหมาย บรรลุเป้าหมาย ๗ เป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๙ เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย มี ๑๔๐ เป้าหมาย บรรลุเป้าหมาย ๒๗ เป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๒๙ ไม่บรรลุเป้าหมาย ๑๑๓ เป้าหมาย คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๗๑ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการขับเคลื่อนไม่ประสบผลสำเร็จ แม้ว่าเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนแม่บทจะถูกถ่ายทอดมายังแผนยุทธศาสตร์งบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๔ แล้วก็ตาม แต่ด้วยรายละเอียดการออกแบบวิธีการที่เชื่อมั่นได้ว่าจะได้ผลผลิตและผลลัพธ์ที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายนั้นยังไม่มีประสิทธิภาพ

เมื่อวิเคราะห์ลงลึกไปถึงรายละเอียดกิจกรรมการใช้จ่ายงบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ใช้เพื่อการขับเคลื่อนแผนงานยุทธศาสตร์การเกษตรสร้างมูลค่า พบว่า ส่วนใหญ่เป็นรายการอบรมสัมมนา วัสดุการเกษตร และวัสดุวิทยาศาสตร์ เพื่อการตรวจวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการที่นำไปสู่การรับรองมาตรฐานกระบวนการผลิตและมาตรฐานสินค้า อีกทั้งระบบจัดการความรู้ให้แก่เกษตรกรยังมีกระบวนการสำคัญที่ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ เช่น กระบวนการประเมินทักษะการเรียนรู้ของเกษตรกรก่อนและหลังการอบรม ศักยภาพด้านทรัพยากรปัจจัยการผลิต กระบวนการสำรวจวิเคราะห์ช่องว่างของความรู้และทักษะ กระบวนการประเมินความสามารถของวิทยากรและวิธีการเรียนรู้ กระบวนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เหมาะสมเชิงองค์รวม (Holistic Knowledge) ซึ่งการเข้าร่วมห่วงโซ่อุปทานสินค้าและบริการมูลค่าเพิ่มสูงต้องใช้ประโยชน์จากวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นสูงจึงจะประสบผลสำเร็จ เป็นต้น

ดังนั้น การที่กิจกรรมการอบรมสัมมนาเป็นกิจกรรมหลักอย่างเดียวในโครงการที่เกี่ยวข้องกับแผนงานยุทธศาสตร์การเกษตรสร้างมูลค่า จึงเชื่อได้ว่าจะไม่บรรลุผลอย่างที่ควรจะเป็น ในด้านการปรับเพิ่มผลิตภาพของเกษตรกร และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทานสินค้ามูลค่าเพิ่มสูง นอกจากนี้ ยังต้องพัฒนาผลิตภาพของผู้ประกอบการธุรกิจ ความพอเพียงและทันการณ์ขององค์ความรู้ใหม่ ๆ ตลอดจนสร้างสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ ตลาด กฎหมายและอื่น ๆ อีกหลายประการ แต่การขับเคลื่อนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ยังไม่มีความหลากหลายของวิธีการที่จะทำให้บรรลุความสำเร็จอย่างที่ควรจะเป็น แสดงให้เห็นว่ากระบวนการจัดทำคำของบประมาณยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ และจำเป็นจะต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับนิยามและความสำคัญของการสร้างมูลค่าหรือสร้างคุณค่าเพิ่มสินค้าเกษตรร่วมกันต่อไปอีกระยะหนึ่ง รวมถึงการปฏิรูปกระบวนการจัดทำคำขอตั้งงบประมาณประจำปี โดยเฉพาะกระบวนการวิเคราะห์ออกแบบมาตรการ แผนงานโครงการระดับกระทรวง กรม จังหวัด ชุมชน ที่จะต้องบูรณาการร่วมกันทั้งระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมอย่างรอบคอบ คุ้มค่า และเชื่อมั่นได้ว่าจะสามารถสร้างผลกระทบที่เป็นแรงผลักดันเพื่อการพัฒนาสร้างสรรค์เศรษฐกิจให้เติบโตและสร้างรายได้อย่างที่ควรจะเป็น ตลอดจนการเร่งกระบวนการปฏิรูประบบราชการและการบริหารการพัฒนาจากส่วนกลางกระจายอำนาจไปสู่พื้นที่ (การบูรณาการและพัฒนาเชิงพื้นที่ระดับจังหวัดและชุมชน) ทั้งนี้ การดำเนินการตามแผนไม่ประสบผลสำเร็จหรือไม่บรรลุเป้าหมายทั้งระดับประเด็นและระดับแผนแม่บทย่อยนั้น มีสาเหตุ ดังนี้

๑) ขั้นกำหนดกรอบ/ออกแบบนโยบาย กลยุทธ์/วิธีการที่จะบรรลุความสำเร็จที่กำหนด (Formulation) ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

๒) ขั้นลงมือปฏิบัติ (Implementation) ของระดับกระบวนการคิดออกแบบที่ส่งผลกระทบต่อยุทธศาสตร์หลัก และการบริหารโครงการขาดประสิทธิภาพ และความตั้งใจที่บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งขาดความพร้อมของบุคลากรในด้านความรู้ ความสามารถในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ นอกจากนี้ ความรู้ ความสามารถของเจ้าหน้าที่วิทยากรหรือเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในสนามยังมีน้อยกว่าเกษตรกรอาชีพ บุคลากรของภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา

๓) ขั้นประเมินผล (Evaluation) ขาดเครื่องมือประเมินผลสัมฤทธิ์ที่มีต่อเป้าหมายและความสำเร็จของแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งระดับกระทรวงและกรมคาดหวังที่จะให้การจัดการข้อมูล (Data Management) เป็นบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานกลาง อย่างไรก็ตาม การจัดการข้อมูลระดับจุลภาค (Micro Economic Data Management) ควรเป็นบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่ได้รับงบประมาณ ซึ่งควรแบ่งหน้าที่เพื่อให้ทราบผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ และความคุ้มค่าเชิงงบประมาณ

๔) ขาด Baseline Data ที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ หรือนำมาวิเคราะห์ในการวางแผน เพื่อให้ทราบว่าปัจจุบันนี้เราอยู่ตรงไหน ห่างจากเป้าหมายเท่าใด และต้องทำอะไรจึงบรรลุเป้าหมายได้

๕) โครงสร้างของงบประมาณประเทศมีข้อจำกัดเพิ่มมากขึ้น (สัดส่วนค่าใช้จ่ายประจำคิดเป็นร้อยละ ๗๖ ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔) จึงมีจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีแผนงานโครงการและรายละเอียดรายการใช้จ่ายที่ทำน้อยได้มาก (Less For More) เกิดความคุ้มค่าเชิงงบประมาณมากที่สุด

๖) ประสิทธิภาพกระบวนการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี หน่วยรับงบประมาณต้องจัดเตรียมข้อมูลอย่างครบถ้วน สมบูรณ์ และหากหน่วยรับงบประมาณไม่ดำเนินการตามหลักการที่กำหนด ควรทบทวนหรือยกเลิกคำขอในที่สุด

๔.๑.๓ แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่คุณค่าสินค้าเกษตร

การปรับเพิ่มผลิตภาพการผลิตจะต้องควบคู่กับการสร้างมูลค่าเพิ่มสูง ทั้งนี้ แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ให้กับสินค้าและบริการไม่ได้มีวิธีที่ตายตัว เนื่องจากสินค้าและบริการแต่ละชนิด ประเภท มีคุณสมบัติและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ทำให้ช่องทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม สามารถจำแนกแนวทางสร้างมูลค่าเพิ่มพื้นฐานได้ ๔ วิธี ประกอบด้วย

๔.๑.๓.๑ การทำให้สินค้าเดิมมีสิ่งที่แตกต่างออกไปจากสินค้าแบบเดียวกันในตลาด

๔.๑.๓.๒ การผลิตสินค้าและบริการตามความต้องการเฉพาะรายของลูกค้า

๔.๑.๓.๓ การสร้างเรื่องราวของสินค้าและบริการให้มีความแตกต่างเป็นพิเศษ เพื่อการรับรู้และประสบการณ์อันมีคุณค่าของผู้ใช้ เช่น เรื่องราวที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ความรับผิดชอบต่อสุขภาพโภชนาการ และความปลอดภัยของผู้บริโภค เป็นต้น

๔.๑.๓.๔ การแปรรูปหรือแปลงสภาพสินค้าด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ การสร้างคุณค่า (Value Creation) ยังเป็นแนวทางการตลาดใหม่ที่ช่วยส่งเสริมการขายได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มต้นจากการกำหนดคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์และการสร้างจุดเด่น การแปลงจุดเด่นให้เป็นประโยชน์ โดยสอดแทรกแนวความคิดเรื่องคุณค่า โดยมองว่าควรส่งเสริมด้านใดจึงจะทำให้ผู้บริโภครู้สึกว่าสินค้าที่นำเสนอคุ้มกับเงินและเวลาที่เสียไป

"มูลค่าเพิ่ม" ในความหมายด้านการเกษตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของผลิตภัณฑ์หรือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของผลิตภัณฑ์ อาทิ การเปลี่ยนข้าวโพดเป็นอาหารสัตว์ หรือการพัฒนาวิธีการ/กระบวนการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้มีผลิตภาพเพิ่มขึ้น เช่น กระบวนการผลิตที่ปลอดภัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม หรือการบ่งชี้ลักษณะสำคัญทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่มีความจำเพาะ เช่น ระบบการตลาดสินค้าที่มีการรักษาความเป็นอัตลักษณ์ เป็นต้น ซึ่งจะสร้างคุณค่าและมูลค่าอันเป็นโอกาสที่จะสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภค

ส่วนการผลิตสินค้าและบริการมูลค่าเพิ่มสูง (High Value Added Products) หมายถึง การตัดสินใจแสวงหาโอกาสที่ดีกว่าของผู้ผลิตที่จะเข้ามีส่วนร่วมในห่วงโซ่อุปทานสินค้าที่มีคุณลักษณะพิเศษและใช้ประโยชน์องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการสร้างคุณค่าและเกิดมูลค่าเพิ่มสูงโดยเปรียบเทียบ เช่น การเปลี่ยนแปลง/สกัดจากสารประกอบทางชีวภาพ สารประกอบทางเคมีของสินค้าเกษตร เป็นผลิตภัณฑ์ยาและเวชภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากชีวภาพ ผลิตภัณฑ์อาหารเสริม เป็นต้น รวมถึงการตัดสินใจสร้างห่วงโซ่อุปทานสินค้ามูลค่าเพิ่มสูงขึ้นใหม่ในตลาด ซึ่งกระบวนการในการตัดสินใจ

ที่สำคัญ ประกอบด้วย องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม การวางแผนธุรกิจ การบริหารธุรกิจ การตลาดและการส่งมอบคุณค่าให้แก่ผู้บริโภค ดังนั้น วิธีหลักในการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มสูงในสินค้า ประกอบด้วย การสร้างนวัตกรรม การสร้างความร่วมมือเพื่อสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในห่วงโซ่อุปทานและความสามารถทำการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผู้ผลิตที่ผลิตด้วยต้นทุนต่ำและมีประสิทธิภาพเท่านั้นที่จะสามารถอยู่รอดและแข่งขันได้ และการผลิตสินค้าและการสร้างคุณค่าหรือมูลค่าเพิ่มไม่สามารถทดแทนการบรรลุเป้าหมายประสิทธิภาพการผลิตโดยเทคโนโลยีและการประหยัดจากขนาดของธุรกิจได้

ทั้งนี้ เกษตรกรผู้ผลิตสินค้าจะต้องมีทักษะสมัยใหม่ มีความมุ่งมั่นในการใช้ความได้เปรียบของสินค้าและการนำพาตัวเองเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างมูลค่าในห่วงโซ่อุปทานของธุรกิจอย่างมีศักยภาพ โดยมีรัฐบาลและสถาบันการศึกษาทำหน้าที่สร้างสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม เกษตรกร ผู้ประกอบธุรกิจเกษตรควรศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานการเข้าร่วมห่วงโซ่คุณค่าทั้งที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันและอนาคต เช่น การวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลง ความเป็นไปได้ทางด้านเทคนิคการผลิต ด้านตลาด ด้านการเงินและบัญชี ด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการบริหารจัดการ รวมถึงความเป็นไปได้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านช่องทางการตลาดที่หลากหลาย เช่น การขายตรง การรวบรวมและการกระจายสินค้าผ่านธุรกิจค้าส่ง ค้าปลีก การทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา การกระจายความเสี่ยงในการลงทุนในตลาดทุน การลงทุนจัดตั้งหน่วยธุรกิจและจัดจ้างทีมบริหารที่มีทักษะสูงเพื่อวิเคราะห์ทางเลือกที่ดีและเหมาะสมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในห่วงโซ่คุณค่าการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ อีกทั้งใช้ประโยชน์จากวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อการบริหารความสามารถในการสร้างคุณค่าให้กับผู้บริโภคและการสร้างคุณค่าให้กับหน่วยผลิตหรือห่วงโซ่อุปทาน เช่น การสร้างคุณค่าทางโภชนาการสินค้าอาหารสำหรับผู้บริโภคเฉพาะกลุ่ม จะต้องสร้างระบบมาตรฐานการผลิตและส่งมอบสินค้าร่วมกันในระหว่างเกษตรกร ผู้แปรรูป ผู้กระจายสินค้า ที่เป็นพันธมิตรร่วมกันทั้งหมดในห่วงโซ่อุปทาน เป็นต้น

กระบวนการสร้างคุณค่ามีความเสี่ยงสำคัญที่จะต้องประเมินและจัดการความเสี่ยงทั้งด้านการผลิตและการตลาด เช่น ความเสี่ยงด้านทักษะและประสบการณ์ของผู้ผลิตแต่ละรายในการจัดการผลิตภาพและ/หรือความปลอดภัยอาหารในห่วงโซ่อุปทานอันเป็นความเสี่ยงต่อ ระดับการสูญเสียอาหารและขยะอาหารในระบบอาหาร ความเสี่ยงจากการขาดองค์ความรู้เพื่อการขยายผลจากห้องปฏิบัติการสู่เชิงพาณิชย์ และความเสี่ยงด้านกฎหมายและระเบียบไม่สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ความเสี่ยงด้านการประหยัดต่อขนาดของหน่วยธุรกิจที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้เข้าร่วมห่วงโซ่คุณค่ารายใหม่หรือการสร้างห่วงโซ่คุณค่าใหม่ขึ้นมาในตลาด ซึ่งล้วนเป็นความเสี่ยงด้านการตลาด เป็นต้น นอกจากนี้ ยังต้องวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงด้านการเงิน ซึ่งการลงทุนสร้างคุณค่าทั้งในสินค้าแต่ละชนิดจะให้ผลตอบแทนที่แตกต่างกันทั้งด้านระยะเวลาและมูลค่าเพิ่มอันนำไปสู่ระดับประสิทธิภาพการบริหารต้นทุนและการเงินการบัญชีของธุรกิจ ตลอดจนทักษะความสามารถในการบริหารจัดการธุรกิจที่มีความยากง่ายทางด้านการผลิตและการตลาดที่แตกต่างกัน

ปัจจัยความสำเร็จของการสร้างคุณค่าที่สำคัญ ประกอบด้วย

๑) การตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและตลาดที่ทันการณ์

๒) ระดับการเรียนรู้สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นและแสวงหาวิธีการสร้างโอกาสที่ดีกว่าจากการเรียนรู้ของหน่วยผลิต/องค์กร รวมถึงเกษตรกรในฐานะผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร

๓) ความเป็นไปได้และความสามารถด้านการลงทุนและการเงิน ทั้งนี้ รวมถึงการบริหารความคาดหวังของพันธมิตรธุรกิจและความคาดหวังของลูกค้าซึ่งไม่ได้เป็นผลตอบแทนโดยตรงในรูปตัวเงิน

ดังนั้น การใช้เทคโนโลยีที่มีความเหมาะสมในการผลิตจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญและถือเป็นเงื่อนไขที่จะต้องทำให้ได้ก่อนเข้าสู่กระบวนการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นผลิตภัณฑ์การเกษตรที่สามารถแข่งขันได้ จากการศึกษาระบบส่งเสริมของกรมส่งเสริมการเกษตร พบว่า เกษตรกรผู้นำกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยทางภาคเหนือ มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิตอย่างครอบคลุม ประกอบด้วย การปลูกลำไยระบบชิด การวิเคราะห์ธาตุอาหารในดิน การใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การปรับปรุงบำรุงดิน การใช้ระบบให้น้ำอัจฉริยะ การผลิตนอกฤดู การจัดการโรคและแมลงลำไยโดยวิธีผสมผสาน การตัดแต่งกิ่งทรงพุ่มเตี้ย การตัดแต่งช่อผล และการปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP ทำให้ลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต รวมทั้งมีการรวมตัวของเกษตรกรเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองและมีภาคเอกชนลงทุนในอุตสาหกรรมรับซื้อลำไยสดเพื่ออบแห้งส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งถือว่าเป็นการแปรรูปลำไยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ในเบื้องต้น นอกจากนี้ จากการวิจัยวิเคราะห์คุณสมบัติเฉพาะในเชิงลึก พบว่า ลำไยมีคุณค่าสารสกัดสำคัญเพื่อนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มสูง (High Value Products) ในอุตสาหกรรมอาหารเสริมสุขภาพและอุตสาหกรรมยาและเวชภัณฑ์ เช่น ครีมป้องกันข้อเข่าเสื่อมจากสารสกัดเมล็ดลำไย เครื่องดื่มลำไยสกัดเข้มข้นจากธรรมชาติ เป็นต้น อันเป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ของการสร้างมูลค่าเพิ่มสูงของสินค้าเกษตร ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่างานวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์มูลค่าสูงและการสร้างห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรมูลค่าสูงขึ้นมาใหม่จำเป็นต้องมีความมั่นคงด้านวัตถุดิบที่ต้องอาศัยการใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่เหมาะสม

๔.๑.๔ แนวทางการสร้างสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ

ในช่วงที่ผ่านมาการปรับเพิ่มผลิตภาพการผลิตและการผลิตสินค้ามูลค่าเพิ่มสูงของประเทศยังมีน้อยกว่าที่ควรจะเป็น มีเหตุปัจจัยสำคัญ คือ

๔.๑.๔.๑ ความท้าทายจากปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกที่นำไปสู่ความตกลงปารีส (Paris Agreement) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ประเทศที่สามารถปรับตัวได้เร็วกว่าจะสามารถสร้างโอกาสที่ยั่งยืนทางเศรษฐกิจ เกิดการจ้างงานใหม่ในระบบเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน การปรับตัวไปสู่ห่วงโซ่อุปทานสินค้าและบริการมูลค่าเพิ่มสูงจึงเป็นหนึ่งในหลายโอกาสที่ประเทศจะต้องก้าวข้ามความท้าทาย

๔.๑.๔.๒ ปัญหาผลิตภาพของทรัพยากรปัจจัยการผลิตสำคัญลดน้อยลง โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ และทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งผู้ผลิตที่ผลิตด้วยต้นทุนต่ำและมีประสิทธิภาพเท่านั้นที่จะสามารถอยู่รอดและแข่งขันได้ในการผลิตสินค้าเกษตร การเพิ่มมูลค่าไม่สามารถทดแทนการบรรลุเป้าหมายประสิทธิภาพการผลิตโดยเทคโนโลยีและการประหยัดจากขนาดของธุรกิจ

๔.๑.๔.๓ ปัญหาการจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรและบริการมูลค่าเพิ่มสูงที่ยังเป็นการเรียนการสอนที่สร้างบุคลากรเพื่อใช้ชีวิตในเศรษฐกิจสังคมยุคก่อนดิจิทัล รวมถึงปัญหาการขาดชุดข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อประเมินความเสี่ยงที่จะมีผลต่อระดับผลิตภาพการผลิตในปัจจุบัน และการศึกษาอนาคตเพื่อสร้างโอกาสที่ดีกว่า อีกทั้งการศึกษาวิจัยเชิงนโยบายเพื่อประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายที่ไม่บิดเบือนหรือลดผลิตภาพการผลิตของประเทศยังมีน้อยกว่าที่ควรจะเป็น

๔.๑.๔.๔ ปัญหาสภาพแวดทางเศรษฐกิจ สังคม นโยบายและระบบบริหารราชการภาครัฐที่ไม่เกื้อหนุนการแข่งขันให้ผู้ผลิตทั้งเกษตรกรและผู้ประกอบการธุรกิจพัฒนาผลิตภาพและแสวงหาหนทางสร้างมูลค่าเพิ่ม รวมถึงความรู้ความเข้าใจของผู้ที่เกี่ยวข้องในประเด็นนิยามความหมายของการสร้างมูลค่าเพิ่ม กระบวนการสร้างห่วงโซ่อุปทานสินค้ามูลค่าเพิ่มสูง และรูปแบบเศรษฐกิจในอนาคต ซึ่งส่งผลให้การจัดทำรายละเอียดคำของบประมาณมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอที่จะสร้างแรงหนุนเสริมเพื่อยกระดับความได้เปรียบในการแข่งขันและสร้างห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรและบริการมูลค่าเพิ่มสูงได้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

การสร้างสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ (Business Eco System) ที่หนุนเสริมความได้เปรียบในการแข่งขันให้เกิดการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าเพิ่มสูง มีกระบวนการที่สำคัญ ได้แก่ (๑) การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของธุรกิจ ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการเงิน ประเมินความคุ้มค่า และด้านเศรษฐศาสตร์ ประเมินปริมาณคุณภาพของปัจจัยการผลิตที่เหมาะสม (๒) การปรับเพิ่มผลิตภาพการผลิตและลดการสูญเปล่าเพื่อกำหนดคุณค่าภายในห่วงโซ่อุปทานอย่างต่อเนื่อง (๓) การสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคอย่างต่อเนื่องโดยพัฒนาและเข้าสู่ระบบตรวจสอบรับรองมาตรฐาน การตรวจสอบย้อนกลับ และการเรียกคืนสินค้า (๔) กระบวนการสร้างคุณค่าและยกระดับมูลค่าเพิ่มเพื่อให้สินค้าและบริการนั้นใช้ประโยชน์ได้มากกว่าเดิมหรือมีจุดเด่นมากกว่าเดิม และสามารถขายผลิตภัณฑ์หรือบริการได้แพงขึ้น

สำหรับบทบาทของภาครัฐนั้น ศาสตราจารย์ ไมเคิล ยูจีน พอร์เตอร์ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่หนุนเสริมความได้เปรียบในการแข่งขันให้เกิดการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าเพิ่มสูง ประกอบด้วย

๑) การปรับเพิ่มประสิทธิภาพกลไกตลาดทรัพยากรปัจจัยการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อยกระดับผลิตภาพของปัจจัยและปริมาณที่เหมาะสม ได้แก่ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรน้ำ ดิน และสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรองค์ความรู้และโอกาสในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ทรัพยากรแหล่งทุน และโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นในการส่งเสริมผลิตภาพการผลิต

๒) สร้างความต้องการซื้อภายในประเทศให้เติบโตอย่างต่อเนื่องและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ และมีกฎหมายที่ส่งเสริมสนับสนุนหรือเป็นกรอบให้ประชาชนได้มีพฤติกรรมการบริโภคไปในทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มสูง

๓) สร้างความได้เปรียบในอุตสาหกรรมผู้ผลิตและที่เกี่ยวข้อง เชื่อมโยงในห่วงโซ่อุปทาน

๔) การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการหน่วยผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทาน

๕) นโยบายและแผนภาครัฐทุกระดับที่จะต้องหนุนเสริม รวมทั้งการบริการสินค้าสาธารณะที่ไม่กระทบต่อประสิทธิภาพกลไกตลาด

จากสาระสำคัญของแผนต่าง ๆ ทั้งยุทธศาสตร์ชาติที่เน้นการเกษตรสร้างมูลค่า แผนแม่บทเกษตรที่เน้นเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรและกำหนดเป็นตัวชี้วัดมูลค่าโดยส่วนใหญ่มีแผนแม่บทเฉพาะกิจภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติอันเป็นผลมาจากสถานการณ์โควิด - ๑๙ พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๖๕ และแผนการปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง) ที่กำหนดให้การสร้างเกษตรมูลค่าสูงเป็นประเด็นสำคัญ จึงเห็นได้ว่า ทิศทางการพัฒนาประเทศโดยส่วนใหญ่ล้วนมุ่งสร้างเกษตรมูลค่าสูง แต่จากการพิจารณาโครงการและงบประมาณที่หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอ ส่วนใหญ่เป็นโครงการและงบประมาณเดิมที่ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องหลายปี และน่าจะใช้การนำโครงการที่เกี่ยวข้องเข้าไปบรรจุในลักษณะ “หาที่ลง” ให้เชื่อมโยงสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศอาจไม่ได้มีการหารือร่วมกันอย่างจริงจังว่าในประเด็นตามยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ หรือแผนการปฏิรูปประเทศที่เกี่ยวข้องกับกระทรวง โดยเฉพาะแผนแม่บทการเกษตร ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานเจ้าภาพหลักว่าเป้าหมายและแนวทางที่กำหนดในแผนนั้นควรดำเนินการอย่างไร หน่วยงานใดควรมีบทบาทอย่างไร และควรดำเนินการด้วยโครงการใดให้มีความสอดคล้องกันทุกหน่วยงาน ตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทานการผลิตสินค้าเกษตร ซึ่งถือเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อรัฐบาล โดยเห็นควรให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลักไปพิจารณาบูรณาการร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๔.๒.๑ ควรกำหนดให้ “การเกษตรสร้างมูลค่า” ตามยุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อนภาคการเกษตร และควรเร่งรัดจัดทำแผนพัฒนาภาคการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) เป็นกรอบทิศทางในการพัฒนาระบบการเกษตรสร้างมูลค่าและมูลค่าเพิ่มสูงอย่างต่อเนื่อง โดยมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลักและให้ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ทั้งนี้ เพื่อนำไปกำหนดยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณและขอจัดสรรงบประมาณประจำปีต่อไป

๔.๒.๒ ควรมอบหมายให้คณะกรรมการหรือคณะทำงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบในการจัดทำแผนกลยุทธ์เกษตรสร้างมูลค่าสำหรับการผลิตสินค้าเกษตรแต่ละชนิด โดยพิจารณาให้ครอบคลุมกิจกรรมทุกขั้นตอนตามแนวทางสร้างมูลค่าเพิ่มพื้นฐานและมูลค่าเพิ่มสูง ตลอดห่วงโซ่อุปทาน กำหนดแนวทางและวิธีการนำองค์ความรู้จากการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม และการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการแปรรูปสินค้าเกษตร ทั้งนี้ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) รวมทั้งพัฒนาต่อยอดด้านคุณภาพผลผลิตและมาตรฐานความปลอดภัยทางอาหารเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสูง (High Value Added) ภายใต้ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (BCG Economy) ของรัฐบาล

๔.๒.๓ ควรจัดให้มีศูนย์ความเป็นเลิศ (Center Of Excellence) สำหรับสินค้าเกษตรแต่ละชนิด และควรสนับสนุนงบประมาณการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านการเกษตรให้เพียงพอ รวมทั้งสร้างแพลตฟอร์มการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัย เกษตรกรผู้ผลิต และผู้ประกอบการในลักษณะ Program Management Research และใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในเชิงพาณิชย์ร่วมกันอย่างเกื้อกูล นอกจากนี้ ควรเร่งรัดพัฒนาคลัสเตอร์พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ โดยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและภาคเอกชน เพื่อให้เกษตรกรมีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์คุณภาพดี มีความหลากหลายและเพียงพอกับความต้องการ ทั้งนี้ เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน

๔.๒.๔ ควรขับเคลื่อนการพัฒนา Big Data ภาคเกษตร เพื่อให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศอย่างสมบูรณ์ โดยบูรณาการฐานข้อมูลทุติยภูมิ จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และข้อมูลที่เผยแพร่ทางออนไลน์ของหน่วยงาน องค์กร สถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกำหนดแนวทางการใช้ Big Data ในระยะเร่งด่วน และระยะยาว ตลอดจนการปรับแผนการปฏิรูปประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและใช้ Big Data ภาคเกษตร

๔.๒.๕ ควรสนับสนุนกระบวนการผลิตที่มุ่งเน้นให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตามมาตรฐานความปลอดภัยที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และสามารถตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ไปยังแหล่งผลิตได้ตลอดห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้งควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาระบบการตรวจสอบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรให้ทันสมัย และควรถ่ายโอนภารกิจการตรวจสอบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรให้ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาดำเนินการแทนหน่วยงานภาครัฐ ทั้งนี้ เพื่อให้สินค้าเกษตรมีความปลอดภัยและสามารถนำไปแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างต่อเนื่อง

๔.๒.๖ ควรกำหนดให้จังหวัดเป็นเจ้าภาพในการจัดทำแผนงานหรือโครงการส่งเสริมเกษตรสร้างมูลค่าในพื้นที่ มีการประเมินศักยภาพชุมชนครอบคลุมทุกมิติ และสร้างเวทีให้ภาคีเครือข่ายร่วมกันกำหนดเป้าหมายอย่างเป็นระบบ รวมทั้งควรประสานงานกับสำนักงบประมาณเพื่อปรับปรุงระบบงบประมาณให้มีรูปแบบที่หลากหลายและสอดคล้องกับลักษณะแผนงานหรือโครงการ ตลอดจนมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการงบประมาณประจำปีเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการบูรณาการการทำงานเชิงพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม และควรลดหรือยกเลิกการจัดทำแผนงานหรือโครงการพัฒนาพื้นที่โดยราชการส่วนกลาง

๔.๒.๗ ควรสนับสนุนให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบ “ร่วมผลิตและร่วมจำหน่าย” ผ่านระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่และพัฒนาต่อยอดไปสู่การดำเนินธุรกิจในรูปแบบสถาบันเกษตรกร (สหกรณ์การเกษตรหรือวิสาหกิจชุมชน) ที่มีความเข้มแข็ง รวมทั้งจัดระบบให้มีผู้ให้บริการด้านการจัดการเกษตรสมัยใหม่ (Service Provider) อย่างครบวงจร เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนไปทำเกษตรอัจฉริยะ (Smart Farming) และเกษตรแม่นยำ (Precision Farming) ทั้งนี้ เพื่อเป็นกลไกขั้นพื้นฐานในการลดต้นทุนการผลิต ปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต และพัฒนาคุณภาพของผลผลิต นอกจากนี้ ควรใช้หลักการตลาดนำการผลิต โดยผลิตสินค้าเกษตรคุณภาพสูงตามความต้องการของตลาดในลักษณะเชื่อมโยงเครือข่าย (Clustering) ซึ่งจะอำนวยประโยชน์ให้เกษตรกรรายย่อยได้รับส่วนแบ่งจากมูลค่าเพิ่มที่เป็นธรรมยิ่งขึ้น

๔.๒.๘ ควรกำหนดให้มีหน่วยงานกลางเพื่อทำหน้าที่ในการวางนโยบายพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmers) อย่างเป็นระบบทั้งรูปแบบและเนื้อหาที่เป็นองค์ความรู้และทักษะสมัยใหม่ กำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณเพื่อให้สามารถพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่องให้เป็นไปตามเป้าหมาย ลดความซ้ำซ้อน การขยายผลของการใช้เทคโนโลยีเพื่อถ่ายทอดสู่เกษตรกรนำไปพัฒนาสู่การเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง ควรพิจารณาความเหมาะสมของเทคโนโลยี การเข้าถึงเทคโนโลยีและกลไกการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของเกษตรกรปราดเปรื่องที่เพียงพอต่อการพัฒนา รวมถึงสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่องในส่วนที่รัฐบาลไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่ ทั้งนี้ การพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่องถือเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Factor Of Success) ในการปรับเปลี่ยนไปสู่การผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าเพิ่มสูงได้ทันต่อเหตุการณ์และมีความยั่งยืน

๔.๒.๙ ควรมอบหมายให้คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนกำหนดนโยบายและหลักเกณฑ์ส่งเสริมการลงทุนในโครงการ “การเกษตรสร้างมูลค่า” ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติเป็นการเฉพาะ และควรกำหนดให้สถาบันการเงินของรัฐสนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยพิเศษให้แก่เกษตรกรในห่วงโซ่อุปทานเพื่อปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีการผลิต รวมทั้งการให้บริการ “สินเชื่อเครือข่ายธุรกิจครบวงจร (Supply Chain Financing)” ภายใต้โครงการเกษตรสร้างมูลค่าที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐบาลเพื่อเสริมสภาพคล่องให้แก่สถาบันเกษตรกรหรือผู้ประกอบธุรกิจเกษตรในห่วงโซ่อุปทาน โดยไม่ต้องใช้หลักประกัน นอกจากนี้ควรมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาศึกษาเพื่อกำหนดมาตรการจูงใจให้มีการลงทุนเพื่อประกอบธุรกิจเกษตรในลักษณะเป็น “หุ้นส่วนธุรกิจ” ของชุมชนภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ รัฐบาลควรลด ละ เลิกนโยบายให้เงินอุดหนุน (Subsidy) เกษตรกรทั้งกระดานแบบให้เปล่าหรือนโยบายให้ความช่วยเหลือที่ส่งผลให้กลไกตลาดถูกบิดเบือน

บรรณานุกรม

คณิต เนตรคา และคณะ. (๒๕๕๕). *ความสามารถในการดูดซับความรู้และเทคโนโลยี : ความสามารถเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้ประกอบรถยนต์ในประเทศไทย.* การประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ประจำปี ๒๕๕๕ "ชุมชนท้องถิ่น ฐานรากการพัฒนาประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน" ๑๖ - ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕. https://cscd.kku.ac.th/uploads/proceeding/270812_145321.pdf.

จิรัตติกาล สุริยะ. (๒๕๕๖). *ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้า. คณะนิติศาสตร์* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. จาก https://otcc.or.th/wp-content/uploads/2020/02/know-06-1.4.pdf

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (๒๕๖๓). *รายงานกิจการประจำปี ๒๕๖๓.* ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.

นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ. (๒๕๖๓). *นโยบายเทคโนโลยีการเกษตร ๔.๐ (Farming 4.0 Policy).* สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

ภูษณิศา กมลนรเทพ. (๒๐๑๙). *ภาคเอกชนไทยกับการก้าวไปกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน.* https://www.sdgmove.com/2019/09/30/sdgs-for-business/

ยรรยง ศิรีสม (๒๕๖๔). *ห่วงโซ่คุณค่า (ตอนจบ) value chain ในงานโลจิสติกส์.* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. https://www.tpa.or.th/publisher/images/abstract/abstech151.pdf

วิรไท สันติประภพ. (๒๕๖๓). *Productivity ปัจจัยสำคัญขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย.* สัมมนาครบรอบ ๒๕ ปี สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. https://www.ftpi.or.th/wp-content/uploads/2020/03SpeakerDrVeerathaicom pressed.pdf.

วิษณุ อรรถวานิช และคณะ. (๒๕๖๓). *การศึกษาการสูญเสียอาหารในภาคการผลิตทางการเกษตรของประเทศไทย.* สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน).

สมเกียรติ สกุลสุรเอกพงศ์. (๒๐๑๖). มูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์และบริการในกิจการเพื่อสังคม. *WMS Journal of Management Walailak University 5* (Sep - Dec 2016), 46-56 https://so06.tci-thaijo.org/index.php/wms/article/download/67749/55271/0)

โสมรัศมิ์ จันทรัตน์ และคณะ. (๒๐๑๙). *สถานการณ์สูงวัยกับผลิตภาพและการทำการเกษตรของครัวเรือนเกษตรไทย.* สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. https://www.pier.or.th/wp-content/uploads/2019/06/aBRIDGEd_2019_013.pdf.

โสมรัศมิ์ จันทรัตน์ และคณะ. (๒๐๒๐). *ครัวเรือนเกษตรไทยในวิกฤติ โควิด - ๑๙.* สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. https://www.pier.or.th/wp-content/uploads/2020/05/aBRIDGEd_2020_011.pdf

สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์กรมหาชน). (๒๕๖๓). *การทำเกษตรแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า.* https://www.arda.or.th/knowledge_detail.php?id=11.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (๒๕๕๕). *ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตร : การคำนวณต้นทุน.* http://www.oae.go.th/view/1/การคำนวณต้นทุน/TH-TH.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (๒๕๖๓). *กิโยตินกฎหมาย: ฟื้นเศรษฐกิจได้ ไม่ต้องใช้เงิน.* งานสัมมนาสาธารณะโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ร่วมกับหอการค้าร่วมต่างประเทศในประเทศไทย (JFCCT) และสมาคมการค้ายูโรเปียนเพื่อธุรกิจและการพาณิชย์ (EABC). https://tdri.or.th/2020/10/economic-stimulus-by-regulatory-reform.

สำนักงบประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรี. (๒๕๖๓). *เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ ๓ งบประมาณรายจ่ายฉบับปรับปรุงตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๔ เล่มที่ ๔ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.* สำนักงบประมาณ.

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (๒๐๑๙). *ความสามารถในการแข่งขันของไทยดีขึ้นแล้วจริงหรือ* https://piu.ftpi.or.th/wp-content/uploads/2019/09/ความสามารถในการแข่งขันของไทย.pdf

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (๒๐๑๗). ผลิตภาพการผลิตของไทยกับจุดอ่อนในการขับเคลื่อน. จาก https://piu.ftpi.or.th/wp-content/uploads/2017/06/TFP_rev2.pdf.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศแผนการปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง) พ.ศ. ๒๕๖๔. (๒๕๖๔). *ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๘* ตอนพิเศษ ๔๔ ง, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔, หน้า ๑.

ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)"(๒๕๖๑). *ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๕* ตอน ๘๒ ก. ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑, หน้า ๑.

AccCloud (2018). *Value chain ห่วงโซ่คุณค่าคืออะไร.* https://www.acccloud.co/single-post/2018/03/01/value-chain.

Agriculture Marketing Resources Center. (2019). *Value Added Agriculture*. https://www.agmrc.org/business-development/valueadded-agriculture.

Antonio Argandona. (2 0 1 1). *Stakeholder Theory and Value Creation. Barcelona*, IESE Business School-University of Navarra.

J. Brock Smith and Mark Colgate. (2007). Customer Value Creation : A Practical Framework. *Journal of Marketing Theory and Practice, 15*(1) (winter 2007), 7-23.

Kotler, Phillip and Armstrong. (2001). *Principle of Marketing*. Prentice-Hall.

Michael E. Porter. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. New York Free Press.

R. Edward Freeman. (2010). *Strategic Management : A Stakeholder Approach*. Cambridge University Press.

The IMD World Competitiveness Center Team, (2019). *IMD WORLD COMPETITIVENESS YEARBOOK 2019*. International Institute for Management Development.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตารางงบประมาณภายใต้แผนแม่บทประเด็นการเกษตร ปี ๒๕๖๓

ตารางแสดงงบประมาณภายใต้แผนแม่บทประเด็นการเกษตร ปี ๒๕๖๓

หน่วย : ล้านบาท (ทศนิยม ๔ ตำแหน่ง)

แผนแม่บทย่อย	ปี ๒๕๖๓	
	จำนวน	ร้อยละ
๑) เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น	๓๘๙.๓๙๔๕	๑.๒๐
๒) เกษตรปลอดภัย	๒,๓๖๐.๐๐๒๕	๗.๒๖
๓) เกษตรชีวภาพ	๕๑.๒๙๑๑	๐.๑๖
๔) เกษตรแปรรูป	๖๖.๒๕๙๔	๐.๒๐
๕) เกษตรอัจฉริยะ	๖๓.๙๘๙๑	๐.๒๐
๖) การพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร	๒๙,๕๕๔.๑๑๕๗	๙๐.๙๘
รวมงบประมาณ	**๓๒,๔๘๕.๐๕๒๓**	**๑๐๐.๐๐**

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. แผนแม่บทย่อยเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น ได้รับจัดสรรงบประมาณ จำนวน ๓๘๙.๓๙๔๕ ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๑.๒๐ ของประเด็นการเกษตร

เป้าหมาย	ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน
สินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นมีมูลค่าเพิ่มขึ้น	อัตราการขยายตัวของมูลค่าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นขยายตัว ร้อยละ ๓	อัตราการขยายตัวของมูลค่าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นขยายตัว ร้อยละ ๓.๙๑

งานสำคัญที่ดำเนินการ : การเพิ่มศักยภาพสินค้าเกษตรที่ได้รับการรับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ การส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรตามอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมและพัฒนามูลค่าสินค้าเกษตรด้านหม่อนไหม การผลิตข้าวพื้นเมืองที่เป็นอัตลักษณ์ การเพิ่มมูลค่าผลผลิตไม้ผลในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) การเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้สู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ การยกระดับผ้าทออีสานสู่สากล

ผลการดำเนินงาน : มีการส่งเสริมและพัฒนาข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ข้าว กข.๔๓ ผลไม้เมืองร้อน รวม ๗๕,๗๙๙ ไร่ เกษตรกร ๑,๙๑๖ ราย โดยมีอัตราการขยายตัวของมูลค่าสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓.๙๑

๒. แผนแม่บทย่อยเกษตรปลอดภัย ได้รับจัดสรรงบประมาณ จำนวน ๒,๓๖๐.๐๐๒๕ ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๗.๒๖ ของประเด็นการเกษตร

เป้าหมาย	ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน
๑. สินค้าเกษตรปลอดภัยมีมูลค่าเพิ่มขึ้น	๑. อัตราการขยายตัวของมูลค่าสินค้าเกษตรปลอดภัยร้อยละ ๓	๑. n/a เนื่องจากไม่มีฐานข้อมูลสำหรับคำนวณตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ
๒. ผลิตภัณฑ์เกษตรปลอดภัยของไทยได้รับการยอมรับด้านคุณภาพความปลอดภัยและคุณค่าทางโภชนาการสูงขึ้น	๒. ดัชนีความเชื่อมั่นผู้บริโภคด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร * อยู่ระหว่างการตรวจสอบและจัดทำข้อมูล	๒. เก็บข้อมูลโดย สศช.

งานสำคัญที่ดำเนินการ : การยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร การพัฒนาส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ชีวภาพเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตพืช การพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (เกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน วนเกษตร)

ผลการดำเนินงาน : มีการตรวจรับรองแหล่งผลิต พืช ประมง ปศุสัตว์ ๒๕๘,๒๓๒ แห่ง รับรองมาตรฐาน GMP ๑,๒๙๒ แห่ง ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ๒๗,๘๖๓ ไร่ ข้าวอินทรีย์ ๗๗๔,๗๒๘ ไร่ ส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ชีวภาพ ๒๕๐,๐๐๐ ไร่ โดยสินค้าเกษตรปลอดภัยมีพื้นที่ที่ได้รับการรับรอง GAP และเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด ๒,๗๓๓,๒๐๒ ไร่/ฟาร์ม เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๖๒ ร้อยละ ๒๙.๔๐ (ปี ๒๕๖๒ ๒,๑๑๒,๑๘๒ ไร่/ฟาร์ม)

๓. แผนแม่บทย่อยเกษตรชีวภาพ ได้รับจัดสรรงบประมาณ จำนวน ๕๑.๒๙๑๑ ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๐.๑๖ ของประเด็นการเกษตร

เป้าหมาย	ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน
๑. สินค้าเกษตรชีวภาพมีมูลค่าเพิ่มขึ้น	๑. อัตราการขยายตัวของมูลค่าของสินค้าเกษตรชีวภาพร้อยละ ๓	๑. n/a เนื่องจากไม่มีฐานข้อมูลสำหรับคำนวณตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (เก็บข้อมูล โดย กสก.)
๒. วิสาหกิจการเกษตรจากฐานชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการจัดตั้งในทุกตำบลเพิ่มขึ้น	๒. จำนวนวิสาหกิจการเกษตรขนาดกลางและเล็กและผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพ ๑ ตำบล ๑ วิสาหกิจ	๒. ไม่ได้กำหนดเป็นตัวชี้วัดในปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔ (เริ่มวัดในปี ๒๕๖๕ เก็บข้อมูลโดย BEDO)

งานสำคัญที่ดำเนินการ : การแปรรูปสมุนไพรให้ได้มาตรฐาน การส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสมุนไพร การพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพด้านปศุสัตว์ การบริหารความหลากหลายทางชีวภาพพืช

ผลการดำเนินงาน : มีการส่งเสริมการอนุรักษ์พืชสมุนไพร ๑,๒๑๔ ราย อนุรักษ์พันธุ์ปศุสัตว์ ๑,๒๙๒ สายพันธุ์

๔. แผนแม่บทย่อยเกษตรแปรรูป ได้รับจัดสรรงบประมาณ จำนวน ๖๖.๒๕๙๔ ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๐.๒๐ ของประเด็นการเกษตร

เป้าหมาย	ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน
สินค้าเกษตรแปรรูปและผลิตภัณฑ์มีมูลค่าเพิ่มขึ้น	อัตราการขยายตัวของมูลค่าสินค้าเกษตรแปรรูปและผลิตภัณฑ์ ร้อยละ ๓	n/a เนื่องจากไม่มีฐานข้อมูลสำหรับคำนวณตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (เก็บข้อมูล โดย สศช.)

งานสำคัญที่ดำเนินการ : การพัฒนาศักยภาพกระบวนการผลิตและการแปรรูปสัตว์น้ำ การพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูง (ข้าว) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์

ผลการดำเนินงาน : มีการพัฒนาศักยภาพกระบวนการแปรรูปข้าวและผลิตภัณฑ์ ๔ ผลิตภัณฑ์ สนับสนุนการแปรรูปสัตว์น้ำ/ปศุสัตว์ ๓,๑๔๙ ราย

๕. แผนแม่บทย่อยเกษตรอัจฉริยะ ได้รับจัดสรรงบประมาณ จำนวน ๖๓.๙๘๙๑ ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๐.๒๐ ของประเด็นการเกษตร

เป้าหมาย	ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน
๑. สินค้าที่ได้จากเทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะมีมูลค่าเพิ่มขึ้น	๑. มูลค่าสินค้าที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓	๑. (เก็บข้อมูล โดย สศช.)
๒. ผลผลิตต่อหน่วยของฟาร์มหรือแปลงที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะเพิ่มขึ้น	๒. ผลผลิตต่อหน่วยของฟาร์มหรือแปลงที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๑๐	๒. n/a เนื่องจากไม่มีฐานข้อมูลสำหรับคำนวณตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (เก็บข้อมูล โดย กสก.)

งานสำคัญที่ดำเนินการ : การพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิตพืช การพัฒนาระบบข้อมูลข้าวอัจฉริยะ การพัฒนาเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ

ผลการดำเนินงาน : การส่งเสริมการทำระบบฟาร์มอัจฉริยะ โดยใช้เทคโนโลยีเกษตรแม่นยำสูง ๖ แห่ง ได้แก่ ๑) แปลงสินค้าข้าว (หมู่ ๔ ตำบลสวนแตง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี) ๒) แปลงสินค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (หมู่ ๑๑ ตำบลสุขสำราญ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์) ๓) แปลงสินค้าอ้อยโรงงาน (ตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี) ๔) แปลงสินค้ามะเขือเทศ (หมู่ ๑๔ ตำบล จระเข้สามพัน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี) ๕) แปลงสินค้ามันสำปะหลัง (หมู่ ๙ ตำบลคลองน้ำไหล อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร) ๖) แปลงสินค้าสับปะรด (หมู่ ๑๑ ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์)

๖. แผนแม่บทย่อยการพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร ได้รับจัดสรรงบประมาณจำนวน ๒๙,๕๕๔.๑๑๕๗ ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๙๐.๙๘ ของประเด็นการเกษตร

เป้าหมาย	ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน
๑. ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วยมีการปรับตัวเพิ่มขึ้น	๑. มูลค่าผลผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วย เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๑๐	๑. ร้อยละ -๐.๙๒ เนื่องจากสภาพอากาศที่ร้อน และภาวะฝนทิ้งช่วง ทำให้ในหลายพื้นที่ประสบภัยแล้ง และปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการผลิตทางการเกษตร รวมทั้งสถานการณ์การระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID - 19) (เก็บข้อมูลโดย สศก.)
๒. สถาบันเกษตรกร (สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน และกลุ่มเป้าหมาย) ที่ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีความเข้มแข็งในระดับมาตรฐาน	๒. สถาบันเกษตรกร (สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน)	
	- อัตราการขยายตัวของปริมาณธุรกิจสหกรณ์ร้อยละ ๓	- ร้อยละ ๒.๔๓ ทั้งนี้ เนื่องจากสถานการณ์การระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID - 19) กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้ออกมาตรการให้ความช่วยเหลือด้านหนี้สินและปรับโครงสร้างหนี้ของสมาชิกสหกรณ์เพื่อผ่อนคลายให้สหกรณ์สามารถให้ความช่วยเหลือสมาชิกด้วยการปรับลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ พักชำระหนี้ ปรับปรุงโครงสร้างหนี้ และปรับลด/งดการถือหุ้น เพื่อให้สมาชิกมีเงินเหลือใช้จ่ายรายเดือนในระยะสั้น ซึ่งการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าวประกอบกับผลกระทบจากเศรษฐกิจตกต่ำ จึงส่งผลให้ปริมาณธุรกิจของสหกรณ์ลดลงเมื่อเทียบกับปีที่แล้ว (เก็บข้อมูล โดย กสส.)

เป้าหมาย	ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน
	- อัตราการขยายตัวของปริมาณวิสาหกิจชุมชนร้อยละ ๓	- ไม่ได้กำหนดเป็นตัวชี้วัดในปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔ (เริ่มวัดในปี ๒๕๖๕ เก็บข้อมูลโดย กสก.)
	- จำนวนสหกรณ์มีความเข้มแข็งในระดับ ๑ และ ๒ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๐	- ร้อยละ ๙๐.๘๘ (เก็บข้อมูล โดย กสส.)
	- กลุ่มเกษตรกรผ่านเกณฑ์มาตรฐานเป้าหมายร้อยละ ๒๑	- ร้อยละ ๘๑.๙๒ (เก็บข้อมูลโดย กสส.)
	- กลุ่มเกษตรกรมีความเข้มแข็งร้อยละ ๒๕	- ไม่ได้กำหนดเป็นตัวชี้วัดในปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔ (เริ่มวัดในปี ๒๕๖๕) (เก็บข้อมูลโดย กสส.)
	- อัตราการขยายตัวจำนวนการก่อตั้งวิสาหกิจเริ่มต้นขยายตัวร้อยละ ๑๐	- ไม่ได้กำหนดเป็นตัวชี้วัดในปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔ (เริ่มวัดในปี ๒๕๖๕ เก็บข้อมูลโดย กสก.)

งานสำคัญที่ดำเนินการ : การส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ การบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri – Map) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร การรณรงค์บริโภคข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าวของไทยทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ การจัดระเบียบการทำประมง ธนาคารสินค้าเกษตร การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน การบริหารจัดการดินและน้ำ เขตพัฒนาที่ดินลุ่มน้ำต้นแบบ การส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำในระดับไร่นา การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ดินปัญหา การผลิตและขยายพืชพันธุ์ดี การปรับปรุงข้อมูลทะเบียนเกษตรกร การพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล การพัฒนาฐานข้อมูลการเกษตร การเตือนภัยเศรษฐกิจการเกษตร การจัดทำสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการสินค้าเกษตร การพัฒนาศักยภาพการผลิตด้านการเกษตร การป้องกันและ แก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเพิ่มศักยภาพการผลิตโคเนื้อและโคนมคุณภาพสูง

ผลการดำเนินงาน :

๑) ส่งเสริมระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ๔,๑๗๔ แปลง (แปลงใหม่ ๑,๘๐๐ แปลง แปลงเก่า ๒,๓๗๔ แปลง) พร้อมทั้งมีการเชื่อมโยงตลาดกับ Modern Trade เช่น กลุ่มบริษัทเทสโก้โลตัส กลุ่มบริษัทเซ็นทรัล จำกัด เครือ BJC กรุ๊ป (Big C) และกลุ่มบริษัทแม็คโคร รวมทั้งตลาดออนไลน์ (Thailandpostmart) และตลาดเกษตรกรออนไลน์ เพื่อช่วยกระจายสินค้าที่มีคุณภาพไปสู่ผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็ว

๒) การบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตาม Agri-Map โดย

- พัฒนาข้อมูลและปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสม ๒๑๐,๔๒๑ ไร่
- ถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เช่น ข้าว ปาล์มน้ำมัน มันสำปะหลัง ยางพารา สับปะรด มะพร้าว ประมง ปศุสัตว์ แก่เกษตรกร ๘๒,๓๕๑ ราย ๑๕,๕๖๐ ไร่
- ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร โดยพัฒนาระบบสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร ๑๒,๙๕๘ แห่ง การตรวจสอบบัญชี/พัฒนามาตรฐาน/พัฒนาศักยภาพแก่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ๑๑,๐๒๒ แห่ง เป็นต้น

- จัดตั้งและสนับสนุนต่อยอดธนาคารสินค้าเกษตร ๑๗๕ แห่ง

- พัฒนาที่ดินเพื่อการเกษตร เช่น ปรับปรุง คุณภาพดิน ๗๒,๗๒๗ ไร่ ฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ๑.๑๒ ล้านไร่ พัฒนาที่ดินพื้นที่เฉพาะ ๑๖,๘๓๐ ไร่ เป็นต้น

๓) พัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำและแหล่งน้ำในไร่นา ๔๔,๓๙๗ บ่อ

๔) การแก้ไขปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ

- การแก้ไขปัญหาข้าว ผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าว ๖๐,๕๒๔.๒๐ ตัน เพิ่มศักยภาพส่งเสริมและพัฒนาการผลิต ๘๕๓,๔๕๗.๖๕ ไร่ เชื่อมโยงตลาด ๑๓ แห่ง เชื่อมโยงระบบการปลูกพืชหลากหลาย ๖,๙๓๐ ไร่ สนับสนุนมาตรการรักษาเสถียรภาพราคาข้าวเปลือกปีการผลิต ๒๕๖๒/๖๓ จ่ายเงินช่วยเหลือเกษตรกร ๑.๑๐ ล้านราย ๑๙,๔๐๙ ล้านบาท

- การแก้ไขปัญหายางพารา สนับสนุนให้มีการปลูกแทนสวนยางเก่าด้วยยางพันธุ์ดี ปาล์มน้ำมัน ไม้ผล ๒.๑๙ ล้านไร่ ส่งเสริมการใช้ยางพารา ๓,๑๙๗.๐๓ ตัน สนับสนุนโครงการประกันรายได้เกษตรกรชาวสวนยาง ระยะที่ ๑ จ่ายเงินช่วยเหลือเกษตรกร ๑.๓๑ ล้านราย ๒๔,๑๖๖.๗๘ ล้านบาท

- การแก้ไขปัญหาปาล์มน้ำมัน สนับสนุนโครงการประกันรายได้เกษตรกรชาวสวนปาล์มน้ำมัน ปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓ จ่ายเงินช่วยเหลือเกษตรกร ๐.๓๗ ล้านราย ๗,๑๘๔.๘๑ ล้านบาท

๕) การควบคุมและป้องกันการระบาดของศัตรูพืช โดยการเฝ้าระวังสถานการณ์/แก้ไขปัญหาเมื่อได้รับการแจ้งเตือนออกมาตรการควบคุม/เฝ้าระวังเพื่อป้องกันการระบาดภายใน ๗ วัน หลังได้รับรายงานสถานการณ์ ๖ เรื่อง การเฝ้าระวังและควบคุมโรคใบร่วงยางพารา ดำเนินการตามมาตรการเฝ้าระวังและควบคุม ๑๐ จังหวัด พื้นที่ ๘๐๐,๐๐๐ ไร่

๖) การเฝ้าระวังและป้องกันกำจัดโรคในพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ๕๐ จังหวัด พื้นที่ ๑๑,๑๐๗,๗๙๙ ไร่ การเฝ้าระวังและป้องกันกำจัดโรคใบด่างมันสำปะหลัง ๑๗ จังหวัด พื้นที่ ๖๔๐,๐๐๐ ไร่

๗) การควบคุมและป้องกันโรคสัตว์ โดยการพัฒนาสุขภาพสัตว์ สัตว์ได้รับบริการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรคสัตว์ (Rabies, FMD) วัคซีนรวมป้องกันโรคในสัตว์ปีก ๒๖.๓๐ ล้านตัว เสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรคพิษสุนัขบ้า ๕๗,๕๑๙ ตัว เฝ้าระวังป้องกันและควบคุมโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร เฝ้าระวังทางอาการและประเมินความเสี่ยงของเกษตรกร ๓๖,๖๔๙ ราย

ภาคผนวก ข

ตารางงบประมาณภายใต้แผนแม่บทประเด็นการเกษตร เปรียบเทียบปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔

ปี ๒๕๖๔ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้รับจัดสรรงบประมาณภายใต้แผนแม่บทประเด็นการเกษตร จำนวน ๓๑,๔๙๗,๔๗๑๕ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๑๖ ของงบประมาณกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลดลงจาก ปี ๒๕๖๓ จำนวน ๙๘๗.๕๘๐๘ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓.๐๔ ประกอบด้วย

หน่วย : ล้านบาท (ทศนิยม ๔ ตำแหน่ง)

แผนแม่บทย่อย	ปี ๒๕๖๓		ปี ๒๕๖๔		เพิ่ม-ลด จากปี ๒๕๖๓	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
๑) เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น	๓๘๙.๓๙๔๕	๑.๒๐	๓๖๔.๗๗๑๗	๑.๑๖	-๒๔.๖๒๒๘	-๖.๓๒
๒) เกษตรปลอดภัย	๒,๓๖๐.๐๐๒๕	๗.๒๖	๒,๕๖๓.๙๙๗๖	๘.๑๔	๒๐๓.๙๙๕๑	๘.๖๔
๓) เกษตรชีวภาพ	๕๑.๒๙๑๑	๐.๑๖	๘๔.๐๐๐๑	๐.๒๗	๓๒.๗๐๙๐	๖๓.๗๗
๔) เกษตรแปรรูป	๖๖.๒๕๙๔	๐.๒๐	๑๑๐.๙๘๒๓	๐.๓๕	๔๔.๗๒๒๙	๖๗.๕๐
๕) เกษตรอัจฉริยะ	๖๓.๙๘๙๑	๐.๒๐	๔๖.๕๙๙๗	๐.๑๕	-๑๗.๓๘๙๔	-๒๗.๑๘
๖) การพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร	๒๙,๕๕๔.๑๑๕๗	๙๐.๙๘	๒๘๗๒๗.๑๒๐๑	๘๙.๙๓	-๖.๗๒๓๔	-๔.๑๕
รวมงบประมาณ	**๓๒,๔๘๕.๐๕๒๓**	**๑๐๐.๐๐**	**๓๑,๔๙๗.๔๗๑๕**	**๑๐๐.๐๐**	**-๙๘๗.๕๘๐๘**	**-๓.๐๔**

๑. แผนแม่บทย่อยเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น ได้รับจัดสรรงบประมาณ จำนวน ๓๖๔.๗๗๑๗ ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๑.๑๖ ของประเด็นการเกษตร มีแผนการดำเนินงาน ดังนี้

งานสำคัญที่ดำเนินการ	เป้าหมาย	หน่วยนับ
๑) การส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรตามอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยส่งเสริมให้เกษตรกรพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่มีเรื่องราวแหล่งกำเนิดของสินค้า (Story) ทำให้สินค้ามีความแตกต่างจากสินค้าที่ผลิตจากแหล่งอื่น ๆ มีความโดดเด่น มีศักยภาพและมีคุณค่าทางเศรษฐกิจสามารถสร้างมูลค่าได้	๗๕๐	ราย
๒) การส่งเสริมและพัฒนามูลค่าสินค้าเกษตรด้านหม่อนไหม โดยส่งเสริมและพัฒนาหม่อนไหมอุตสาหกรรมด้วยการใช้นวัตกรรมใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตไหมอุตสาหกรรมให้แก่เกษตรกรทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ	๖๑๐	ราย
๓) ส่งเสริมและพัฒนาหม่อนไหม หัตถกรรมด้วยการใช้นวัตกรรมใหม่ส่งเสริมและพัฒนาการผลิตหม่อนไหมหัตถกรรมให้มีคุณภาพและมาตรฐาน	๑,๒๔๕	ราย

งานสำคัญที่ดำเนินการ	เป้าหมาย	หน่วยนับ
๔) ส่งเสริมการผลิตผ้าไหมตรานกยูงพระราชทานเพื่อให้บริการตรวจสอบและติดตามการผลิตผ้าไหม (ตรานกยูง - พระราชทาน) ของเกษตรกรและผู้ประกอบการ	๒๐๐,๐๐๐	เมตร
๕) การเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ด้วยการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพชั้นเลิศ	๓๐,๐๐๐	ไร่
๖) พัฒนาคุณภาพดินพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิกุลาร้องไห้รวมทั้งก่อสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำโดยการปรับปรุงพื้นที่นา เพื่อพัฒนาพื้นที่ให้เหมาะสมกับการเพาะปลูกข้าวหอมมะลิ	๗,๗๗๐	ไร่
๗) การส่งเสริมและพัฒนาการผลิตไม้ผลที่เป็นอัตลักษณ์ที่เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่ของภาคตะวันออก ด้วยการพัฒนาความรู้และเพิ่มศักยภาพกระบวนการทำงานในพื้นที่สำหรับการพัฒนาสินค้าไม้ผลที่เหมาะสมกับพื้นที่ให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มผู้ผลิตไม้ผลที่เหมาะสมกับพื้นที่ พัฒนาการผลิตไม้ผลที่เหมาะสมกับพื้นที่สู่มาตรฐาน สามารถแข่งขันทางการตลาดได้ และส่งเสริมภาพลักษณ์ไม้ผลที่เหมาะสมกับพื้นที่สู่ผู้บริโภคให้มีความรู้ความเข้าใจถึงถิ่นกำเนิด เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยมาตรฐานการรับรอง GI แก่เกษตรกร	๒๗๐	ราย
๘) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต	๑,๔๐๐	ไร่
๙) พัฒนาฐานข้อมูลและเพิ่มประสิทธิภาพของปัจจัยพื้นฐานเพื่อการผลิต	๘๐	แปลง
๑๐) พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตไม้ผลได้คุณภาพ	๘๐๐	ไร่
๑๑) การศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นอย่างยั่งยืน	๑	เรื่อง

๒. แผนแม่บทย่อยเกษตรปลอดภัย ได้รับจัดสรรงบประมาณ จำนวน ๒,๕๖๓.๙๙๗๖ ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๘.๑๔ ของประเด็นการเกษตร มีแผนการดำเนินงาน ดังนี้

งานสำคัญที่ดำเนินการ	เป้าหมาย	หน่วยนับ
๑) การตรวจสอบสินค้าจากผู้นำเข้า/ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ทั้งนำเข้าและจำหน่ายในประเทศ (พืช/เมล็ดพันธุ์/ศัตรูพืช/ปุ๋ย/วัตถุอันตรายทางการเกษตร/ผลิตผลทางการเกษตร)	๑๘๐,๐๐๐	ตัวอย่าง
ดำเนินการออก ใบอนุญาตตาม พ.ร.บ.	๔๘๕,๐๐๐	ฉบับ
ตรวจร้านค้า สารวัตรเกษตรอาสาด้านกักพืช	๕๕,๐๐๐	ราย
ยกระดับห้องปฏิบัติการตรวจสอบสินค้าเกษตรสู่มาตรฐานสากล	๑๓	ห้อง
พัฒนาระบบฐานข้อมูลการรับรองมาตรฐาน	๑	ระบบ
๒) การตรวจสอบแหล่งผลิตเพื่อรับรองมาตรฐานตามระบบการจัดการคุณภาพ GAP พืช	๑๒๐,๐๐๐	ฟาร์ม
ตรวจสอบโรงคัดบรรจุ โรงแปรรูป โรงรมโรงผลิตเชื้อเห็ดเพื่อรับรองตามมาตรฐานการจัดการตามระบบ GMP	๑,๐๐๐	โรงงาน
สนับสนุนการถ่ายโอนภารกิจการตรวจสอบฟาร์ม /โรงงานผลิตสินค้าเกษตร กำกับดูแลและตรวจติดตามแหล่งผลิตพืช ๓ แหล่งรับรอง	๕๐๐	แปลง
พัฒนาห้องปฏิบัติการตรวจสอบสินค้าพืชและผลิตภัณฑ์สู่มาตรฐานสากล	๓๒	แห่ง
๓) การกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร	๑๕	เรื่อง
การรับรองและตรวจติดตามหน่วยงาน ตรวจสอบรับรองตามมาตรฐานสากล	๒๔	หน่วยงาน
การกำกับดูแลและควบคุมมาตรฐานสินค้าเกษตร	๓	กลุ่มสินค้า
๔) การยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร <u>ด้านพืช</u>		
- ยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าข้าว	๖๕,๐๐๐	แปลง
- พัฒนาศักยภาพกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรแก่เกษตรกรให้สามารถผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยและได้มาตรฐานตามระบบการจัดการคุณภาพ GAP เพิ่มขึ้น ด้วยการขับเคลื่อนงานส่งเสริมและสนับสนุนพัฒนาเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรในแปลงใหญ่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร เพื่อให้เกิดการพัฒนาระบบการผลิตภาคการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมผู้ผลิตและผู้บริโภคมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	๑๐,๐๐๐	ราย

งานสำคัญที่ดำเนินการ	เป้าหมาย	หน่วยนับ
<u>ด้านประมง</u>		
พัฒนาคุณภาพสินค้าประมงสู่มาตรฐาน โดย		
- ตรวจรับรองคุณภาพมาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและสถานประกอบการ	๒๗,๕๐๐	แห่ง
- ตรวจวิเคราะห์คุณภาพสินค้าประมง	๑๕๖,๑๐๐	ตัวอย่าง
- การตรวจเฝ้าระวัง ควบคุมโรคสัตว์น้ำเชื้อดื้อยา	๒๖๘,๕๐๐	ตัวอย่าง
<u>ด้านปศุสัตว์</u>		
- ตรวจสอบรับรองคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ด้วยการบริการตรวจประเมินฟาร์ม/โรงงานและร้านค้า จำหน่ายสินค้าปศุสัตว์ให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์กำหนด	๔๗,๘๗๕	แห่ง
- ตรวจวิเคราะห์คุณภาพสินค้าปศุสัตว์ให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์กำหนด	๓๕๗,๗๗๐	ตัวอย่าง
- พัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมฮาลาล ด้านปศุสัตว์ โดย		
• การตรวจประเมินสถานประกอบการด้านปศุสัตว์ตามเกณฑ์มาตรฐานฮาลาล	๓๐๐	แห่ง
• ตรวจวิเคราะห์คุณภาพสินค้าปศุสัตว์ให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์	๘๐๐	ตัวอย่าง
- กำกับดูแล กำหนดข้อบังคับหลักเกณฑ์ หรือแนวทาง หรือคำสั่งเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามแนวทางการปฏิรูประบบบริหารจัดการโครงการอาหารเสริม (นม) โรงเรียนและพัฒนาระบบคลังข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) สำหรับบันทึกปริมาณน้ำนมดิบจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั่วประเทศ	๘,๓๒๕	โรงเรียน
<u>สินค้าเกษตร (พืช ประมง ปศุสัตว์)</u>		
- การกำกับดูแลการบังคับใช้มาตรฐานบังคับ	๑	กลุ่มสินค้า
- การพัฒนาศักยภาพด้านมาตรฐาน	๓	กลุ่มสินค้า
๕. การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์		
- พัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกร	๔,๐๐๐	ราย
- ฝึกอบรมเกษตรกรด้านการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ PGS พัฒนากลุ่มเกษตรกรสู่การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และจัดทำเขตเกษตรอินทรีย์ (Organic Zoning)	๘,๒๕๐	ไร่

งานสำคัญที่ดำเนินการ	เป้าหมาย	หน่วยนับ
- พัฒนาเกษตรกรที่เลี้ยงปลาในนาข้าวและฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้เข้าสู่มาตรฐานอินทรีย์	๕๐๐	ราย
- ตรวจรับรองมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ถ่ายทอดองค์ความรู้และสร้างเครือข่ายผู้ผลิตปศุสัตว์ อินทรีย์ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยงสัตว์เข้าสู่ระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์พัฒนาตลาดสีเขียว	๙๐	ราย
- เสริมสร้างความรู้ด้านบัญชีแก่เกษตรกรในโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์	๑,๖๕๐	ราย
- ศึกษาการพัฒนาเกษตรอินทรีย์	๑	เรื่อง
- ขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในระดับพื้นที่	๑	เรื่อง
- ศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตปุ๋ยอินทรีย์	๑	เรื่อง
- รับรองสถานที่จำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ยกระดับเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานสร้างการรับรู้/พัฒนา GMP/พัฒนาที่ปรึกษาเกษตรกร	๓	แห่ง
- เตรียมความพร้อมของบุคลากรโดย		
• อบรมเจ้าหน้าที่ตรวจรับรองการผลิตพืชอินทรีย์	๓๖๐	ราย
• อบรมเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรด้านการผลิตพืชอินทรีย์	๒๐๐	ราย
- การตรวจประเมินเพื่อการรับรองการผลิตพืชอินทรีย์ โดย		
• ตรวจรับรองแหล่งผลิตพืชอินทรีย์	๓,๒๐๐	ฟาร์ม
• ตรวจรับรองโรงงานแปรรูป/คัดบรรจุ/โรงรมจำหน่ายพืชอินทรีย์	๘๐	ฟาร์ม
• จัดทำและพัฒนาการเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์	๑	ระบบ
- จัดทำเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์สร้างความเข้าใจแก่ผู้บริโภคพืชอินทรีย์	๑๖	รายการ
- ส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์	๔๕๐,๐๐๐	ไร่
๖) ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยการอบรมการจัดทำบัญชีต้นทุนอาชีพให้แก่เกษตรกร ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ให้แก่เกษตรกรต้นแบบและสมาชิกเครือข่ายส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ด้านหม่อนไหม/ด้านประมง/ด้านข้าว สนับสนุนงานพัฒนาที่ดิน ถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อให้เป็นเกษตรกรต้นแบบพร้อมทั้งสนับสนุนปัจจัยการผลิต	๙๖,๑๙๑	ราย

งานสำคัญที่ดำเนินการ	เป้าหมาย	หน่วยนับ
๗) ส่งเสริมเกษตรผสมผสาน ส่งเสริมการปลูกพืช หลากหลายฤดูนาปรัง โดยส่งเสริมและพัฒนาถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเกษตร ระบบการผลิต และการบริหารจัดการสินค้าเกษตร เน้นเป้าหมายในการลดรอบพื้นที่ เพาะปลูกข้าวฤดูนาปรัง ด้วยการจัดกิจกรรมทางเลือกพืชที่เหมาะสมทดแทน โดยบริหารจัดการการตลาดและการผลิตให้สมดุล โดยส่งเสริมให้เกษตรกร ปลูกพืชอื่นทดแทนข้าวในฤดูนาปรัง เช่น ถั่วเขียว ถั่วเหลือง พริก แตงโม ข้าวโพดหวาน และอื่น ๆ ที่มีอายุการเก็บเกี่ยวไม่เกิน ๑๒๐ วัน ให้เกษตรกร ได้เรียนรู้การบริหารจัดการการผลิตพืชทั้งระบบ ตั้งแต่การผลิต คุณภาพผลผลิต และการตลาด ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่ม เกิดความมั่นคงและยั่งยืนในอาชีพการเกษตร	๕,๐๐๐	ไร่

๓. แผนแม่บทย่อยเกษตรชีวภาพ ได้รับจัดสรรงบประมาณ จำนวน ๘๔,๐๐๐๑ ล้านบาท หรือคิดเป็น ร้อยละ ๐.๒๗ ของประเด็นการเกษตร มีแผนการดำเนินงาน ดังนี้

งานสำคัญที่ดำเนินการ	เป้าหมาย	หน่วยนับ
๑) อนุรักษ์พันธุ์ปศุสัตว์	๑,๐๙๐	สายพันธุ์
๒) การบริหารความหลากหลายทางชีวภาพพืช	๔๐,๐๐๐	สายพันธุ์
๓) การส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสมุนไพร	๑,๐๐๐	ราย
๔) การส่งเสริมการแปรรูปวัตถุดิบสมุนไพรให้ได้มาตรฐาน	๗	แห่ง
๕) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตแมลงเศรษฐกิจแก่เกษตรกร	๙๐๐	ราย
๖) การผลิตและขยายสัตว์น้ำพันธุ์ดีสู่ภาคการผลิตจากสัตว์น้ำปรับปรุงพันธุ์ ได้แก่ ปลานิล (๒) ปลานิลแดง(๓) ปลาตะเพียนขาว(๒) ปลาใน ปลายี่สกเทศ ปลานวลจันทร์เทศ ปลาหมอ และกุ้งก้ามกราม	๑๒	ชนิดพันธุ์

๔. แผนแม่บทย่อยเกษตรแปรรูป ได้รับจัดสรรงบประมาณ จำนวน ๑๑๙.๙๘๒๓ ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๐.๓๕ ของประเด็นการเกษตร มีแผนการดำเนินงาน ดังนี้

งานสำคัญที่ดำเนินการ	เป้าหมาย	หน่วยนับ
การส่งเสริมการแปรรูปในสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร การพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูง โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว ให้เป็นสินค้า OTOP	๔	ผลิตภัณฑ์

๕. แผนแม่บทย่อยเกษตรอัจฉริยะ ได้รับจัดสรรงบประมาณ จำนวน ๔๖.๕๙๗ ล้านบาท หรือคิดเป็น ร้อยละ ๐.๑๕ ของประเด็นการเกษตร มีแผนการดำเนินงาน ดังนี้

งานสำคัญที่ดำเนินการ	เป้าหมาย	หน่วยนับ
๑) การส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรแก่เกษตรกร	๔,๖๐๐	ราย
๒) การจัดทำแปลงเรียนรู้เทคโนโลยีอัจฉริยะ	๖	แปลง
๓) การพัฒนาและส่งเสริมระบบการผลิตข้าวด้วยเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ	๒	เทคโนโลยี
๔) การจัดตั้งศูนย์เครื่องจักรกลการเกษตรด้านปศุสัตว์	๗	แห่ง
๕) ให้บริการเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกร ในด้านการจัดการแปลงพืช อาหารสัตว์ และการสำรองเสบียงสัตว์	๔,๒๐๐	ราย
๖) การพัฒนาระบบข้อมูลข้าวอัจฉริยะ	๑	ระบบ

๖. แผนแม่บทย่อยการพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร ได้รับจัดสรรงบประมาณ จำนวน ๒๘,๓๒๗.๑๒๐๑ ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๘๙.๙๓ ของประเด็นการเกษตร มีแผนการดำเนินงาน ดังนี้

งานสำคัญที่ดำเนินการ	เป้าหมาย	หน่วยนับ
๑) การส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่	๓,๖๒๒	แปลง
๒) การบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri – Map) ด้วยการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อรองรับเขตเกษตรเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าวนาปรัง มันสำปะหลัง ปาล์มน้ำมัน ลำไย และสับปะรดโรงงาน	๕	ชนิดพืช
๓) การส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตพืชที่เหมาะสมตามแผนที่ Agri - Map	๙๓,๑๐๐	ไร่
๔) การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	๔๐,๐๐๐	บ่อ
๕) การบริหารจัดการดินและน้ำเขตพัฒนาที่ดินลุ่มน้ำต้นแบบ	๑๒	แห่ง
๖) การส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำในระดับไร่นา	๕๐	แปลง
๗) การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ดินปัญหา	๓๙,๗๐๐	ไร่

นอกจากนี้ ยังมีงานสำคัญที่ดำเนินการอีก ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร การจัดระเบียบการทำประมง ธนาคารสินค้าเกษตร การผลิตและขยายพืชพันธุ์ดี การปรับปรุงข้อมูลทะเบียนเกษตรกร การพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล การพัฒนาฐานข้อมูลการเกษตร การเตือนภัยเศรษฐกิจการเกษตร การจัดทำสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหาร จัดการสินค้าเกษตร การพัฒนาศักยภาพการผลิตด้านการเกษตร การป้องกันและแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเพิ่มศักยภาพการผลิตโคเนื้อและโคนม

ออกแบบและพิมพ์ที่
สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
๐ ๒๘๓๑ ๙๔๑๕, ๐ ๒๘๓๑ ๙๔๖๖, ๐ ๒๘๓๑ ๙๔๗๒, ๐ ๒๘๓๑ ๙๔๗๖